వైతాళికులు

 ముద్దుకృష్ణ

-సంకలనం-

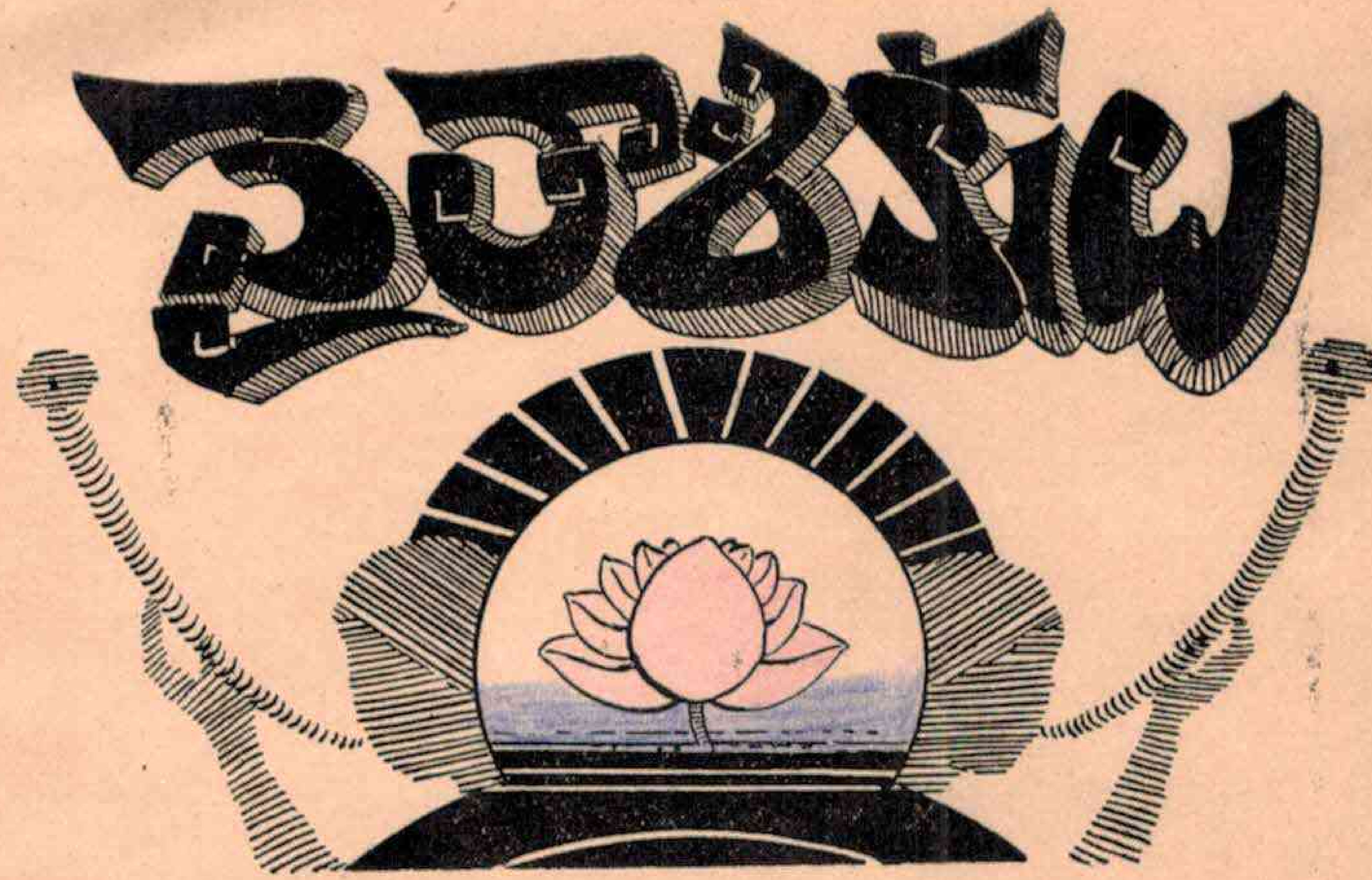
వైతాళికులు

మొదటి ముద్రణ - 1935

రెండవ ముద్రణ - 1948

వెల రు 5/-

కిసాన్ ప్రెస్, విజయవాడ.

★ ముద్దుకృష్ణ ★

-సంకలనం-

~~~ జ్వాల ~~~

విజయవాడ
~~~

నా కృతజ్ఞత :

అన్నివిధాలా ఈ ప్రచురణకు

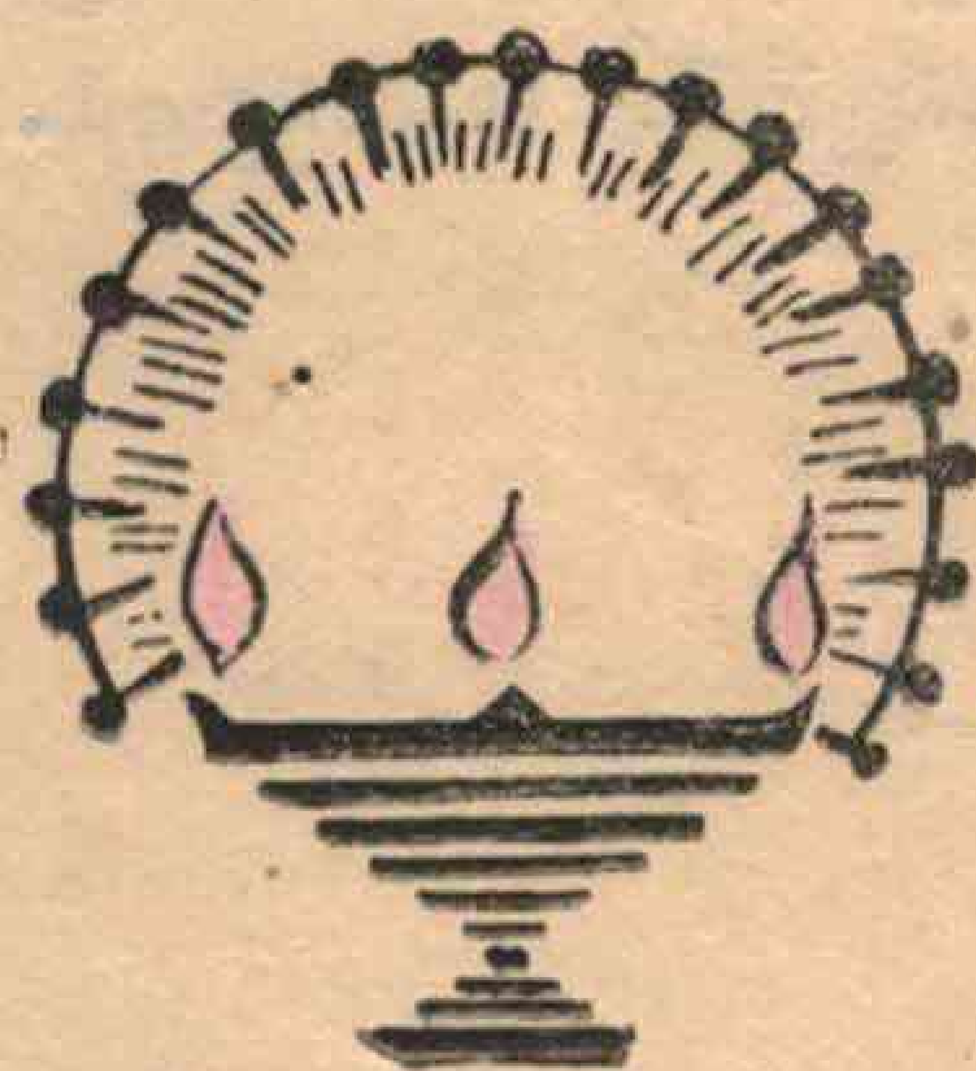
అవకాశం కల్పించిన కవులకూ

ఇతరులకూ

గాంధి, అరవిందయోగి, రవీంద్రుడు, మార్క్స్, లెనిన్, ఇబ్ సెన్, బెర్నార్డ్‌షా, రోమేఁరోలాఁ, మేథర్‌లిన్‌గ్- వీరిసందేశాలూ, కావ్యాలూ ఒకసంఘానికీ ఒకదేశానికీ అనేకాక, మానవకుటుంబానికిఅంతకీ అన్నట్లు అయిపోయినవి. వార్తాగ్రహణానికి, కావలసినన్ని సౌకర్యాలు అమరడం చేత, ఏ రష్యాలోనో, ఏ అమెరికాలోనో ఒక సంచలనం కలిగినా, కావ్య రచనలో ఒక నూతననిర్మాణం జరిగినా, అది తక్షణమే అన్నిదేశాల లోనూ మేధావంతుల నందరినీ ఆకర్షిస్తూన్నది. ప్రాచీనంలోనే యుగపరం పరగా, విస్పష్టమైన మార్పులు కలుగుతూ వచ్చినప్పుడు, ఈనాడు, ప్రతి దేశంలోనివిజ్ఞానమూ, ఏ దేశంలో ఏ వ్యక్తికైనా ఇంతసులభంగా అందు బాటులోనికి వొస్తూన్నప్పుడు, ఆధునిక సారస్వతంలో కలిగినమార్పుకన్న రాదగిందే యెక్కువ ఉన్నదేమో అనిపిస్తూంది.

విజయవాడ
1935

ముద్దుకృష్ణ

చీకటిలోనికి దీపికను తీసుకొని రాగలరు కాని, ఎవ్వరూ చీకటినే వెలుతురుగా మార్చలేరు. దీపానికి యెంతచేరువుగా రాగలిగితే అంత వెలుతురు లభ్యమౌతుంది. కాని, దీపానికి వీలున్నంతదూరంలో నిలిచి, వెలుతురు చాలదని నిందించేవారిని చూసి విచారపడడంకన్న వేరేమీ చేయలేము.

ఇదికాకను, సహృదయంతో, కవిభావనక్రీనీడదగ్గరకు చేరికూడా స్వారస్యాన్ని అనుభవించలేకపోవచ్చును.

కళలలోఉన్న ఘట్టిచిక్కు-ఇదే; గ్రహించగలిగిన చురుకుదనం ప్రధానంగా అపేక్షణీయం. తార్కాణకు, సంగీతాన్ని తీసుకుందాం: మొదటి దశలో, లయ తాళాల ఆవృత్తిని గ్రహించలేము సరేగదా, వివిధరాగాల వైఖరులనుసహితం తెలుసుకోలేము. ఇక మూర్ఛనాదుల సంగతి చెప్పనక్కరేలేదు. వినికిడిపల్లనూ, ప్రవేశం కలిగినకొలదీ, రసగ్రహణపారీణత కలుగుతుంది, స్వారస్యం హెచ్చుతుంది. చిత్రకళలోకూడ.... ఏ కళలోనైనా, ఇంతే.

అందుచేతను, కళోపాసకునికి వీలున్నంతచేరువై, అతని పరిభాషనూ సాంకేతికాల్నీ అంగీకరించి, అతనిసృష్టిలోనిరసాన్ని ఆనందించవలెను. ఈ దృష్టి అలవరచుకోవలెనంటే, దేశకాలపాత్రలను సమన్వయం చేసుకోడంకూడా అవసరం.

ఏ నూతనదృష్టిని అలవరచుకుంటే, సంఘానికి భావిలో ఎక్కువ నీతీ; ఉత్తమగతీ కలుగుతుందో, దానిని కవి సూచిస్తాడు. దీనినే, షెల్లీ

"కవులు ప్రపంచంలో నీతిని ప్రచ్ఛన్నంగా తీర్చిదిద్దే శాసనాధికారులు" అన్నాడు. కాని, ఎంతఉత్తమకవికైనా భవిష్యత్తు ఎంతప్రధానమైనా, ఎంత ఆకర్షణఅయినా; భూతవర్తమానాలతోబాంధవ్యంఉండకపోదు.

భూతకాలంకూర్చిన మహత్తరత సంతా అతను స్వాయత్తం చేసుకుంటాడు; భవిష్యత్తులోకి, ఉత్తమమార్గాన సంఘాన్ని నడిపించడం తన నిరంతరలక్ష్యంగా యెంచుకుంటాడు.

అందుచేత. భూతభవిష్యత్తులు, అతనికి యెంత విలువగలవి అయినప్పటికీ ఆతని ఆందోళనా, యత్నమూ, వర్తమానానికి చెందినవే - అతని హృదయంకొట్లాట వర్తమానంలోనే.

ఈ కారణంచేతను, ఏ కవి రచనలలోనైనాసరే, తన సంఘపరిస్థితులూ తన కాలానికి చెందిన వాతావరణమూ ప్రతిబింబితంకాక మానవు. అంతేకాదు, నిజమైన కవి వీటిని రద్దుచేసుకొని జీవించడు. తనజీవితానికీ తనసంఘానికీ, తనదేశానికీ, తాను జీవించిన కాలానికీ, సన్నిహితంకాని కృతికి విలువలేదు.

దేశకాలపాత్రలలో కలిగిన మార్పులవల్ల, ఈనాటి కృతులలో విశదమయ్యే విశేషతను యెంచేముందు, ఇంతకుపూర్వం తెనుగు కవుల జీవితాలకూ, వారి కృతులకూ, వారి కాలానికీ గల సంబంధాన్ని దిఙ్మాత్రంగా సూచిస్తాను;

భారతాంధ్రీకరణానికి పూర్వరంగంగావున్న అజ్ఞాతయుగం - కేవలం అజ్ఞాతంగానే వున్నది.

పురాణ యుగం:

వ్యక్తినిగాని, సంఘాన్నిగాని కలవరపెట్టే ఏ యితరసమస్యా లేని ఆ కాలంలో మతానికి కలిగిన ప్రాముఖ్యత మరి దేనికీ లేకపోయింది. అందుచేతనే, అప్పటి సారస్వతంఅంతా మతధర్మసంగ్రహాలతోనూ, మత వివాదాలను పురస్కరించుకున్న గ్రంథాలతోనూ నిండిపోయింది. మత ధర్మప్రచారం ఇంతప్రధానం కావడంవల్లనే, పురాణయుగంలో సంస్కృత మాతృకల అవలంబనం లేకుండా స్వతంత్రగ్రంథరచన జరగలేదు.

ప్రబంధ యుగం:

ముసల్మానుల ధాకతో దేశపరిస్థితులు మారిపోయినవి. అంతఃకల హాలను మాపుచేసుకొని, అరివీరభీకరుడు, జాతీయ గౌరవప్రతిష్ఠాపకుడు అయినజేత ఆధిపత్యం క్రిందికి రావలసివచ్చింది, తెలుగునాడు అంతా. ముసల్మానువాహినిని తుంగభద్రకు ఆవలితీరాన్నే ఆకట్టి, ఆంధ్రశిల్ప చాతుర్యాన్ని వెలయించే మహాపట్టణాన్ని - 'విద్యానగరాన్ని'- నిర్మించి, తనకొలువున అష్టదిగ్గజాల విశృంఖలవిహారానికి అదను కల్పించిన కృష్ణ దేవరాయల రాజ్యనిర్వహణతో, ప్రజాసామాన్యానికి చక్కనిశాంతీ, సంఘా నికి ఐశ్వర్యమూ, దేశానికి అభిమానగౌరవాలూ అలవడినవి. ఐశ్వర్యంతో తులతూగుతూ, సుఖాపేక్ష, భోగలాలసతా కోరుతూన్న నాటి సంఘాదరణ కలగడానికీ, సుస్థిరసామ్రాజ్యంలో విద్యావినోదాలతో జీవితం ఆనందప్రదంగా అనుభవిస్తూవున్న ప్రభువుమెప్పు పొందడానికీ, శృంగారం ప్రధానరసంగా మప్పిన ప్రబంధం నిర్మితమయింది. పెద్దనమొదలు చేమ కూరవానివరకూ, గడచిన ప్రబంధయుగంలోని సారస్వతానికి, మను చరిత్రలోని ప్రధానలక్షణాలే సామాన్యాలైనవి.

అంధ యుగం:

తంజావూరు నాయకుల రాజ్యాంతంతో దేశకాలపరిస్థితులు ఇంకొక మార్పు చెందినవి. చితికిపోయిన ఆంధ్రసామ్రాజ్యసౌభాగ్యం, చిల్లర ప్రభువులపాలైంది. 'ఏనుగుపాడిగా' ఈయగలిగినప్రభువులు కరువైనా కృతిసమర్పణకు అగ్రహారపారితోషికాన్ని ఆశించే కాంక్ష కవులను వదల లేదు. ఏ ధనవంతుడు యెటువంటి కృతిని మెచ్చుకుంటాడంటే అటువంటి రచనచేసి, వాణిని వాణిజ్యానికి దింపారు, తరువాతికవులు. అంతేకాదు మెచ్చి ఇచ్చెనా చంద్రలేఖా'విలాసము' - మెచ్చక పొమ్మనెనా - చంద్ర లేఖా 'విలాపము'. ఇటువంటి హేయకవిత్వజీవనానికికూడా ఒకరిద్దరు మహా కవులు లోనయ్యారు. ఇది అంధయుగానికి విశిష్టలక్షణం.

నవ యుగం:

సంస్కారి, సంఘాభిమాని, స్వార్థరహితజీవనుడు అయిన వీరేశ లింగం పంతులు లక్షీకరించిన నూతనాదర్శాలు అనే తెలిరేకలు, సార స్వతవిహాయసప్రాగ్దిశాముఖాన యెప్పుడుతోచినవో, అప్పటితో అంధ యుగం విరిసిపోయింది. భావసంచలనం తీవ్రంగా కలిగించి, సంఘానికి నూతనలక్ష్యాలను నిర్దేశించి వీరేశలింగంపంతులు యుగకర్త అయినప్ప టికీ, సారస్వతచరిత్రలో నవయుగస్థాపనాచార్యులుగా యెన్నదగినవారు; గిడుగు రామమూర్తి పండితుడూ, గురజాడ అప్పారాయ కవిన్నీ.

దేశకాలపరిస్థితుల్లో ఇంకొకమార్పు వచ్చింది: వెనుకటి ఏ యుగం లోనూ లేని కొత్తసమస్యలు అనేకం ప్రతిదేశంలోను ఈనాటికవులను వే వరపెడుతూన్నవి. ఆర్థికంగా, రాజకీయంగా, నైతికంగా, సాంఘికంగా, వ్యుత్ప న్నతాపరంగా తీవ్రమైన మార్పులు ప్రపంచమంతటా జరుగుతూన్నవి.

జన్మభూమి

ఏదేశ మేగినా ఎందు కాలిడిన
ఏపీఠ మెక్కినా యెవ రెదు రయిన
పొగడరా నీ తల్లిభూమి భారతిని
నిలుపరా నీజాతి నిండు గర్వమ్ము
లేదురా యిటువంటి భూదేవి యెందు
లేరురా మనవంటిధీరు లింకెందు!

ఏపూర్వపుణ్యమో ఏయోగబలమో
జనియించినాడ వీ స్వర్గలోకమున!
ఏమంచిపూవులన్ ప్రేమించినావో
నిను మోచె నీ తల్లి కనకగర్భమున!

సూర్యునివెలుతురు సోకునందాక
ఓడలజెండాలు ఆడునందాక
నరుడు ప్రాణాలతో నడుచునందాక
అందాకగల యీయనంతభూతలిని
మనభూమివంటి కమ్మనిభూమి లేదు!

తమ తపస్సులు ఋషుల్ ధారబోయంగ
చండవీర్యము శూరచంద్రు లర్పింప
రాగదుగ్ధము భక్తరాజు లీయంగ
భావసూత్రము కవిబాంధవు లల్ల

దిక్కుల కెగఁదన్ను తేజంబు వెలుఁగ
జగముల నూగించు మగతనం బెగయ
రాలు పూవులు సేయు రాగాలు సాగ
సౌందర్య మెగఁబోయు సాహిత్య మొప్ప
వెలిగిన దీ దివ్యవిశ్వంబు పుత్ర!
దీపించె నీ పుణ్యదేశంబు పుత్ర!

అవమాన మేలరా అనుమాన మేల
భరతపుత్రుఁడ నంచు భక్తితోఁ బలుక!

రాయప్రోలు

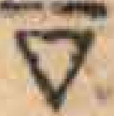
దేశభక్తి

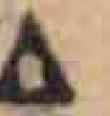
దేశమును ప్రేమించుమన్నా,
మంచి అన్నది పెంచుమన్నా,
వొట్టిమాటలు కట్టిపెట్టోయ్!
గట్టిమేల్ తలపెట్టవోయ్!

పాడిపంటలు పొంగిపొర్లే
దారిలో నువు పాటుపడవోయ్;
తిండి కలిగితె కండ కలదోయ్,
కండ గలవాడేను మనిషోయ్!

యీసురోమని మనుషులుంటే
దేశ మేగతి బాగుపడునోయ్?
జల్దుకొని కళలెల్ల నేర్చుకు
దేశిసరుకులు నించవోయ్!

అన్నిదేశాల్ క్రమ్మవలెనోయ్
దేశిసరుకుల నమ్మవలెనోయ్!
డబ్బు తేలేనట్టి నరులకు
కీర్తి సంపద లబ్బవోయ్!

వెనక చూసిన కార్య మేమోయ్?
మంచిగతమున కొంచమేనోయ్
మందగించక ముందు అడుగేయ్!
వెనకపడితే వెనకెనోయ్!

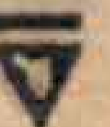
పూను స్పర్ధను విద్యలందే
వైరములు వాణిజ్యమందే;
వ్యర్థకలహం పెంచబోకోయ్,
కత్తివైరం కాల్చవోయ్!

దేశాభిమానం నాకు కద్దని
వొట్టిగొప్పలు చెప్పుకోకోయ్,
పూని యేదైనాను వొకమేల్
కూర్చి జనులకు చూపవోయ్!

ఓర్వలేమిపిశాచి దేశం
మూలుగులు పీల్చేసెనోయ్!
ఒరుల మేలుకు సంతసిస్తూ
ఐకమత్యం నేర్చవోయ్!

పరుల కలిమికి పొర్లి యేడ్చే
పాపి కెక్కడ సుఖం కద్దోయ్?
ఒకరిమేల్ తనమే లనెంచే
నేర్పరికి మేల్ కొల్లలోయ్!

స్వంతలాభం కొంత మానుకు
పొరుగువాడికి తోడుపడవోయ్!
దేశమంటే మట్టి కాదోయ్,
దేశమంటే మనుషులోయ్!

చెట్టపట్టాల్ పట్టుకుని
దేశస్థు లంతా నడవవలెనోయ్,
అన్నదమ్ములవలెను జాతులు
మతము లన్నీ మెలగవలెనోయ్!

మతం వేరై తేను యేమోయ్?
మనసు లొకటై మనుషు లుంటే
జాత మన్నది లేచి పెరిగీ
లోకమున రాణించునోయ్!

దేశ మనియెడి దొడ్డవృక్షం
ప్రేమ లను పూ లెత్తవలెనోయ్,
నరుల చెమటను తడిసి మూలం
ధనంపంటలు పండవలెనోయ్!

ఆకులందున అణగి మణగీ
కవితకోవిల పలకవలెనోయ్,
పలుకులను విని దేశమం దభి
మానములు మొలకెత్తవలెనోయ్!

గురజాడ

స్వాతంత్ర్య రథము

అంబుదంబుల నమృతపూరంబు లొలుక
నింద్రచాపంపుఁదోరణ మింపుఁగులుకఁ
గాఱు మెఱుఁగులు నెల్లెడ గదలుకొనఁగ
వెడలె స్వాతంత్ర్యరథము విన్వీథియందు!

జలధరమాలఁ జీల్చికొని స్యందనకాంతి
నభోంతరాళ ముజ్జ్వలితముచేసి, యంధ
తమసంబులువాఱినమూలనైన శోభల
ననలెత్తఁజేయుచుఁ, బ్రభాతవిభాకరబింబమట్లు
సొంపిలుచు నవీనజీవనము వింతగ నింపె
సమస్తసృష్టిలోన్!

ఆ రథమందు దీప్తమయమై కనుపట్టె
నిజప్రభావదుర్వారపవిత్రమూర్తి
కనుపండువు సేయుచు ధర్మజీవనాకారమొ,
శాంతిబింబమొ, యకల్మషసత్యనికేతనంబొ,
సంసారఫలస్వరూపమొ, ప్రజాహృదయంబొ
యనన్ వెలుంగుచున్!

ఒకచేతన్ రుధిరంపుఁబాత్రమును,
వేరొక్కంటఁ బీయూషపాత్రికయుం గైకొని,
'సభ్యతామిషమునన్ దేశంబులందెల్ల నింతకు
ధర్మంబులుగాగ నెన్నఁబడు నన్యాయంబు
లీనాటితో వికలంబై చనుగాక' యంచుఁ
గరుణావేశమ్ము దీపింపఁగన్.

పచ్చినెత్తురు నమృతంపుఁ బాత్రఁ బోసి
దివ్యదుగ్ధంబుగా మార్చె దేవిమహిమ,
హాలహాలగర్భమందైన నమృతరసము
సంభవించు నటం చిలఁ జాటనేమొ!

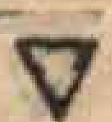
నిలువదు స్యందనంబు ధరణీపతిపాలన
దండభీతిచే, నిలువ దనాథబాష్పములు
నిల్చిన పల్లపునేల, మోసగింపుల మఱపించు
క్రించుఁదనపుంజతురాత్మల కాగఁబో,
దనర్గళజవమొప్ప నేగెడిని గన్నులకుం
గనరానిచోటికిన్.

పూర్వసింహాసనంబులు, ప్రోజ్జ్వలంపు
మణిమయకిరీటములు, భోగమందిరములు
చక్రసంఘర్షణంబునఁ జదిసిపోయి
యవి యివి యనంగరాక రూపఱెడు నేఁడు.

లేవు దివ్యతురంగముల్, లేవు కరులు,
ప్రజలె యాతేరుమోకులఁ బట్టువారు,
వాయుజవమునఁ దారకాథ్వమున నేగు
నంతరాయశతంబులనైన దాఁటి.

తేరు జాడల నెత్తురు పాఱిపాఱి
బంగరుంబంటఁ బండించె బక్కనేలఁ,
జక్రనేములు దాఁకిన స్థలము లెల్ల
సస్యలక్ష్మికిఁ గళ్యాణశాల లయ్యె.

స్యందనాసీన యగుదేవి 'శాంతి శాంతి'
యనుచు మంజులగానమ్ము నలరఁ జేసి
నవ్యనక్షత్రవీణాస్వనమ్ములందు
మేళవించెను జనులు విస్మితులు గాగ.

రామిరెడ్డి

ఆంధ్ర పౌరుషము

గోదావరీపావనోదారవాఃపూర
మఖిలభారతము మా దన్ననాఁడు,
తుంగభద్రాసముత్తుంగ రావముతోడ
కవులగానము శ్రుతిఁ గలయునాఁడు,
పెన్నానదీసముత్పన్నకైరవదళ
శ్రేణిలో తెన్గు వాసించునాఁడు,
కృష్ణాతరంగనిర్నిద్రగానముతోడ
శిల్పమ్ము తొలిపూజ సేయునాఁడు
అక్షరజ్ఞాన మెఱుఁగదో యాంధ్రజాతి?
విమలకృష్ణానదీసైకతములయందు
కోకిలపుఁబాట పిచ్చుక గూండ్లు కట్టి
నేర్చుకొన్నది పూర్ణిమానిశలయందు.

విశ్వనాథ

ప్రబోధము

అమరావతీపట్టణమున బౌద్ధులు విశ్వ
విద్యాలయములు స్థాపించునాఁడు,
ఓరుగల్లున రాజవీరలాంఛనముగఁ
బలు శస్త్రశాలలు నిలుపునాఁడు,

విద్యానగరరాజవీథులఁ గవితకు
పెండ్లిపందిళ్లు కప్పించునాఁడు,
పొట్నూరికి సమీపమున నాంధ్రసామ్రాజ్య
దిగ్జయస్తంభ మెత్తించునాఁడు,
ఆంధ్రసంతతి కే మహితాభిమాన
దివ్యదీక్షాసుఖస్ఫూర్తి తీవరించె
నామహావేశ మర్థించి యాంధ్రులార
చల్లుఁ డాంధ్రలోకమున నక్షతలు నేఁడు!

తన గీతి యఖవజాతిని పాటకులనుగా
దిద్ది పర్థిల్లిన తెనుఁగువాణి,
తన పోటులు విరోధితండంబులకు సహిం
పనివిగా మెరసిన తెనుఁగుకత్తి,
తన యందములు ప్రాంతజనుల కభిరుచివా
సన నేర్పనలరిన తెనుఁగురేఖ,
తన వేణికలు వసుంధరను సస్యశ్యామ
లనుజేయఁ జెలఁగిన తెనుఁగుభూమి
అస్మదార్ద్రమనోవీథి నావహింప
జ్ఞప్తికెలయించుచున్నాడ, చావలేదు,
చావలేదు, ఆంధ్రుల మహోజ్జ్వలచరిత్ర
హృదయములు చీల్చి చదువుఁడో సదయులార!

కృష్ణాతరంగపంక్తిన్ ద్రొక్కి త్రుళ్ళింత
నాంధ్రనౌకలు నాట్యమాడునాఁడు,
ఇంటింట దేశిసాహిత్యదీపములతో
నాంధ్రతేజస్సు రాపాడునాఁడు,

1

సుకుమారశిల్పవస్తుప్రపంచమునందు
నాంధ్ర నైపుణి పంతమాడునాఁడు,
సమరసేనావ్యూహజయపతాకలక్రింద
నాంధ్రపౌరుషము చెండాడునాఁడు
చూచి, సంతోషమున తలలూఁచి, గర్వ
మాచి, ఆంధ్రపుత్రీపుత్రు లందఁగలరు
శాంతి, నందాక లేదు విశ్రాంతి మనకు
కంకణవిసర్జనల కిది కాల మగునె! రా య ప్రో లు

నై వే ద్య ము

తల్లి, నీయుత్సవముఁ గాంచఁ దరలినార
లనుఁగుఁదనయులు నైవేద్యహస్తు లగుచు,
ధన్యు లెల్లరు నాత్మోచితంపుఁగాన్క
లర్పణముసేయ వచ్చిరి యందికొమ్ము!

స్వర్ణసుమముల నర్చన సలుపువారు
భాగ్యవంతులు నీ పాదపద్మములకు,
ఏమిలేనట్టి భిక్షుకుండేని నేఁడు
కంటి క్రొన్నీటిముత్యాలకాన్క లిడును!

పూజ్య, లధములు, ధనికులు, పుట్టుబీద
లనెడి యెడ లేక యెత్తిరి హారతులను,
భక్తిపరవశులైన యీ ప్రజలగీతి
దిక్కుదిక్కులయందుఁ బ్రతిధ్వనించు !

2

అమ్మరో! నీదు మందిరప్రాంగణమున
మండుచున్నది కర్పూరఖండగణము,
త్యాగపరిశుద్ధమగు నాత్మఁ దలఁగిపోవు
కామమటు ధూమరేఖలు గడలుకొనఁగ !

ప్రొద్దుపొడుపున నీ పాదపూజకొఱకు
కవిని, తెచ్చితి దోసిటఁ గన్నెపూలు,
బలివితర్దిక నిరతంబు వెలుఁగునటుల
హృదయపుసుగంధదీపమర్పింతుఁ గొనుము! రామిరెడ్డి

వేఁగి క్షేత్రము

ఏరాజు పంచెనో యిచట శౌర్యపుపాయ
సమ్ములు నాగులచవితినాళ్ళ,
ఏయెఱ్ఱసంజలో నెలమి పల్లవరాజ
రమణులు కాళ్ళఁ బారాణి లిడిరొ,
చిత్రరథస్వామి శ్రీరథోత్సవములో
తెలుఁగు పిల్లలు కత్తిత్రిప్పి రెపుడొ,
ఏరెండుజాములయినుని వేడిమి వచ్చి
కలిసిపోయెనొ త్రిలింగప్రభువుల,
నాజగచ్ఛ్రేయసంబులై యలరు తొంటి
వేంగిరాజుల పాద పవిత్రచిహ్న
గర్భితమ్మైనయీ భూమిఖండమందు
నశ్రువులు జార్తు జీవచ్ఛవాంధ్రజనులు !

ఇటఁ వేఁగీశుల పాదచిహ్నములు లేవే! లేవుపో!
భావనాస్ఫుటమూర్తిత్వమునైనఁ బొందవు, నెదో
పూర్వాహ్ణదుష్కాలపుంఘటికల్
గర్భమునం దిముడ్చుకొనియెం గాబోలు
నీపల్లెచో టట లోకాద్భుతదివ్యదర్శనమఁటే
యాభోగ మేలాటిదో!

నీ యతులప్రభావమహనీయత
వేఁగిపురాధిరాజమా, ఆయతధర్మమూర్తులు
మహాత్ములు వారలు బ్రహ్మకోశగోపాయిత
లాంధ్రపల్లవనృపాలుర హుంకృతి
వ్యాఘ్రగర్జగానై యరిలోకభీకరమహాద్భుత
శౌర్యరసాకృతిం జనెన్!

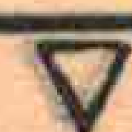
ఈనా పదార్పితక్షోణి నేరాజు ధ
ర్మాసనంబుండి స్మృత్యర్థ మనెనొ,
ఈ నా దృగావృతంబైన భూములలోన
నేశౌర్యధనులు శిక్షింపఁబడిరొ,
ఈ నా శరీరమం దివతళించిన గాలి
యెంత పౌరాతన్య మేచుకొనెనొ,
ఈనా తనూపూర్ణమైన యాకాశమ్ము
నే క్రతుధ్వనులు శబ్దించినవియొ,
అస్మదజ్ఞాతపూర్వదివ్యత్వ మొప్పు
నీ పునీతావనీఖండ, మిచట నిలిచి
యస్వతంత్రత దొరలు నాయాంధ్రశక్తి
నన్నుఁ గంపింపఁజేయుచున్నది భృశమ్ము.

వేఁగిరాజ్యపు పల్లెవీథుల చెడుగుళ్ళ
రిపులఁ గవ్వించు నేరుపులు తెలిసి,
ఎగురు గోడీబిళ్ల సొగసులో రిపుశిర
స్సుల బంతులాడు శిక్షలకు డాసి,
చెట్టాడి యుప్పు తెచ్చిననాఁడె శాత్రవ
వ్యూహముల్ పగిలించునొలపు గలచి,
కోతికొమ్మచ్చిలో కోటగోడల కెగఁ
బ్రాకి లంఘించు చంక్రమణ మెఱిఁగి,
తెనుఁగు లంతప్పె యవి నేర్చుకొనియయుందు,
రెన్నగాఁ దెల్గుతల్లులు మున్ను శౌర్య
రస మొడిచి యుగ్గుఁబాలతో రంగరించి
బొడ్డుకోయనికూనకే పోయుదు రఁట!

శిలవోలెన్ కదలంగలేక హృదయస్నిగ్ధార్ధ
సద్భావనాఖిలచైతన్యుఁడనై పురావిదిత
వేంగీపూజ్యసామ్రాజ్యగాథల యోజించుచు
నాంధ్రపల్లవనరేంద్రశ్రీయశస్తంభమున్ బలె
నిల్చుంటిన యీపవిత్రధరణీభాగంబునం
దీగతిన్ !

ఏ దివ్యపూరుషు లీ శాద్వలాంకూర
శేఖరమ్ముల లిఖించిరొ యివెల్ల!
ఈ వాయువీచిలో నే యప్సరస్సమా
జము నింపిరో గీతిసముదయంబు!
ఏ దివ్యశిల్పు లీ రోదసీకుహరాన
వ్రాసిరో దివ్యశిల్పంబు లిన్ని!

ఈ పథాంతరమునం దే పురాణమునీంద్ర
సంతతులో ప్రశంసలు పొనర్త్రు,
ఎటఁగనినఁ బూర్వపల్లవనృపచరితలె
వ్రాయఁబడి, పాడఁబడి, గీయఁబడి, యుపన్య
సింపఁబడి శ్రోత్రపేయమై చెన్నుదాల్చె,
నీయతీంద్రియశక్తి నాకెట్టు లబ్బె !

ఈ పొలా లెంత చే వెక్కిఁంచుకొన్నవో
గుండెవ్రయ్య సముద్రగుప్త డడలె,
ఈ నేలపావిత్ర్య మెంత కుంభించెనో
చిత్రరథస్వామి సేవలు కొనె,
ఇట పల్లవులరాచయెలనాగ లేవ్రత
మ్ములు చేసిరో లచ్చి నిలుకడవడె,
ఈ కాశ్యపీఖండ మే శరజ్జ్యోత్స్నలో
పులకించెనో, కీర్తి తెలుపులూరె,
ఇట నెచట త్రవ్వినను బంగరేనఁట, యది
యెంత శ్రీయొ, యదెంత రాజ్యేందిరయొ, ప
దానతనఖాగ్ర పాతనిక్యన్నిధాన
మైన యీచోట నుపభోగ్యమయ్యె నేడు !

ఈ పొదలం జరించుచు నహీనమహా
మాహిమానుభావమా నే పురవీథులందొ
చరియించుచునుంటి నటంచుఁ, బారతంత్ర్యా
పతితుండ నయ్యును పురామహదాంధ్రమునన్
స్వతంత్రుఁడౌ నేపురుషుండనో యనుచు నీ భ్రమ
సత్యముగా తలంచుదున్ !

ఏ పల్లవనృపాలు డెత్తినబావుటా
చాళుక్యనృపులరాజ్యంబునందు,
ఏ దేశికవిత పాలించిన కవిరాజు
నన్నయ్య వ్యాకరణంబునందు,
ఏ యులిఁజెక్కు నే ర్చేలు మహాశిల్పి
గోదావరీనదీ ఘోషయందు,
ఏ తొంటితెలుగుల యెక్కువాచారమ్ము
బలవన్నృపుల ప్రాభవమ్మునందు
నమసిపోయెనో ఉన్మత్తసామజంబు,
కాలను జొరబడి తమ్మితూడులను పెరికి
వైచుటె యెఱుంగుగాని, తత్పద్మగర్భ
కేసరవిమిశ్రమధురసాగ్రియత గలదె?

ఇమ్ముగఁ గాకుళమ్ము మొదలీవరకుంగల
యాంధ్రపూర్వరాజ్యమ్ముల పేరు చెప్పిన,
హృదంతర మేలొ చలించిపోవు,
నార్ద్రమ్మగు చిత్తవృత్తుల పురాభవనిర్ణయమేని
ఎన్ని జన్మమ్ములుగాగ నీ తనువునన్
బ్రవహించునో యాంధ్రశక్తముల్ !

ఇది వినిపింతునంచు మది నెంచెద మిత్రులకున్,
గళస్థగాద్గదికము, లోచనాంత
బహుధాస్రుతబాష్పనదమ్ము, స్పందనాస్పద
హృదయమ్ము, నా పనికిఁ జాలక చేసెడు, నన్ను
నింతగా నెద పదలించుకొన్న దిది యెక్కడి
పూర్వపుజన్మవాసనో !

విశ్వనాధ

కాంక్ష

ఈ సుమజన్మ మెట్లొ ఘటియిల్లెను నా
కొకనాటిపాటిదై, వాసన లీను సోయగము
వాయని తీయనిపోడుముల్ క్షణంబో, సగమో
విచారపడబో, నయినన్ విడివడ్డ నాయెదన్
మోసులువారు నూతన మనోరథ,
మామనివేడిపొంగులన్.

పేదలరక్తమాంసముల పెంపు వహించి
దయారసామృతాస్వాదదరిద్రులైన ధనవంతుల
పెద్దరికమ్ముకై, మతోన్మాదము పెంచు దేవునికి
మారుగ నిల్చిన రాతిబొమ్మలం దూదరవోవు
పాడుబ్రదు, కొక్కనిమేషము సైప
నాయెదన్.

నాకు తలంపు లేదు లలనాజనతాకబరీభరైక
భూషాకలనన్, సతీమృదుభుజాంతరతల్ప
కుచోపగూహబిబ్బోకమునన్, వధూజన
కపోలగళచ్ఛ్రవణావతంస హేవాకమునన్,
విలాసినుల పాపటచందురు
కావిపూతలన్.

కానుకనై ధరాధిపుల కాళ్ళకడం
బొరలాడి వాడిపోలేను, ధరాపరాగపటలీ
మలినమ్మగు ద్వారతోరణాస్థానమునల
దురింబడగజాలను, దోసిటిపేరి ఘోరకారా
నరకమ్మునం దుసురు రాల్పగలేను
నిమేషరక్తకై.

తేనెలకోసమై కొదమ తేటులదాటు లొనర్చు
నృత్యగీతానునయమ్ముగాని, మలయానిలుకౌగిట
బుల్కరించు సౌఖ్యానుభవమ్ముగాని,
తరుణారుణరాగకదుష్ణచుంబనశ్రీ
నవకమ్ముగాని, పరితృప్తియొసంగదు
నాకొకింతయున్.

నీచపుదాస్యవృత్తిమననేరని శూరత
మాతృదేశసేవాచరణమ్మునం
దసువు లర్పణసేసినవారిపార్థివశ్రీ
చెలువారుచోట, తదస్రుగ్రుచులన్ వికసించి,
వాసనల్ వీచుచు రాలిపోవగవలెం
తదుదాత్తసమాధిమృత్తికన్ ।

వేదుల

పృథివీ ప్రశంస

ఓ విశాలావనీ!
శోభాతిపావనీ!
ఆరంభపుణ్యక్షణముల నీశుఁడు విసరిన నాఁటి
నీ యాదిసౌభాగ్య మెటుల వెల్గెనో? భవదీయశాటి
యాకుపచ్చనియాకులో!
పండువెల్తురు రేకులో!
నిన్నుప్రశ్నింపఁగాఁజాల, నీనాఁటి ప్రొద్దుటిపూఁట
గంభీరమై ప్రవహించె నీదుసౌందర్యంపుపాట,
ఓ విశాలావనీ!
శోభాతిపావనీ!

కాంతికల్లోలినీ!
వైభవశాలినీ!
సీతాసతీవేణి సడఁగి వాడిపోపనిపూవుఁ బోలి,
దినదినాపూర్వమై పొడుచు, తావకీనవిభాతకేళి
ప్రాభాతగానమ్ములా,
నీ యస్తమానమ్ములా,
ఏవి సుందరతరమ్ములొకో? యెట్టి గీతాపరీమళము
ఆనందవీథి నాడించు నీహృదయసరోజదళము?
కాంతికల్లోలినీ!
వైభవశాలినీ!

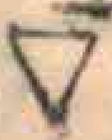
3

ధవళయశోవతీ!
స్నిగ్ధతేజోవతీ!
పాఱెడుకాల్వలచెంత వీచెడుగాడ్పుల వినుచు,
నీ యుదాత్తలలాటరేఖ పులకలుసూప కన్గొనుచు,
త్వత్కాయమానమ్ములై
శ్యామాయమానమ్ములై
దవ్వులనున్న వెదుళ్ళు కలిసి కంఠములెత్తి పాడ
తల్లి, నీయొడిలోన నడగి యల్లరిలేక విన్నాఁడ!
ధవళయశోవతీ!
స్నిగ్ధతేజోవతీ!

హే నవమోహినీ!
హే దయావాహినీ!
చూడ సుందరములై యడరు నాశృంఖలమ్ములఁద్రెంచి,
నా మేలివాకిళ్ళదాఁటి, విందు నీ మధురవిపంచి,
బంగారుతోరమ్ములన్,
నా రత్నహారమ్ములన్
గైకొని, నా కిమ్ము జనని నీ మృత్తికారేణుకణము,
శాద్వలశ్యామలవీథి వికసించు పచ్చప్రాంగణము!
హే నవమోహినీ!
హే దయావాహినీ!

అబ్బూరి

భవిష్యద్దర్శనము

సందె ముత్తైదువసరిగపలిపంబు
పరివెన్నుపాపలు పట్టి లాగంగ,
వాత్సల్యమునఁ బైకి వంగెనో యనఁగ
చెంగావినిగ్గులు చేలపై నలమె;

ఈ రామణీయక మీక్షించి యింటఁ
గాలు నిలువక యూరికడపట నున్న
పొలమునవిహరింపఁబోతి నొంటరిగ,
దిన్నతిన్నగ వీచు తెమ్మెరలవలన
వెన్నులు బంగారువీచులై రేఁగె।

కాంతియు గానంబుఁ గలసి యనూహ్య
మగు నింద్రియవిషయమై కానిపించె;
అచ్చోట నానంద మనుభవించుచును
నొక్కింత కూర్చుండియుంటి నిశ్చలత;
అంతలోఁ గెంజాయ లంతరింపంగఁ
గప్పెను బ్రకృతి నక్షత్రసంఖచిత
కోమలతిమిరావగుంఠనాంబరము;
గాలి వీచుట మానెఁ, గదల వాకులును;
అమ్మ పేరెదనాడి యలసి కనుమోడ్చు
పసికూనలటు సరోవరమధ్యమందు
నిశ్చలశాంతిమై నిదురించు నలలు,
గాంభీర్యమును దాల్చె గగనతలంబు;

సగము జాగ్రదవస్థ, సగము స్వప్నమున
భావించుచును నెట్టుపైనఁ గూర్చుంటి;
సత్యమో, భ్రాంతియో, స్వప్నంబొకాని
యింద్రజాలము వోలె నెదుటఁ గన్పట్టె!

అది సత్యమైయున్న నాశ్చర్యకరము!
అది కలయేదైన నానందమయము!

* * *

మావితోఁటను బర్ణమండపమందు
జనరంజకంబైనసభ యొండు జరిగె
మొగిలిరేకులు, తమ్మిపూఁదోరణంబు,
లందంబు నెత్తావి నర్పించుచుండె;

రారాజు క్రొంబచ్చజాగద్దె డిగ్గి
యందటితోబాటె యవనిఁ గూర్చుండెఁ;
బనిపాటు లేనట్టి బంటుసిపాయి
త్రుప్పుపట్టినకత్తి తుంటిపై రాయఁ
దనపూర్వజయములఁ దలపోయుచుండె;

బురదచిట్టలుపడ్డ పుట్టములఁ గాఁపు
వర్తించె నృపపరివారంబుఁ గలసి:
కూలి నాలి యొనర్చి కుడుచు నిరుపేద
యజమానిసరిబంతి నాసీనుఁ డయ్యె:

సకలమానవజాతిసంతతులు కుల
వర్ణ భేదంబులఁ బాటింపఁబోక
యొక్కకడుపునఁ బుట్టి, యొకచన్నుఁబాలు
ద్రావినరీతి, సౌందర్యంబు గలిగి
యన్యోన్యసాహాయ్య మర్థించువారు!

స్ఫటికపాత్రంబున శాంత్యాసవంబు
ధర్మదేవత తెచ్చి తనిపె నందఱిని!
ఏకకుటుంబమై యీప్రపంచంబు,
స్వర్గంబు భూమిపై స్థాపింపఁబడియె;
అభ్యుదయాంశువు లన్నిమూలలను
నవనవోజ్జ్వల్యజీవనంపుదీపముల
వెలిగించుచుండె; నీ విశ్వమంతయును
మానవకల్యాణమందిరం బయ్యె!

అంతలో లౌకికయాదార్థ్యములను
భావంబు వ్రాలెను బక్షివిధాన,
బొగ్గు కంబములట్లు పొడకట్టుచుండెఁ
దత్ప్రాంతములనున్న తాళవృక్షములు,
చిమ్మచీఁకటి నోంటిఁ జిక్కుకొనియుంటి!

రామిరెడ్డి

ఆ తి థ్య ము

ఆఁగు, మాఁగుము తెరువరీ, ఆ
యాసఖేదము నపనయింపుము,
మా గృహాంగణకుసుమసముదయ
మధువు లియ్యవిగో !

నీరజాప్తనిశాతకిరణో
న్మీలితములై పరిమళించెడు
వారిరుహములఁ గుమ్మరిలిన తు
షార మియ్యదియే !

మా విపూగుచ్ఛముల నసకృ
న్మత్తమధుపచయమ్ము లాడగఁ
బ్రోవుపడిన పరాగమృదుల వి
భూతి యియ్యదిగో !

తూరుపున సిందూరరాగము
దొలక, తొయ్యలి లేరి తెచ్చిన
పారిజాతప్రసవమాలా
బహుళ మియ్యదియే !

ఆఁగు, మాఁగుము తెరువరీ, ఆ
యాసఖేదము నపనయింపుము,
మా గృంహాంగణకుసుమసముదయ
మధువు లియ్యవిగో !

సు బ్బ య్య

సాధు గీతి

లతాంతార్ద్రరాగమ్ములన్ బాడు తేఁటుల్
వసంతమ్ము కాంతిప్రవాహమ్ములందున్
నిసర్గాప్తశోభావినీతిన్ బ్రియమ్మై
కను ల్గిట్టు చందాన కాన్పించుఁ బూవుల్
కనుంగొన్నచో. వేఁడికన్నీళ్ల రాలున్,
అలంకారముల్లేని ఆపూల ముగ్ధో
క్తులన్ లీనమైపోయెదో సాధుగీతీ !

కవిప్రేమ పుష్పింపగాఁజేయు కృష్ణా
స్రవంతీతరంగాంతరంగంబులందున్
హతస్వాంతయై, దీనయై, తీరభూమిన్
వెత ల్విప్పి వాపోవ వీక్షించు కన్యా
మణీశోకమూర్తి శ్రమ ల్గన్న రాగా
రుణమ్మైన చింతాఝురుల్ వారు నాత్మన్!
అలంకారముల్లేని ఆకన్నెశోకా
ర్తులన్ లీనమైపోయెదో సాధుగీతీ!

అబ్బూరి

ఎవరు?

ఎవ రోహో, ఈనిశీథి
నెగసి, నీడవోలె నిలిచి
పిలుతు రెవరొ, మూగకనులు
మోయలేని చూపులతో!

ఎవ రోహో!
ఎవ రోహో!
ఇపుడా నను బలుకరింతురు,
మోయలేని నీరవగళ
మున జలించు కోరికతో
ఇపుడా నను బలుకరింతురు!

ఎవరని ఈరేయి నిదుర
హృదయ మదర, వేయి చేయి
చాయలాడ పెనుచీకటి
సైగలతో నాకన్నుల
రక్త మురల లాగికొందురు!

ఎవరో, నాహృదయనాళ
మేలా తునియలుగా నా
నిర్జీవపుజీవితమ్ము
నిట వదలుదురా!

ఎవ రోహో!
ఎవ రోహో
ఇపుడా నను పలుకరింతురు?

కృష్ణశాస్త్రి

పెన్నిధి

ప్రేమ పెన్నిధి, గాని యింటను
నేర్ప రీకళ, ఒజ్జ లెవ్వరు
లేరు, శాస్త్రము లిందుగూరిచి
తాల్చె మౌనము, నేను నేర్చితి
భాగ్యవశమున కవులకృప గని;
హృదయ మెల్లను నించినాడను
ప్రేమ యను రతనాల,

కొమ్మ!

తొడవులుగ నవి మేన దాల్చుట
యెటుల నంటివా,

తాల్చితదె, నా
కంట చూడుము! సతులసౌరను
కమలవనమునకు పతులప్రేమయె
వేవెలుగు?

ప్రేమ కలుగక బ్రతుకు
చీకటి!

గురజాడ

4

అద్వైతం

ఆనందం అర్ణవమైతే,
అనురాగం అంబరమైతే-
అనురాగపు టంచులు చూస్తాం,
ఆనందపు లోతులుతీస్తాం!

నీ కంకణ నిక్వాణంలో,
నా జీవన నిర్వాణంలో-
నీ మదిలో డోలలుతూగీ,
నా హృదిలో జ్వాలలురెగీ-
నీ తలపున రేకులు పూస్తే,
నా వలపున బాకులు దూస్తే-
మరణానికి ప్రాణంపోస్తాం!
స్వర్గానికి నిచ్చెనవేస్తాం!

హసనానికి రాణివి నీవై,
వ్యసనానికి బానిస నేనై-
విషమించిన మదీయఖేదం,
కుసుమించిన త్వదీయమోదం -
విషవాయువులై ప్రసరిస్తే,
విరితేనియలై ప్రవహిస్తే-
ప్రపంచమును పరిహాసిస్తాం!
భవిష్యమును పరిపాలిస్తాం!

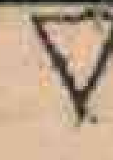

వాసంతసమీరం నీవై,
హేమంతతుషారం నేనై-
నీ ఎగిరిన జీవవిహంగం,
నా పగిలిన మరణమృదంగం-
చిగురించిన తోటలలోనో,
చితులంచిన చోటులలోనో-
వలయములై చలించినపుడే-
విలయములై జ్వలించినపుడే
కాలానికి కళ్లెం వేస్తాం,
ప్రేమానికి గొళ్లెం తీస్తాం!

నీ మోవికి కావినినేనై,
నాభావికి దేవివి నీవై-
నీకంకణ నిక్వాణంలో,
నా నిజీవన నిర్వాణంలో-
ఆనందం అర్ణవమైతే,
అనురాగం అంబరమైతే-
ప్రపంచమును పరిహాసిస్తాం!
భవిష్యమును పరిపాలిస్తాం!

శ్రీ శ్రీ

[ఎ. సి. స్విన్‌బర్న్ తనరచనలలో ముఖ్యంగా
'ఎమేచ్' అనే గీతంలో చూపిన మార్గానికి కృతజ్ఞతతో]

ప్రేమతత్త్వము

ఎద మెత్తనౌటకై
సొద గుందరా, అంత
మదిగల అహ మ్మెల్ల
వదలి పోవునురా !

వల పెరుంగక బ్రతికి
కులికి మురిసేకంటె,
వలచి విఫలమ్మైంది
విలపింప మేలురా !

చెలివలపులేని నీ
కలిమి కాల్పనె ! వినుము,
వలపుతీగనె జీవ
ఫలము కాయునురా !

ప్రేమకంటే ఎక్కు-
వేముందిరా, ఎల్ల
కామ్య పదవులకన్న
ప్రేమె యెక్కువరా !

ప్రేమించు సుఖముకై !
ప్రేమించు ముక్తికై !
ప్రేమించు ప్రేమకై !
ఏ మింక వలెనురా ?

ఎద మెత్తనౌటకై
సౌద గుందరా, అంత
మదిగల అహ మ్మెల్ల
వదలిపోవునురా!

బసవరాజు

ప్రేమకొలకు

చెట్టునకు మొగ్గదొడిగెడుచేష్ట గలదు
కోరకమునకు వికసించుగుణము గలదు
విరికి వలపుల వెదజల్లువిద్య గలదు,
దేనికొఱ కిది యంతయు దేనికొఱకు?
ప్రేమకొఱకు ప్రేమకొఱకు ప్రేమకొఱకు!

కోకిలం బూరకయ పాడుకొనుచునుండె
స్వరలహరిలోన నమృతంబు గురియుచుండె
నమృతరస మెంతొ మాధుర్య మగుచునుండె,
నెందుకొఱ కిది యంతయు నెందుకొఱకు?
ప్రేమకొఱకు ప్రేమకొఱకు ప్రేమకొఱకు!

హృదయపదమున నెల యుదయించుటేమి?
కలశవారాశి మిన్నంటి తొలకుటేమి?
మెఱపుఁదీగలు మిలమిల మెఱయుటేమి?
దేనికొఱ కిది యంతయు దేనికొఱకు?
ప్రేమకొఱకు ప్రేమకొఱకు ప్రేమకొఱకు!

ఇనకరంబులలో వేడి యెందుకొఱకు?
ఇందుకిరణంబులను జల్వ యెందుకొఱకు?
ఋక్షసంతానమున మిన్కు లెందుకొఱకు?
ప్రేమకొఱకుఁ బ్రేమకొఱకుఁ బ్రేమకొఱకు!

ఎఱుగఁబడకున్న యీకూర్పు లెందుకొఱకు?
తెలియఁబడకున్న యీమార్పు లెందుకొఱకు?
విశదపడకున్న యీ నుడు ల్వేనికొఱకు?
ప్రేమకొఱకుఁ బ్రేమకొఱకుఁ బ్రేమకొఱకు!

ఈ సుఖంబును గష్టంబు నెందుకొఱకు?
ఈ భవంబును నాశంబు నెందుకొఱకు?
ఈ జగంబున నిన్నియు నెందుకొఱకు?
ప్రేమకొఱకుఁ బ్రేమకొఱకుఁ బ్రేమకొఱకు!

వేంకటపార్వతీశ్వరులు

సన్యాసి

మొగలిరేకుల మృదుల కపోలయుగము
కరకు టెండలవేడిమి కందువారె.
తెలిమొగిలుచాటు నెలవంక తెరగుబూని
బూదిబూసిన నీమోముమురువు కరిగె!

కన్నెపూబోణిగాటంపు గౌగిలింత
నవసి వసివాడు నీ మేనిచివురు నేడు
కఠినహృదయమ్ములేనియు గరగిపోవ.
కటికి రానేల గదుములు గట్టె నకట!

కావిపుట్టము కటిసీమ గట్టు భాగ్య
భోగ్యరాహిత్యమైన వైరాగ్యమునకు,
జాజిపూసౌరభమ్ములు జల్లువిరియు
జవ్వనమ్మున, కెంతటిదవ్వు గలదు ?

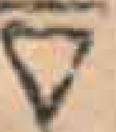
దివ్యకుసుమాంగి యీనెలుదీసి యిచ్చు
లేదములపాకుమడుపులు కాదటంచు,
హరిణశాబమ్ములకు తృణాంకురము లిడగ
మనసుపుట్టెనె? ఎంత యమాయికుడవు !

మధురదరహాసచంద్రికాసుధ తొరంగు
కామినీస్నిగ్ధగండభాగమ్ము లాను
కప్పురపుకమ్మతావుల కావిమోవి
బీటువడ, నీకు వైరాగ్యవృత్తి యేల?

అల్లనల్లన దరిజేరి, అలతిసిగ్గు
జాలిచూపుల క్రేగంట మేళవించి,
మధురమందస్వనంబుల మాటలాడు
ప్రణయనీబాంధవం బెట్లు బాసినావు?

సర్వము పరిత్యజింపగ జనును గాక,
పూపజవరాలిపొలయల్క బాపు నాటి
ప్రణయభావమ్ము స్మరణకు రాక గడవ
జనునె నీకు,దీర్ఘ నిశీథసమయములను?

నవ్వెద వదేల? నామాట నమ్మి,నీదు
నెలతకడ కేగి, తప్పు మన్నింపు మనుము,
కరకురుద్రాక్షమాలలకంఠసీమ
కమ్మసంపగి దండలు గౌగిలింప!   కొ డా లి

ర ం భ

మాట్లాడకుండా వూరుకున్న శుకుణ్ణి
రెచ్చకొడదా మనుకొంది

కోమలమందహాసవినిగూహన
చారుకపోలకామినీచ్ఛామతి
లోకమంతటను సర్వుడు కాని, యొకం
డపేతవాంఛామతిఁ దన్ దలంచుకొనసాగి
సదా అనుభూతిలోభియై యేమి గడించు?
లోక మెలయించిన నేమిఫలం బయా
ఋషీ!

దేహమనంగ కోర్కులు జితించినగూడు,
నిరాశమన్ భ్రమోత్సాహములో నెఱుంగకయ
దాగిన రోగముగా దపోబహుప్రీహిభుజిక్రియన్
తిరుగబెట్టును, పెట్టునయే న్మహౌషధుల్
దోహదముల్ వ్యపేతధృతితోఁ బనిసేయవయా,
తపస్వికా!

భావము లేల చంపుటకు పాల్పడె
దీప్రతిచంపువెంట హత్యావధి చేరుచున్నదికదా, మరి
మీరలు మౌనులై యహింసావిధియాత్రులుంగద,
ప్రశస్తులు, వర్ణి ! త్వదీయమౌతపస్స్వధిలో
లయాంతశిఖి చిట్టెముకట్టెడు లోకముల్,
మునీ !

మౌనిశలాక ! వెన్క నొకమారు తృతీయుఁడు
తాతతాతతో పూనినవైరి గాధిజుని
మొగ్గలకన్నులు మొగ్గలట్లు మా మేనక సిగ్గులన్
చిలికి మీగడచూపులు చూరలాడె. మీ మౌనుల
రెప్పక్రింది కనుమాయలగోప్యము లేదు
మాయెడన్ !

తను వొకచోటనుండియు సదాగతియుక్తుడ,
వంతరాన లోచనములు మూసియున్ నిఖిలసాక్షివి,
పల్కకయున్ సమస్తభావనిలయబుద్ధి,
వీ నియమభావనలో సహజస్వయంప్రతారణ
మొనగూడి యున్నయదిరా
యతిలోకశిరోమణీ ఘృణీ !

ఒకరు డరుంధతీసతివయోవిభవం బఖిలంబు
చూరపుచ్చకయ పతివ్రతాగ్రసరచండిమ
గుత్తగొనెన్, మరొక్క డోడకు తెరచాపనీడలకడన్
బెదరెన్ చలిగాలివెచ్చ, తావకపితరుల్
మునీ ! మెఱుగువచ్చినరాతివి నీవు
వారిలో !

మసలకయుందు వేమి ? యొకమారు కదల్చుము
లోనియూహ, మేల్మసకపుపాముగా మలకలై
దుసికింతలు వోవ చూడు, మానసమును దాటి
యాత్మ యనినారసె ! అస్రమయీమనస్సు నూగిసలన
కల్గునా ? తెలివికిన్ తలదాటినవా
కృతవ్రతా !

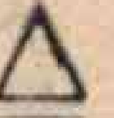
లొంగనియట్లై నా పలుకులోపలి చక్కెరపాలు
గ్రుక్కిళుల్ మ్రింగెదువో బెడంగుకనురెప్పల
సంపెగపచ్చిరేకు లాలింగనమున్ పొనర్చుకొను
లేకనుదమ్మల తేటికూటమిన్ పొంగిన తేనెలో
నాలికిపోయినయీ వల
పంటునో మునీ ?

తూర్పులో తెల్లరేకలు తోచినై. ప్రక్కని రావిచెట్టు
ఆకుల్లో ప్రాతర్మందానిలాలు కిలాకిలా నవ్వినై

వి శ్వ నా థ

జొ న్న చే ను

"కంకి వెడలిన యా లేతకారుజొన్న
చేనిపైఁ బిట్టలం దోలు చిన్నవాఁడ,
దారిఁ బోయెడువారలఁ బారఁజూచి
విసరుమా సుంత వడిసెల!
వెనుక నదిగో
కంకి తినుచున్నయది గోరువంక,

ఇంత
యాలసించిన నిలుచునా? చాలదూర
మెగిరిపోయిన దప్పుడే!

దిగకు మంచె,
బెడ్డలను నీకు నేఁ దెచ్చిపెట్టుచుంటి;
ఒత్తుగాఁ బట్టె గడ్డి, మీగిత్తల కిది
మేపరాయేమి?

మాయావు జేపుమాపు
మొన్న మొన్నటిదనుక దా నన్నియన్ని
పాల నిచ్చేడి, దైదుదినాలనుండి
దూడకే చాలకున్న, వీయేడు గడ్డి
బొత్తుగా పట్టలేదు మాపొలముగట్ల . . .
నాల్గుగుప్పెళ్ల చాలును నాకుఁ,

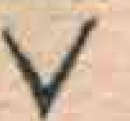
బిట్ట
వ్రాలినట్లుండె మాతోటపైన, సుంత
తోలుమా?

నాల్గుగుప్పెళ్ల చాలు నాకు,
ఆసమై నొకతట్టెడుకోసి మాత్ర
మేమిసేయుదుఁ

బిట్ట పోయినద, లేద?"

"సెనగపూరైక దొడిగిన చిన్నదాన,
చిలుకయొక్కటి వ్రాలె నా మలుపునందు
నెంత తోలిన పోవ దే నేమిసేతు?
మిరప లీయేడు మీకు సమృద్ధి, వంగ
చెట్టు లిప్పుడిప్పుడె పూఁతపట్టుచుండె,

బంతిపూవులు ముగ్గుల పండువునకు
నక్కరకువచ్చు: నియ్యెడ నొక్కమిరప
పండుచున్నది , . . గోయకవదల దీని
దోలుచుంటిని నే బిట్ట వ్రాలకుండ,
గోసికొను మింకగుప్పెడు . . . దోసతీవ
లున్న వాదరిగా, గాయలున్న వేమొ
చూడుమీ! . . .

నాల్గుకట్టల నూడ బెటికి
కంకులను గొట్టుచుందు, నాకంచె కేగి
పచ్చజొన్నలు, తీయనిపాలుగారు
లేతగింజలు తినుము, కాలిచిన నింత
తీపి యుండదు;

తట్ట నెత్తెదవదేల,
నూగుపోవ నూచెడిదన్క నాగలేవె?"

"అప్పుడే యింటిదారి మాయావు పట్టె
గుడితివేళయైనది, యిట గూరుచున్న
నెట్టు?

లీకంకె ముదిరిన దేల విఱచి
తెచ్చితివి?

చాలు నా కివి తినుచు బోదు!"

"ఏను వచ్చెద దొందరయేల? నీకు
దోసపం దొక్కటియు గూడ దొరకలేదె?
యీదరింగల వే గోసియిత్తు రమ్మ!
కట్ట లిట నొత్తుగానుండె గాన నీకు
దొరకలే, దదెమా మంచెదరిని గలవు
కోసియుంచి తిరమ్మ నీకొఱకు నేను!

ఆవు నాలుగుబారలే నరుగలేదు,
తీసికొని యేగెదవుగాని దోసపండు
కోసియుంచితి రమ్మ నీకొఱకు నేను,
సెనగపూరైక దొడిగిన చిన్నదాన!" పింగళి - కాటూరి

పూ ల బా స లు

పూలబాసలు తెలుసు యెంకికీ
తోట
పూలమనుసులు తెలుసు యెంకికీ!

పూలమొక్కల నీటి
జాలు గని నిలుసుండి
పూ లన్ని నీపాటె
ఆలించె నంటాది,
పూలబాసలు తెలుసు యెంకికీ
తోట
పూలమనుసులు తెలుసు యెంకికీ!

పూలంటు కాలంటి
పున్నె మౌం దంటాది
పగలమారీపడుసు
నగ దొడిగె నంటాది,
పూలబాసలు తెలుసు యెంకికీ
తోట
పూలమనుసులు తెలుసు యెంకికీ!

తెరలెత్తి పూపడవ
పరిగెత్తుతావుంటె
దారెంట పూ లొంగి
దణ్ణమిడె నంటాది.
పూలబాసలు తెలుసు యెంకికీ
తోట
పూలమనుసులు తెలుసు యెంకికీ !

పూలతో వియ్యాలు
పూలల్లొ కయ్యాలు !
పూనల్లె నన్నుంచి
తానె పూ వౌనేమొ !
పూలబాసలు తెలుసు యెంకికీ
తోట
పూలమనుసులు తెలుసు యెంకికీ ! నండూరి

పిలుపు

రావోయి సిన్నవాడా!
మావాడ,
రావోయి సిన్నవాడా!
పోటూపాటులపేరు
పొంగి పొర్లేసోట
రావోయి సిన్నవాడా!
మావాడ,
రావోయి సిన్నవాడా!

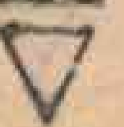

ఎన్నెలఎలుగుల్లోన
ఏటీనురగల్లోన
తెల్లనితెరసాపెత్తి
తీయనిగొంతు కెత్తి!
రావోయి సిన్నవాడా!
మావాడ,
రావోయి సిన్నవాడా!

వాలూచూపుల చూస్తు
కోలేస్తు నే వుంటె
ఎందేతళుకులసేప
ఏటిలో వల వేతుగాని
రావోయి సిన్నవాడా!
మావాడ,
రావోయి సిన్నవాడా!

ఉబికే వాగుల్లోకి
ఉయ్యేల లూగుతు పోయి
సందరాన పుట్టేటి
సెందురూని సేరుకొందం
రావోయి సిన్నవాడా!
మావాడ,
రావోయి సిన్నవాడా!

బాపిరాజు

కాపుపాట

ప్రేయసి ! లేచిరమ్మ, చివురించినమావుల క్రింద
శీతలచ్ఛాయలలోన యౌవనవసంత
శుభోదయ మయ్యె, నవ్వుచున్ చేయికిఁ జేయిఁ జేర్చి
పెఱచితంనలన్ మఱపించురాగముల్ దీయుచు
వాసన ల్పరిమళించెడు చోటులయందు
బోవగన్ !

వ్రాలినసంజల న్మరలివచ్చెడుగోవుల
బాలుతీయగాఁదోలెడుదాక, త్రాడులను దుత్తలు
నావలఁ బెట్టి, సిగ్గులన్ సోలెడు చిన్నదాన !
యెటుచూచిన నెవ్వరు లేనిచోట నుయ్యాలల
నెక్కి యూగ మనసయ్యెడు నీవును నేను
వేడుకన్ !

పాడుట కొప్పవేని పడవ ల్నడిపించెడు
నేటిత్రోవలే చూడగవద్దు, లేఁతమనసుల్
తడిసేసెడు చెట్లచాలునన్ గూడినమేను లానుకొన
కొమ్మల నాకులవోలె నొక్క మాటాడక
కూరుచుండ, మనువైనపొలమ్ముల
గట్టునీడలన్ !

అబ్బూరి

సింగారము

ఒక పువ్వు
నీ సిగకు
నగయై సు
మించినది-

ఒక పులక
నా యెదకు
వగయై భ్ర
మించినవి !

ఒక తళుకు
నీ చెక్కు-
లకు శోభ
కూర్చినది-

ఒక ములుకు
నాగుండె
లకు సోకి
ఏర్చినది !

ఒక పలుకు
నీ పెదవు
లకు వెనక
దాగినది -

ఒక ఆస
నా(బదుకు
సుక మాహ
రించినది !

విశ్వేశ్వరరావు

6

ఓ యీ !

నిన్నె కోరుదు నోయి ! యితరుల
నెన్న డెరుగనిదాన నోయీ !
నాడు నే డేనాటికిని నీ
దాననే నోయీ !

మనసు నాకేకాంత మోయీ!
బ్రతుకు నాకు ప్రశాంత మోయీ!
అంద మా ముదదీపమోయీ!
వలపె నే నోయీ!

సొగసు పువ్వులు, సోలు ముద్దులు,
వలపుపన్నీరులతుషారము
వెలుగుతేటల పసిడినవ్వులు
కానుక నీ కోయీ !

రామచంద్రల అప్పారావు

ప్రియుడా !

వచ్చి లాలించేటి ప్రియుడా !
నన్ను . మచ్చికల నలరించు ప్రియుడా !
హెచ్చయిన ప్రేమసుధ లిచ్చి
నన్ను వగల మురపించేటి ప్రియుడా !

భవ మెంతొ భారమై పరుగులెత్తేవేళ
శీర్ణమై నాగుండె శిథిలమయ్యేవేళ
కన్నుగవలో నొక్క కాంతిపుంజము దాల్చి
చిన్నినవ్వులు మోముపై చిందులాడగా
ప్రేమతో మనసిచ్చి ప్రీతితో నను దేర్చి
రమ్యమధురాలాపరసము నాపై చిల్కి
నడకలో నొకవింత నాట్యమాడుచునుండ,
పలుకులో నొకతీపి పలుకరించుచునుండ
ఇకులు నీనవ్వుతో విరిసిపోవగజేసి
మాటిమాటికి నాలొ మమత పెంపొందించి
వచ్చి లాలించేటి ప్రియుడా!
నన్ను మచ్చికల నలరించు ప్రియుడా!
హెచ్చయిన ప్రేమసుధ లిచ్చి
నన్ను వగల మరపించేటి ప్రియుడా!

విశ్వసుందరమ్మ

ఒకరికొకరు

నువ్వూ నేనూ కలిసి
పువ్వులో తావిలా,
తావిలో తలపులా।

నువ్వూ నేనూ కలిసి
కోకిలా గొంతులా
గొంతులో కోర్కెలా!

నువ్వూ నేనూ కలిసి
వెన్నెలా వెన్నలా,
వెన్నలో వెలుగులా !

నువ్వూ నేనూ కలిసి
నింగిలో నీడలా,
నీడలో నిదరలా !

బాపిరాజు

అడవిపల్లి

నిండుప్రాయమ్మునకు తోడునీడయైన
సిగ్గు సింగార మెరుగని చెలియ, నీదు
ముగుదచూపులు మా పూర్వపుణ్యమున నను
అడవితొలకరిపూవులయట్లు దొరికె!

ముళ్ళపూదీవగుంపులచాళ్ళనుండి
కన్నెగాడుపు వీచిన కదలు నీదు
వెన్నెలయిగుళ్లపయ్యెదవెలితినుండి
జవ్వనపునీడ లారిన చాలు మాకు!

సడియు చప్పుడు లేని యీ యడవికోన
అలతిసెలయేటిసొనలయీలలకు లయలు
తెలియజెప్పు నీ రాగాలతీయదనము
వలన పూలకారుపవళ్ళు పులకరించు!

ఈ మలయపవనమ్ములు ఈ మనోజ్ఞ
యామినులు నీ వనుభవింప నా విరించి
తెరవ, నీ కొక్కతెకు ప్రసాదించెనేమొ
వలపువలవంత లెరుగని పడుచుదనము!

వింటిబద్దల అంబులు విడుచు నీదు
సులువునేర్పులలోని నాజూకుదనము
అలరువిలుకాని కేనియు దెలియరామి
బ్రదికిపోయిరి తబిసిజవ్వనులు నిజము!

కొడాలి

కోకిల

ఈ మావిపైనుండి
ఈవు కూ కూ యంచు,
ఆ మావిపైనుండి
ఆపె కూ కూ యంచు
- ఏమిబాసల జేతురే,
కోకిలా! ఏమి బాసల జేతురే!

ప్రకృతిజన్యంబులై,
పరమరమ్యంబులౌ
భావముల, నొండొరుల
ప్రణయ మొల్కెడునట్లు
పల్కరించుచునుంటరే,
కోకిలా! పల్కరించుచునుంటిరే?

మనుజుల కగమ్యమై
మహితశక్తిం గల్గి
పరమామృతము వొల్క
ప్రణయవాక్కుల మీరు
బాస లాడుచు నుంటిరే,
కోకిలా! బాస లాడుచు నుంటిరే?

పరులు విన్నను మీదు
పరువు పోవు నటంచు
పాడులోకము జూచి
భయమె లేకను వలపు
పలుకు లాడగ జెల్లునే,
కోకిలా! పలుకు లాడగ జెల్లునే?

పరమప్రేమస్వరూ
పంబులై లోకాల
పావనంబుల జేయు
ప్రణయకవులౌ మీకు
పరు లనేవా రుందురే,
కోకిలా! పరు లనేవా రుందురే?

చెలియయును నీవలెనె
చివురుటాకుల మెక్కి
చెవులపండువుగాగ
చిలుకంగ గానమ్ము
చింత నీ కేమున్నదే,
కోకిలా! చింత నీ కేమున్నదే?

చెంత గూర్చుని మోము
చెలువు గుల్కగ వలపు
దెలుపుచుం బలుకంగ
చెలి చెంతలేని నా
చింత లెన్నడు తీరునే,
కోకిలా! చింత లెన్నడు తీరునే?

పాడవే కోకిలా!
పాడవే యింపుగా!
ప్రాణముల్ హాయిచే
పరవశ మ్మొందగా!
పాటపాడవె తీయగా,
కోకిలా! పాటపాడవె తీయగా!

బసవరాజు

పరిచిత కంఠము

ఆకసమున నవిగొ చుక్క
లల్లుకొనెడు, చందమామ
వృక్షమ్ముల సందునుండి
తొంగి తొంగి చూచు చుండె!
కొండలోయ దిగెడు వాగు
నుండి జీవజలము లవిగొ
నురగ గ్రక్కు నలలతోడ
గుసగుస లాడుచు పోయెడు,
పండువెన్నెలన్ మెయి పర
వశమొందగ, కోకిలంపు
పాటకు చెవియొగ్గి, పూల
వాసనకున్ మదిని పొంగి,
కూరుచుంటి సుఖముగ నీ
కొండరాతిపైన నౌర!
'యేమి టిద్ది సఖీ' యనుచు
యెవరొ నన్ను పిలిచినట్లు ....

అమృతమధురనాదముతో
నాత్మ కట్టుకట్టి లాగు
ఈ కంఠము మున్నెపుడో
విన్నయట్టులున్న దహో! సౌదామిని

స్నేహరుచి

అరమరలేని మన చిరతరస్నేహరుచి
కురిసిన వెన్నెలలా, అరవిరిసిన మల్లియలా!

మనమున నెవ్వగలా మాసెను
ఘనమగు నెయ్యములో,
మెరపులగుంపేమో, అది
తరగని వెలుగేమో!

దినములు నిముసములై చనియెను
తిన్నని నడకలతో,
కన్నులతళుకేమో, అది
ఎన్నికదినముల
పున్నెపుప్రోవో!

జీవితమున కంతా అది
చెలువపు నిగ్గేమో,
పరమప్రేమకు చిహ్నమైన తెలి
వెన్నెలకాంతుల
సన్నపుతళుకేమో! విశ్వసుందరమ్మ

7

ఓ స ఖీ!

పదునాల్గుభువనాలు పరిసుప్తి నుండంగ
మనము మేల్కొనియుంట మఱచిపోతె?
నీ కంటికొలికి నొక నీటిబిందువు నిల్చి
ఖేదమో మోదమో
భేదపఱుపరాని నిశ్చలశోభ
మాననీయం బయ్యె
తక్కఁగలవారి కంధంపురాత్రి
మనపట్టుమాత్ర మపు డనుకోని పట్టపగ లనిపించె,
దాని నీ కపుడె తెలుప నాత్మ నెంచితి;
కాని, యశ్రుకణము ముందు దుడిచి
వెనుక ముచ్చటింపఁగఁబోతి
నీవు మందస్మితస్విన్నవైతి,
కనులు మెఱసెను,
కప్పె గాఢాంధకార మెద;
ఓ సుముఖి! ఓ సఖీ!

కవికొండల

శు క్ర వా ర ము

ప్రేమమధుపూర్ణమైన నాహృదయపాత్ర
నీ దినము నీ పెదవుల కందింతు ననెడు
నాసలోఁ గన్నువిచ్చితి నమృతసరసి
ప్రాతరున్మిషితమ్మైన పద్మమట్లు,

ఆ త్రిలోకైకజననిపాదాబ్జసవిధ
భూమి మీలితనేత్రవై మోకరిల్లి
నీవు పూజాసుమమ్మ వైనావు,

హృదయ

కర్ణికామూలమున భక్తి కందళించి
అడరు పారవశ్యమ్మున తొడిమ యూడి
నేను పూవునై పడితిని నీదు చెంత,

జంటపూవులయమృతనిశ్వాససౌర
భముల రోదసి శుక్రవారము ధ్వనించె? నాయని

*

అపుడు నిల్చితి నోయి, నాప్రియు
రాలిశాంతమనోజ్ఞరూపము
తనివిదీరగ జూచు తలపున
స్తంభసవిధమునన్!

అహహ వికసనమొందె నోయీ,
అపుడు నా కనుదోయి లక్ష్మీ
తిలకపాటలఫాలమండల
దీప్తిజాలమునన్!

నాట్యమాడిన దోయి, మామక
నయనయుగళం బపుడు లక్ష్మీ
కర్ణపూరోద్దీప్తమంజుల
గండభాగములన్!

చిరము నేత్రద్వయి విహారము
చేయసాగిన దోయి లక్ష్మీ
కలితకాంచనహారవిలస
త్కంఠదేశమునన్!

గాఢరాగోద్రిక్తమతినై
కన్నుగవతో ముద్దులాడితి
కటకకంకణరుచిరలక్ష్మీ
కరసరోజములన్!

ఏమి చెప్పుదు సఖుడ, నా హృద
యేశ్వరీమృదుపాదయుగళికి
సాటివచ్చునొ రావొ యించుక
స్థలజలేజములే!

తన్మయంబై మామకాక్షి
ద్వయము బంగరుబొమ్మ తొడిగిన
పట్టురైకను విడువదాయెను
ప్రాణమిత్రంబా!

తెల్పనేరగదోయి, లక్ష్మీ
దేవి లోచనరోచి పల్కుల
కేవలం బానేత్రయుగళికి
క్రీతదాసుండని!

శివశంకరశాస్త్రి

గాయనీ ప్రియ

నా ప్రథమదృష్టి నీ సువర్ణాంగజలజ
మరవిరిసి తేలె నీ గానమందు బాల!
ఆ మధురమూర్తి సంస్మృతులందె కోర్కి-
పూచి, వాసించి, నేడును వేచియుంటి!

నీ మధురగాన మానాడు నెమ్మివోలె
పురి నెగయబోసి మిలమిల మెరసిపోవ,
విపుల నేత్రాల నీ ముగ్ధ వీక్షణమ్మ
లటు నిటుల సిగ్గుతో నడయాడినాయి!

నీ యొడిని ముద్దువీణియ నిలిపి మీట,
నంగుళీచంచలకిసలయమ్ము లరుణ
రాగముల వీణగళము జేగురించె,
కోకిలలపాటలే దాన రేకులెత్తె!

చిన్ని చిని సిగ్గుచివురులు పన్ని నేడు
తన యొడిని దాచికొనియె యౌవనము నిన్ను
ముసి ముసి యమాయకత్వమ్ము మూగవోయి,
పలుకజాలదొ పెదవులు వెలికిబారి!

విశ్వేశ్వరరావు

స్నేహబంధము

ముసుగు తీయక, లోకంపుగుసగుసలకు
శిరసు వాల్చక, వలిగాలితెరలలోన
మొలకనవ్వుతో, కలలతో, వలపుబరువు
తావిపిలుపుతో నిత్యమ్ము స్వాగతమ్ము
లాలపించెడి లేతగులాబికన్నె!

నా కొరకె వేచి, వరియించి నన్నె, ఆమె
ముద్దులిచ్చును, చుక్కలమోవికాంతి
దారిలో కౌగలించును. తలపుశాంతి
తరలు నిశ్శబ్దరేఖలో తాండవించు
నన్ను కూడి నానీడ వెన్నాడుకొనుచు!

కంట నీర్వెట్టు, మోదాశ్రుకణము లనును
వంతకే చోటులే దను, సృష్టిచూపు,
కౌగిలింతసోలింతలో కన్నుమోడ్చు,

క్రూరహేమంతశర్వరీకుంతలముల,
లోలమధుమాసచంద్రికాలోచనముల
కురియు ముద్దిదే! యను. కన్నులరగ మోడ్చు,
మరచి మరపించి, జాలిలో, మమతలో వి
లాసనుస్థాయి నెదపువ్వు వ్రాల్చివేయు,
నా గులాబి! నాపువ్వుకొమ్మ!!

రామచంద్రఅప్పారావు

ప్రణయశాంతి

రాలిపడియున్న దానిమ్మపూలతేకు
లొలయుచోటుల సాంధ్యవాయువులలోన
కనబడనిభావముల సువాసనలకొఱకు
వినయమున బాల్యదృష్టి నిల్పితి నొకింత,
ప్రణయవతి! ప్రేమమునకు పారమ్ములేదు!

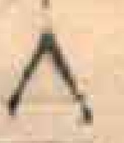
నీవు పాడిన కృష్ణవేణీ స్తవమ్ము
హృదయపదమున నొక సెలయేఱువోలె
చల్లనగు తుంపురులు వెదఁజల్లువేళ
పలుకరానిగీతిక కలకలమొనర్చు
ప్రణయవతి! ప్రేమశాంతికే భంగ మగునొ! అబ్బూరి

*

కొండ తిరిగీ, కోన తిరిగీ
చీరచెరగున కూరిచితిరా
గరికెపూల కంఠమాల!

ఆవు నడిగీ, అడివి నడిచీ
పూలగిన్నెల పొందుపరిచితి
గుమ్మపాలు, కొమ్మతేనె!

చాయవెన్నెలా లోయజయలా
పచ్చికమెత్తల పానుపుపైనా
'కో' 'కో' యందు 'కో' యనరా! నండూరి

ఆ మె క న్ను లు

ఆమెకన్నులలో ననంతాంబరంపు
నీలినీడలు కలవు;

వినిర్మలాంబు
పూరగంభీరశాంతకాసారచిత్ర
హృదయములలోని గాటంపునిదురచాయ
లందు నెడనెడ గ్రమ్మ;

సంధ్యావసాన
సమయమున నీపపాదపశాఖికాగ్ర
పత్రకుటిలమార్గములలోపల వసించు
ఇరులగుసగుసల్ వానిలో నిపుడు నపుడు
వినబడుచునుండు;

మరికొన్ని వేళలందు
వానకారుమబ్బుల మెయిపన్నె వెనుక
దాగు బాష్పమ్ము లామెనేత్రములలోన
బొంచుచుండును;

ఏదియొ అపూర్వమధుర
రక్తి స్ఫురియించుగాని అర్థమ్ముకాని
భావగీతమ్ములవి....

కృష్ణశాస్త్రి

ఆమనినిషా

జాగ్రత్త! జాగ్రత్త! మాయజగత్తని
శాస్త్రము లెల్లను విప్పెదవు;
భాగ్యము భోగము చంచలమంచును
వైరాగిధర్మముఁ జెప్పెదవు;

ఎవ్వారు విందు రీ పిచ్చిబోధనము
లీ మధుమాసనిశీథమున?
ద్రాక్షరసాయనపాత్రిక పెదవులఁ
దవుల దలంతురె చే దనుచు?

ఓయి, యతీశ్వర, చాలిఁక బోధన
మూరక తెల్పకు నీ మతము!
ఆనందభాండమునందు హాలాహల
మయ్యయ్యో! విరసుఁడ, కలుపకుము!

ఉన్మత్తకోకిల గానము సల్పెడి
నుద్యానవాటికి మధురముగ!
పొడవాటిలొద్దుగకొమ్మల నూఁగెడిఁ
బున్నమచందురుఁ డుయ్యేలలు!
ఆమనిమత్తున చైతన్యలోకము
ఆనందపరవశమై సొగియు;
సరిచేయు మో సఖి! భగ్నవిపంచిక
సంధ్యలు పాటలఁ బుచ్చెదము!
సౌఖ్యనదీరసపూరమునం దంచ
జంటవిధంబున నీదుదము!

రామిరెడ్డి

ముందుగతి

ఎక్కవే! కొండ నెక్కవే!
నా సక్క నెంకీ! యెక్కవే!
కొండ నెక్కవే!

పక్కసూపులు మాని
పయి కెల్లి పోదాము,
ఎక్కవే! కొండ నెక్కవే
నా సక్కనెంకీ! యెక్కవే!
కొండ నెక్కవే!

ముందు నువ్వుంటే నే
కిందా నిలబడగలను,
నీ నీడనే తొక్కు
కోని సులువుగ రాగల
నెక్కవే! కొండ నెక్కవే!
నా సక్కనెంకీ! యెక్కవే!
కొండ నెక్కవే!

తెల్లన్ని నీ పైట
సల్లంగ యిసురోలె!
ఆగాలి నా కాలి కట్టే
బగబగ మండు
నెక్కవే! కొండ నెక్కవే!
నా సక్కనెంకీ యెక్కవే!
కొండ నెక్కవే!

పదిమెట్లు పయికెల్లి
పల్లకుండా సూడు,
పగబట్టు పామల్లె
పయికి సఁరున వత్తు,
నెక్కవే! కొండ నెక్కవే!
నా సక్కనెంకీ! యెక్కవే
కొండ నెక్కవే! నండూరి

రాధ

పవనపులకితచంద్రాతపప్రఫుల్ల
చారుశారదయామినీసమయమందు
వీథివీథుల మధురలో వెదకి వెదకి
చేరుకొంటి బృందావనసీమ నేఁడు.

దూరముననుండి నీ మురళీరవమ్ము
హృదయమున సోకినంత మే నెల్ల మఱచి,
తిరుగుచుంటిని యమునానదీవిశాల
పులినసీమల వెఱ్ఱినై పోయి నేను!

రవికకోద్దీప్తహిమశీకరమ్ము వోలె
రమ్యపింఛము చిత్రవర్ణముల దొలుక
శిరము నూపుచు మోవిపై మురళి నూని
ఏది, మఱియొకమాఱు వాయింపవోయి!

పవనవీచికలందలి పరిమళమ్ము
మధురచంద్రాతపములోని మార్దవమ్ము
మంజుకుసుమామృతములోని మధురిమమ్ము
కలదు గోపాల, నీ వేణుగానమందు!

ప్రకృతి పులకింప, యమునాస్రవంతి పొంగ,
రాగవల్లిక చిగురింప, ప్రణయగీతి
పాడి నను గౌగిలించి గోపాలకృష్ణ,
ప్రేమదీరగ నొకముద్దు పెట్టుకొనుము! వేదుల

వాల్జడ

కలకలలాడు వాలుజడకై జగ మెంత
తప స్సొనర్చెనో చెలియ, భుజాన ప్రాలి
కుచసీమ నటించుచు, ఏటిదాటుతో
తొడనునువంపులోన బడి తూలుచు,
మల్లెల పాలనవ్వుకాంతుల శ్రుతిగా
సువాసనల దొర్లును, కోటి వసంతశ్రీలతోన్!

జారినవాలుతో విరులజాలుల తావులతో,
నెడందలో నూరు విముగ్ధమోహనవయోరుచి
వెల్లువ సేసి సొక్కుచున్,
నీరధిపై స్ఫురించు రజనీకరబింబమువోలె
జాలి నన్నోరమణీ, ధరింపు మిక
నొక్కులపాయలలో గులాబిగాన్!

జీవిత మాటగా సొగసుచిన్నెలపాటగ నవ్వి,
ఒక్కటన్ దేవి, భవచ్ఛిరోజముల నించుక
ముద్దిడనిమ్ము! చూపులన్ సేవలజేయనిమ్ము!
హృది జేరిచి సోలగనిమ్ము, దివ్యకాం
త్యావిలసుందరోజ్జ్వలరహోనిశలన్
జపియించుకొందు నే!

ఎరుగనికోర్కెల నెన్నో
స్ఫురియించుచు సొగసుదప్పి పూరించెడి నీ
తరగలవాల్జడముసుగున
నొరుగుదు లోకంపుదృష్టినుండి ప్రశాంతిన్!

రామచంద్రఅప్పారావు

ఆ మె పా ట

నునుమబ్బు లేదుక్కొనలపై సోనలా
నెలవంక చిరునవ్వు చలువపాట,
తొలిప్రొద్దుపొడుపురేకులపైడిదారుల
ఏరులౌ మంచుకన్నీరుపాట,
పావురాయియ్యాలపక్షాలయంచుల
జాలులౌ గాలినీలాలపాట,
విరజాజికన్నె నిద్దురకన్నురెప్పల
కాల్వలౌ నెత్తావికలలపాట,
కలిసి, నీగొంతుత్రోవల సెలలుగట్టి
అలల నుప్పొంగి, నాహృదయాంచలముల
బారి, దాహాన బీటలువారి యెండు
ఈబ్రతుకునిండ నిండిపోయినవి చెలియ!

ఒకపరి తీయనౌ బరువులొత్తగ
జీవిత మంత క్రుంగి, వేరొకపరి తేలి యేలొ
యెటకో యెటకో జలదాల దాటి, తారకల
విశాలనీలపథరాజులనెల్ల నతిక్రమించి
పోయి కలియు సోలిసోలి చవలేటి
తుషారపు స్వప్నరాసులన్!

ఈవు తేనియగొంతెత్తితేని, నీ క
పోలములు చిరునవ్వు నేత్రాలుకూడ
మరచి సర్వమ్ము, సొగసుగా శిరసు ద్రిప్పు
చెందులకొ పాడినట్లుండు నేదొ యేవొ!

మరియు నేవేవొ కలలు ముంగురుల జారి,
వాలి కనుబొమ్మనునుగొప్పువంపులందు,
దూరి చూపుల, చెక్కిళ్ళజేరి, మంద
మందహాసంపుమసకలో మాయ మౌను!

కృష్ణశాస్త్రి

నిత్య క్రీడ

ఉదయసంధ్యానవాంశువు లదుమ దద్ద
రిల్లి ఆశాంతములనుండి మెల్లమెల్ల
కుంచుకొనిపోవు నీ నీడకొనలవెంట
చేరుకొందును నీ పదాంభోరుహములు!

ప్రబలమధ్యాహ్నతీక్ష్ణతపమున కలగి
అలసిపోయిన నీ నీడ కలసిపోయి
ప్రణయభావాతిమధురవిశ్రాంతికొరకు
నీ శరీరాంచలము లంటి నిలిచియుందు!

అపరసంధ్యార్ద్రరోచుల నమృతరాగ
మంజురంజితమై సాగి మరల దెసలు
క్రమ్ముకొనిపోవు నీ నీడ కలసివెడలి
ఆ యనంతదిగంతమ్ము లావరింతు!

నాయని

దీపం

ఆరిపేయవె దీపమూ!
యెలుగులో నీమీద నిలపలేనే మనసు!
ఆరిపేయవె దీపమూ!

జిమ్ముమంటా తోట సీకటైపోవాలి,
సీకట్లో సూడాలి నీకళ్ళ తళతళలు!
ఆరిపేయవె దీపమూ!
యెలుగులో నీమీద నిలపలేనే మనసు!
ఆరిపేయవె దీపమూ!

తళుకుతో నీరూపు తలుసుకొని తలుసుకొని,
సీకట్లో నా కళ్లు సిల్లులడ సూడాలి!
ఆరిపేయవె దీపమూ!
యెలుగులో నీమీద నిలపలేనే మనసు!
ఆరిపేయవె దీపమూ!

సూపులే ఆపేసి, రూపువూసే మరిసి,
వాక రెరుగకింకొకరు వొరిగి నిదరోదాము!
ఆరిపేయవె దీపమూ!
యెలుగులో నీమీద నిలపలేనే మనసు!
ఆరిపేయవె దీపమూ!

నండూరి

యాత్ర

పైరగాలితరంగాలపై నపూర్వ
పరిమళవిలాసములు వెల్లివిరియసాగె,
ఓ సఖీ! చూడు మిఱుగట్ల నొరసికొనుచు
పొంగుచున్న దానందప్రపూర మిపుడు!

ముంగురులపైన పూవులు ముడువవలదు,
వలదు తిలకమ్ము, కైసేత వలదు మేన,
విడిన కబరీభరము ముడివేయవలదు
కాల మిదిగాదు మన యలంకారములకు!

తరతరమ్ముల ప్రేమస్వతంత్రు లరుగు
దారి బోయెడు నూతనాధ్వగుల మనల
పరిహసించెడు పాడు ప్రపంచమునకె
పారవేయుము నీ యలంకారభరము!

మూఢవిశ్వాసశృంఖలమ్ముల విదల్చి
వలపు కౌగిటిముడి బట్టువడితిమేని
మన శరీరసుఖస్పర్శమునకు నేటి
యణు వణువుగూడ నవజీవ మనుభవించు!

కోరికలనెల్ల మరచి నా కొరకు నీవు,
నీ కొరకు నేను, తొలివేగుబోక రాలు
పూలజతవోలె ఈ సుధాపూరమందు
తేలిపోదము జన్మజన్మాలయాత్ర!

వేదుల

9

ర క్త వి హా ర ము

నే భయంకరకాముకుడ,
నా కరాలచితిని
కన్యకలు వెన్నవలె కరిగిపోదురు;

ఇంతవిడివిడని పూలు
నను కని, సమాధి [illegible]గులు పాట విని,
వత్తలై నలిగిపోవు;
అట్టి నను నీవు
మోహాశాపాలవలన,
పొర్లుకెరటాల నురుగు కేశాలవలన,
సొగసువలన ఆకర్షించి.శాసింతువు!

అదిగో నిర్దయాలోకకాఠిన్యమూర్ఖ
ఖడ్గవిచ్ఛిన్నస్త్రీకంఠనాళగళితరక్తలహరి!
నా మురళి!

రెండు గులాబిపూలవోలె
కాల్వ కెదురీది
ఈ చంద్రికారహోనిశీథిలో, రహఃకేళిలో
కలసిపోదము!
తప్తశోణితస్నాతమ్ములైనగాని పూలు
యుగయుగాలను తావి ముంచబోవు!

రామచంద్ర అప్పారావు

ప్రళయము

భాద్రపదమట! విమలాభ్రపథము గ్రమ్మ
నీ వినీలాంబుదోద్గత మ్మీ యఖండ
వర్షధారాప్రవాహమ్ము వచ్చి వచ్చి
నా హృదయగోళమునయందు నదులు గట్టు!

జీర్ణవసనుండ నీ చలి చింపుకొనెడు
నా కృశీభూతదేహమ్ముపైకి పొర్లు,
నీ ప్రవాహవేగము నిల్వనీదు నన్ను,
ప్రళయసూచనయేమొ నా ప్రణయమునకు!

అంతకంతకు దుర్వారమై ధరిత్రి
యింతయును ముంచుకొనునపే యీ యకాండ
విలయజలరాశి, నా నిరుపేదజీవ
కళిక తనలోన నొక యశ్రుకణముజేసి!

ఆ మహాక్రూరజలరాశియం దనంత
భంగము లుదగ్రగతుల నుప్పొంగుననుము,
అచట నా ప్రేమయను మఱ్ఱియాకు పఱచి
నేను పవళించెదను సుధానిభృతమూర్తి!

నాయని

*

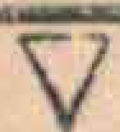
సంచలనశీలమైన నా స్వాంత మెట్లు
నిల్పుకొన్నావు నీపయి నిశ్చలముగ ?
ఎట్లు హృదయేశ్వరీ, నీ కహీనగరిమ
గలిగె నింత మహావశీకరణశక్తి?

అన్యవశవర్తిగాక యిచ్ఛానుసార
గతిని జరియించు నీ మతంగజము నౌర
కట్టినావు భవద్గుణగణముతోడ,
ఇట్టియాధోరణత నీకు నెట్లు కలిగె!

విస్మయోద్దీపకము భవద్విజయమహిమ
దేవి, నా కించు కేనియు తెలియదాయె,
ఇంత సులువుగ నీ మతిమంతు డధిక
గర్వి యెట్టులు నీ పదాక్రాంతు డయ్యె!

ఎంతటిప్రభావమేలేని దీ విధాన
భవ్యదివ్యమహాస్వరూపంబు దాల్చి
దేవి, ఆత్మాభిమాని నతిస్వతంత్రు
జేసికొన్నావు దాసు విచిత్ర మొసవ!

శివశంకరశాస్త్రి

ప రా జ య ము

బింబఫలములబోలు నీ పెదవు లెపుడు
ఈ యధరమంటి వేడిముద్దిచ్చె, నపుడె
అంకితఁబయ్యె నా హృదయంబు నీకు
నృపతిముద్రాంకితంబైన లేఖయట్లు !

సిగ్గుపొరదాటి పటుభుజాశ్లేషమందు
ఎప్పు డీసఖితనువు బంధించినావొ,
అర్పితంబయ్యె నపుడె నా యాత్మ నీకు
రణపరాజితుడైన శాత్రవుడువోలె!

ఆ రా ధ న

ఆమె నవనీతహృదయ, నా యంతరంగ
శాంతిదేవత, ఆశాపథాంతరాళ
పారిజాతమ్మ, ప్రేమజీవనవిభాత
కైశికీగీతి, నా తపఃకల్పవల్లి!

ఆమె జగదీశమకుటాగ్రసీమనుండి
యుర్విపై జారిన సుధామయూఖరేఖ
ఆమె మూడులోకాలకల్యాణమునకు
అవతరించిన యొక పవిత్రానుభావ,

పూమె నా జన్మజన్మపుణ్యముల పండి
ప్రాప్తమైన కేళీపరిత్యాగలీల,
ఆమెపదసన్నిధానదివ్యస్థలాన
భక్తినమ్రుఁడనై నిలంబడినయపుడు
తలపునకువచ్చు నా పేసతనము నాకు!

* * *

'చెలియ! ఏదేవిమంగళాశీస్సుమములు
పరిమళించినవో మనశిరములందు
ఒక తపస్సిద్ధివోలె నేటికి లభించె
నిరుపమమనోరథమ్ముల కేకఫలము!'

అనిన, తారళ్యవిస్తారితాక్షియగుచు
'స్వామి, మనతోటలో నీవసంతవేళ
పూచినసుమమ్ము లాదేవిపూజకొరకె!'

అనుచు, నాచేయి తనచేత నదుముకొన్న
యామెపదసన్నిధాన దివ్యస్థలాన
నాకకల్లోలినీ పదన్యాసమునకు
దరవినతమైన హరజటాభరమువోలె
నతుడనయ్యు మహామహోన్నతి వహింతు!

వేదుల

ఫలశ్రుతి

అంతశ్రమపడి పావన మభ్రగంగ
ధారుణికిఁ దెచ్చినాఁడు భగీరథుండు,
అంతమథియించి కలశరత్నాకరమ్ము
అమృతభాండమ్ము పడసినా రమరవరులు!

మత్పురానేకపుణ్యజన్మములు పండి
జాహ్నవీస్వచ్ఛవును సుధాస్వాదుమూర్తి
వైన నీ దివ్యసాన్నిధ్య మందుకొంటిఁ
బుడమికిన్ స్వర్గమున కొక్క ముడి రచించి!

ఇంతకాలమ్ముగా నా కదృష్టములయి
ఎన్ని యానందధామము లీయనంత
భువనసంధుల భాసిల్లునవియు నేఁడు
మత్పదాక్రాంతములు భవన్మహిమఁ జేసి?

నాయని

*

నా వికలదోఁటఁ బెంచికొన్నాఁడ నొక్క
పవడపుగులాబి మొక్క నా ప్రణయజీవ
నమ్ము వర్షమ్ముగా ననయమ్ముఁ గురిసి;
కొన్నినాళ్లాయె, సుకుమారకుసుమ మొకటి
నవ్వె కలకలమని నా వనమ్ములోన;

అంత దానినె, నా జీవితాశయమ్ము
పూవుగా వింతగా మారిపోయినటులు
వలచికొన్నాఁడ;

నా ప్రసవమ్ము నేను,
నన్ను మనసార నా ప్రసూనమ్ము, కనులు
విచ్చి కాంచుచుఁ గాలము పుచ్చినాము
ఎదల నిశ్శబ్దముగఁ బల్కరించుకొనుచు.
ఎట్టు లది దాపురించెనో యేమొ యంత
నాకుసందులత్రోవల నల్ల దిగియె
నొక్క క్రూరార్కకిరణమ్ము, ఉర్వి వాలి
నా గులాబి సోలి తూలి నన్ను వీడె;

అపుడు నావైపు చూచి, నా యలరులేని
శూన్యమౌ మోడుమ్రాఁకును జూచి, యొక్క
కోకిలమ్ము 'కో' యనియేడ్చె గొంతునెత్తి;
మాకొఱకు దారిఁ బోయెడు మందపవనుఁ
డొకఁడు జాలిగ నొక్క నిట్టూర్పు విసరె ;

కృష్ణశాస్త్రి

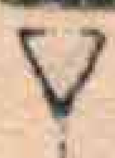

అప్రాప్త మనోహరికి

ఓ నవనీతకోమలవయోరుచిరాంగి,
యనుగ్రహింపు, ప్రేమానుమితాస్మదీయ
వచనావళులన్, భవదార్ద్రరాగ
సన్మానితుఁడైన యీ కవికుమారునిపల్కులు
నీ మనోజ్ఞ నేత్రానుగతాచ్ఛశోభనము
లందుకొనం దల లెత్తపేనియున్ !

చీఁకటిదారులందు వికసించిన వెన్నెలవోలె,
తీవ్రబాధాకులలైనవారలు సుధాసరసిన్
గొను స్నానమట్లు శ్యామాకృతిఁ దాల్చి
నాసుహృదయమ్ముననిల్చిన దివ్యరాజ్ఞి.
నాకై కరుణించి నీ తనువికాసము నింపుము
నా మనమ్మునన్ !

మోమున మోముఁ జేర్చి నిను ముద్దిడుకోరిక
లేదు. నీదు వక్షోమృదుశయ్యపైని శిరసున్
గెడవాలిచి వ్రేలు మల్లికాదామసువాసనా
మధురత ల్పరికింపఁగఁ గాంక్ష లేదు,
నా ప్రేమకు దారిఁ జూపఁగ
వరించితి నా యంతరించునెచ్చెలీ!

మ్లానమతిన్ దృగంచలములన్ దొలకాడెడు
నీ మనోజ్ఞతల్ లోన నడంగు నశ్రువులలోఁ,
దడుపన్ దలపెట్టఁబోక వైజ్ఞానిక
సాధుభాషణములం దనియింపుము నన్ను,
నా మదిన్ లీనవు కమ్ము, న నగ్గవుఁగిలింపుము
నీ కమనీయశోభచే !

అబ్బూరి

పూర్ణిమ

ఆ యుదయాద్రినుండి యరుణారుణమౌ
ముఖ మెత్తి, గాఢలజ్జాయుతయౌ నవోఢవలె
సందడిచేయక తొంగి తొంగి లోలాయతదృష్టులన్
దశదిశాంతరముల్ పరికించి, శూన్యమైపోయిన
నా కుటీరపదమున్ గుర్తింతువు
చాటుచాటుసన్ !

ఈ వలిగాడ్పు లెంత వడకించుచునున్నను
నీ ప్రవాళరేఖావిలసన్ముఖంబు తడిగట్టెడుసిగ్గున
సంచలించినన్, మోవగరాని ప్రేమను
విముక్తగవాక్షపథమ్ము డిగ్గి
నా క్రేవకు వత్తు వెట్లొ పులకింపగ
నా తృణకీర్ణశయ్యయున్ !

పొంగులు దేరు తీయవలపుల్
హృదయంబును ముట్టడింపగా వంగి,
సుషుప్తిచే ముడుపువారిన నా కనుబొమ్మలన్
సుధాలింగితచుంబనమ్ముల చలింపగఁజేసి,
సుఖోదయవ్యథాభంగములన్ కలంతువు,
భవన్మృదులోచ్ఛ్వసితానిలాహతిన్ !

ఆ నునుమబ్బుకౌగిళుల కందని
నీ లవలీమనోజ్ఞమౌ మేని సుధాద్యుతుల్
నిదుర మేల్కొలుపన్ నవమాఘమాససంధ్యానిలమట్లు
నా తనులతన్ పులకింపులతో స్పృశించి,
బాధానిశితమ్మౌ నా పువుటెదన్ గదియింతువు
నీ యెడందతోన్ !

ఈ తృణశయ్యయందె నిదురించెద మిర్వురమున్
పరస్పరాద్వైతగతాత్మవృత్తిని,
భవద్భుజవల్లుల నన్ను బందెగన్ జేతువు నీవు,
నే నపుడు నీ యమృతాసవమెల్ల ద్రావుచున్
రాతిరి నొక్కస్వప్నమధురక్షణమట్లుగ
వెళ్లబుచ్చుదున్ ! వేదుల

వి ర హ వీ థి

హేమపాత్రలఁ జందన మెండిపోయె,
ద్వారములు మోయుచున్నవి హారములను,
సానలం దింకె స్నానకషాయగంధ,
మబల, యెవనికోసము సగమయి కృశింతు!

చెక్కుచెదరనిపాపట చిక్కువడియె,
వేణిబంధము శిథిలమై పిరుఁదులందె,
కరఁగి చెరగిన తిలకరేఖలను దుడువ,
వతివ, యెవఁ డాహరించె నీ యార్ద్రహృదిని!

పాలు పొంగినగతి పొంగు ప్రణయరక్తి
నాపుకొనలేని పడుచుప్రాయంబుతోడ
నమ్మ, యెవనికి నీ మన మమ్మికొంటి,
వువిద, యీ మేఘమాసనవోదయముల!

రాయప్రోలు

అ భి సా రి క

గాలియడుగుల నెవరికోసరము
ఓ మోహశీలా,
కదలి వచ్చితి వీ నిశీథమున?
కాలియందెలు ఘల్లుమను ననియె
ఓ వలపురాణీ,

కేలఁ గైకొని మెల్ల నడచెదవు
పుఁగుతుటుము తటాన కీ చనుచు
అరగూర్కు గూళలఁ
బలుక వెలపున దెసలు గాంచెదవు!
నిలిచి యేమని యాలకించెదవు,
నీ యడుగుసడికే
యులికిపడి 'యెవ' రనుచు మఱలెదవు!

తెల్లవెన్నెల నీ దుకూలంబు,
మైపూఁతనిగ్గులు
తెలియరావని యూహ సల్పెదవు!
నీవు నడచెడిబాట యెల్లెడల వ్యాపించు గంధపుఁ
దావు లెట్టుల గప్పిపుచ్చెదవు? ఓ ముద్దరాలా,
నీ విహారము బయలుపఱచెదవు! రామిరెడ్డి

ఒఖణ్డే
ఖణ

మరచిపోవబోకె బాల,
మరచిపోవకే!

అరచి అరచి పిలువలేను,
తరిచి తరిచి వెదకలేను,
పరచి యెగురుకాంక్షలలో
పడి చెదురును నా గుండెలు
మరచిపోవబోకె బాల,
మరచిపోవకే!

హోరుమనే వారిరాసి
మారుమోగె నా పాటలు;
విరిగిపడే తరగలలో
నురుగులలో పరుగులలో,
మరచిపోవబోకె బాల
మరచిపోవకే!

ఒఖ్ఖణ్ణే యిసుకబయలు,
ఒఖ్ఖణ్ణే కదలి, చదలు,
దవ్వుదవ్వుల జరిగిపోవు
దశదిశాంతరాళమందు
మరచి పోవబోకెబాల,
మరచిపోవకే!

అదుముకొన్న నీ తలపుల
చిదికి రాలు హృదయసుమము,
ఏరలేను రేకలనూ
ఏరలేను పుప్పొడినీ!
మరచిపోవబోకె బాల,
మరచిపోవకే!

బాపిరాజు

ఏనాడు?

ఏనాడు నీ మోవి
లేనవ్వు పొల్చునో,
ఏరేయి చీకట్ల
నీ చేయి తుడుచునో,
ఏ ప్రొద్దుపొడుపులో
నీప్రేమ మొలుచునో,
ఆనాడు, ఆరేయి,
ఆప్రొద్దె రేకెత్తు
నా వాడినట్టి గుం
డెలలోని పూగుత్తి.

మరిగి కష్టపుటలల్
విరిగి తుంపురలౌను,
వేగి నిశ్వాసముల్
వీగు తుత్తునియలై,
మొయిలుచాటున దాగు
మయిలకన్నీ రపుడు,
అప్పు డో చిరునవ్వు!
అప్పు డో చిగురాక!
రెప్పపాటున ముద్దు
లప్పగింతును నీకు!

గాలిలో రెపరెపల్
తేలివచ్చున దెపుడు,
ఏ తమస్సులకొసల?
ఏ యుషస్సులదెసల?
నింగిలో చుక్కలో
తొఁగిచూచు సువార్త
చెంగు చెంగున వచ్చి
మ్రింగు నాదు నిరాశ
నెప్పుడో చిరుకన్నె?
చెప్పవా చిరుకన్నె?
చెప్పవా, చెప్పవా,
చెప్పవా చిరుకన్నె?

విశ్వేశ్వరరావు

సుక్క

సుక్కెక్కడున్నదో సూడవే చెల్లీ!
బారెడైనా కొండపైకి సాగిందేమొ!
సుక్కెక్కడున్నదో సూడవే చెల్లీ!

తాను నిలిపిన గడువు
దాటిపోనేలేదు-
కాలుఁసేతులు పక్క
కంటుకొనిపోనాయి

సుక్కెక్కడున్నదో సూడవే చెల్లీ!
బారెడైనా కొండపైకి సాగిందేమొ!
సుక్కెక్కడున్నబో సూడవే చెల్లీ!

సుక్కతోనే కొండ
లెక్కొత్తు నన్నాడు-
మబ్బో, మనిసో, కొండ
మలుపు పరకాయించి
సుక్కెక్కడున్నదో సూడవే చెల్లి!
బారెడైనా కొండపైకి సాగిందేమొ!
సుక్కెక్కడున్నదో సూడవే చెల్లి!

వొకటొకటిగా మెట్లు
వొదిగి దిగి రావాలి-
తోటయెలపల గలగ
లేటో యిననీవమ్మ!
సుక్కెక్కడున్నదో సూడవే చెల్లి!
బారెడైనా కొండపైకి సాగిందేమొ!
సుక్కెక్కమున్నదో సూడవే చెల్లి!

నా సొగసు నన్నైన
సూసుకోనీ దమ్మ-
ఆవుమెళ్లోమువ్వ
లట్టె మోగినవేటో!
సుక్కెక్కడున్నదో సూడవే చెల్లి!
బారెడైనా కొండపైకి సాగిందేమొ!
సుక్కెక్కడున్నదో సూడవే చెల్లి!

నండూరి

పిలుపు

నిశలు పులకించెఁ గనులకు నిదురరాదు
పైదలీ యేమిటికి నన్ను బాధపెట్ట?
ఏ పొదల దాగి పాడె దీ హృదయదళన
దారుణములైన నగ్నగీతమ్ము లెత్తి;

నా విరహగంధగీతి కన్వయముఁ జెప్ప
శిరసు లెత్తుచున్నవి చిగురుఁబొదలు,
నవ్వుచున్నది కడల నంజంపుసందె
కావిరంగులరంగైనమోవి విరిచి;

కొసరి యాకుంబసపుచెఱఁగులను లాగు
గంధవహుని కౌఁగిటనుండి కరుణపదము
లల్లుచున్నది శ్రుతులఁ బ్రాయంపువంశి,
నా హృదయవేదనాలాపనములఁ గరఁగి;

వలపు పచ్చనిదని రక్తిమొలవఁ బాడి,
విరహ మరుణమని యెద తపింప విసివి;
చెలిమి నల్లనిదని నిరసింతు విపుడు,
ప్రేమ ధవళిమయని యింక వినుతు వెపుడు?

రాయప్రోలు

ఆసురకృత్యము

ఎవ్వడే నీ గళమ్మునం దిరవుకొనగ
నేను విసరిన ప్రేమప్రసూనమాల
నడుమ నీవు చూడగ బట్టి నలిపివైచి
నీ కనులయందు నెత్తురుల్ నింపినాడు?

భావిభాగ్యోదయప్రభాభాసమాన
సుందరమ్మైన స్వాప్నికానందమందు
మైమఱచియుండ, నెవ్వడే మచ్చరించి
నా యెడదలోన చుర‌కత్తి నాటినాడు?

ఈ నిరంతరతీవ్రబాధానివృత్త
మైన నా ముగ్ధహృదయమ్ము నంతరాళ
శూన్యతలి నెవ్వడే నిలుచుండబెట్టి
ఎడతెగనిసంశయముల బంధించినాడు?

ఈ యగమ్యవాయుపథమ్ము లేగనేర్చి
మన నడుమ దూతలైన యీ వినయశీల
పరమపరమాణువులకు వాగ్బంధనమ్ము
నెవ్వడే కఠోరముగ శాసించినాడు?

ఎవ్వడే రాక్షసుడు మనమీదనున్న
యవధియంతయు తానయై యాక్రమించి
వికటదంష్ట్రాభయంకరవికృతవదన
విషమహాసుండు నన్నిట్లు వెక్కిరించు?

నాయని

*

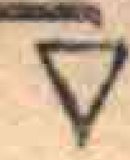
నా హృదయ వనమందు ననారతమ్ము
దారుణమ్ముగ చెలరేగు దావవహ్ని
శాంతిగనదాయె వైరాగ్యసలిలధార
నెంత వర్షింప- ఇంక నే నేమిచేతు!

మరచిపోవుదునన్నను మరపురాదు
అయ్యయో జీవితేశ్వరీ! అనవరతము
నీ మహామోహినీమూర్తి నేత్రయుగళి
యెదుట నర్తించుచుండు- నేనేమిచేతు!

అనిశ భవదీయ భావనాయాసభార
వివశ మయ్యెను లక్ష్మి, యీ విరహి బుద్ధి!
దుర్లభజనానురాగదోదూయమాన
హృదయమున కేమిగతి- ఇంక నేమిచేతు!

వ్రీడ నెటులైన నొకసారి విడిచి ముగ్ధ.
తెలిపి నీ ప్రేమ కావు మీ దీనజనుని!
ప్రాణములు పోవుచున్నవి- పలుకవేమి
యిప్పటికినైన? అకట, నే నేమిచేతు!

శివశంకరశాస్త్రి

తాజ్ మహాల్

మామిడిచెట్టును అల్లుకొన్నదీ
మాధవీల తొకటి
యేమారెండిటి ప్రేమసంపదా
ఇంతింత నలేమూ!

చూడతేని పాపిష్ఠితుపానూ
ఊడబీకె లతనూ,
మోడైపోయీ మామిడిచెట్టూ
మొగము వేలవేసె!

ముచ్చటైన ఆకులు కాయలనే
వెచ్చని కన్నీళ్ళోడ్చీ,
పచ్చనాకులా బొమ్మరింటిలో
పం డొక్కటి రాల్చీ,

మామిడిచెట్టూ మాధవిలతతో
మాయలొ గలిసింది,
కామితమిచ్చేమామిడిపండూ
కపులకు మిగిలింది!

బసవరాజు

ప్రియ నిరీక్షణము

చింతమానుకొమ్మపైన
వింతగాను గువ్వజంట
సంతోషముతోడ సరస
సల్లాపము లాడుచుండె,
వాడుటాకులన్నియు బడి
వాడల నాడుచు బోవున్,

చల్లని చిరుగాలిపాట
మెల్లగ వీనుల సోకగ;
వాకిట నిలబడి, అడుగుల
చప్పుడైనయప్పుడెల్ల
ఆత్రముతో నీవె వచ్చి
తని భ్రమపడి చూతు నాథ!

సౌదామిని

సఖీ!

ఎదలోపలియెదలో, నె
మ్మదిలో, జీవితరహస్యమార్గమ్ములలో,
వదలని కోరికవై నా
బ్రదుకు బరువులెల్ల పాటపాడింతు సఖీ!

కృష్ణశాస్త్రి

నాటి రేయి

దారులన్నియు మాపె, దశదిశలు ముంచెత్తె.
నీరంధ్రభయదాంధకారజీమూతాళి;
ప్రేయసీ, ప్రేయసీ! వెడలిపోయితివేల
ఆ యగమ్యతమస్వినీగర్భకుహరాల?

ఆ యఖాతంపు టేకాంతమ్ములో మ్రోసి,
మాయమై, మెల్లగా నీ యడుగుసందడులు
నా యెడదత్రోవనే పడి నడచినట్లయ్యె:
నా యెడదలోననే మాయమైనట్లయ్యె!

అంత నా గొంతులో 'హా ప్రియా,' యను కేక
అంతంత దివి కేగె, అంతంత దిగిపోయె,
తారలే కనువిచ్చి తమములే శ్రుతివిచ్చి
ఆ వరము విని నన్ను గని జాలి నొందాయి!

నాటినుండియు నేను ప్రతినిశీథతమంపు
గాటుకలచాటు నోరు లే రరయలేనితరి
చూచుకొనిచూచుకొని శూన్యహృదయములోని
'కో చెలీ!'యని క్రుంగి క్రుంగి యేడ్తునుసుమా!

సడిలేని నడిరేయి బడిపోయినట్టి నీ
కడియాలరవములే, చిరు గాజుమ్రోతలే,
వ్రేలెత్తిచూపు జీవితపథమ్ములు నాకు;
కేలెత్తి నడిపించు, నెగ్గెత్తి నన్నిలుచు!

కృష్ణశాస్త్రి

ఈశ్వరీ

ఎటనో, దవ్వుదువ్వులనుండి యెగసివచ్చి
శ్రవణముల సొలయించును చావుమేళ,
మిది నిశీథి: ఆ కల్లాడ దీశ్వరీ, ప్ర
చండయామినీకింకిణీస్వనము దక్క;
నా మన స్సెనె చీల్చికొన్నాను, ధగధ
గాగ్ని కాంతితో దాన వెల్గారు నీ వి
నీలమోహనమూర్తి గంటికి నద్ది
నాను. తలవోసి మూర్ఛలో నణగినాను;
కనులు విచ్చి మ్రోయగలేక గాలిపరుపు
విసరునకు దూలి దౌర్బల్యవివశుడనయి
లోకమూర్ఖసంతోషవిలోచనాల
కాహుతిగ రేక రేకగ నట్టె తీసి
సద్దెసల జిమ్ముకొన్నాను-

నామనస్సు! రామచంద్రఅప్పారావు

*

నిన్ను దలిపోయుచునె నేఁ జీదుముకొనిపోతి,
పచ్చికాయలు వట్టిపూవుల్లు రేకుల్లు,
ఫల మెంచనైతి,
లోపలితేనెఁ గొననైతి,

అల సముద్రపుటోర తెలినురుగు కెరటాలు
ఇసుకలోఁ జిరుబుడగలె త్తించుటలు గంటి,
మునిఁగి ముత్తెపుమూటముల్లె మోయగనైతి!
నిన్ను దలపోయుచునె నేఁ జిదుముకొనిపోతి,
పచ్చికాయలు వట్టిపూవుల్లు రేకుల్లు,

కొండనెత్తపుఁజెట్టు కొమ్మపైఁ దినఁ దిన్ను
గనవచ్చు నొక చుక్కకాంతికళ నాసిస్తి
తెట్టతెన్నే పట్టుదివ్వె తెలియఁగనైతి!
నిన్ను దలపోయుచునె నేఁ జిదుముకొనిపోతి,
పచ్చికాయలు వట్టిపూవుల్లు రేకుల్లు,

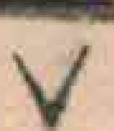
కవికొండల

నమిలి మింగిన నా యెంకి

యెంకివొంటిపిల్ల లేదోయ్ లేదోయ్!
యెంకి నా వొంకింక రాదోయ్ రాదోయ్!

మెళ్ళో పూసలపేరు
తల్లో పూవులసేరు,
కళ్లెత్తితే సాలు
కనకాబిసేకాలు!
యెంకివొంటిపిల్ల లేదోయ్ లేదోయ్!
యెంకి నా వొంకింక రాదోయి రాదోయి!

సెక్కోట సిన్నీమచ్చ
సెపితే సాలదూ లచ్చు!
వొక్క నవ్వే యేలు
వొజ్జిరవొయిడూరాలు!
యెంకివొంటిపిల్ల లేదోయ్ లేదోయ్!
యెంకి నా వొం కింక రాదోయ్ రాదోయ్!

పదమూ పాడిందంటె
పాపాలు వోవాల!
కతలూ సెప్పిందంటె
కలకాల ముండాల!
యెంకివొంటిపిల్ల లేదోయ్ లేదోయ్!
యెంకి నా హొం కింక రాదోయ్ రాదోయ్!

తోటంతా సీకటై
దొడ్డీ సీకటిమయమె,
కూటీ కెళితే గుండె
గుబగుబమంటా బయిమె!
యెంకివొంటిపిల్ల లేదోయ్ లేదోయ్!
యెంకి నా వొం కింక రాదోయ్ రాదోయ్!

రాసోరింటికైన
రంగుతెచ్చే పిల్ల!
నా సొమ్ము నా గుండె
నమిలి మింగిన పిల్ల!
యెంకివొంటిపిల్ల లేదోయ్ లేదోయ్!
యెంకి నా వొం కింక రాదోయ్ రాదోయ్!

నండూరి

గడ్డిపువ్వు

తెప్పవోలిక చంద్రబింబం
తేలిపోతోవుంది నింగిని-
అందులో నా ముద్దుప్రేయసి
వుందికాబోలు;

లేత చిరునవ్వెందుకో, సిగ
లోన వెన్నెలమల్లె లెందుకో?
చేతిసైగలు చేసి నన్నటు
చేర రమ్మను టెందుకో?

గడ్డిపువ్వుని, నన్ను, ప్రేయసి
గాలి తరగల తేలిపోతో
కళ్ళలో అద్దాలమెరుగులు
చల్లి కలచెదవెందుకే?

నీకు నేనే కావలిస్తే,
నింగి వొదుఒకు నీవె సీతా
కోకచిలుకవొ దేనివో అయి
రాగలవు!

—నే నొద్దుకనకే
ముత్తైములో రత్నాలో యేరుతో
చిత్రమవు నా మబ్బుకడలినె
అర్ధచంద్రుడి దోనెలోనే
ఆడుకుంటావు!

గడ్డిపువ్వుని — రేకురెప్పల
కలలు కంటో కలవరిస్తో,
కలతనిద్దురలోనే యెప్పుడో
కళ్ళుమూస్తాను!

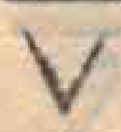
విశ్వేశ్వరరావు

ఆర్తగీతి

చలి గడగడ వడకించెను
జగతిఁ గ్రమ్మె నంధకార
మచ్చటచట మినుకు మినుకు
మను దీపిక లోనాథా!

ఈ నిసిరాతిరి నొంటిగ
ఏ కాననిదేశాలను
కుందెదొ! నిశ్శబ్దముఁలో
విందువో, నా యార్తగీతి!

సౌదామిని

కలతనిదర

ఈరేయి నన్నొల్లనేరవా రాజా,
యెన్నెలలసొగసంత యేటిపాలేనటర?

ఆకాశ మేమూలొ
అణిగిపోయినరేయి,
యేటిసెందురుడల్లె
సాటుసూపుల కులికి!
ఈరేయి న న్నొల్లనేరవా రాజా,
యెన్నెలలసొగసంత యేటిపాలేనటర?

ఆకాశ మావొరస
అడిలిపోయినరేయి,
మాట లెరగనిపాప
యేటి గిలగిల సూపి!
ఈరేయి న న్నొల్లనేరవా రాజా,
యెన్నెలలసొగసంత యేటిపాలేనటర?

ఆకాస మోతీరు
ఆవులించిన రేయి,
మిసమిసలతో యేటి
పసలతో నను సుట్టి!
ఈరేయి న న్నొల్ల నేరవా రాజా,
యెన్నెలలసొగసంత యేటిపాలేనటర?

యెలుతురంతా మేసి
యేరు నెమరేసింది,
కలవరపు నా బతుకు
కలతనిద రయ్యింది!
ఈరేయి న న్నొల్లనేరవా రాజా!
యెన్నెలలసొగసంత యేటిపాలేనటర?

ఒక్కతెను నా కేల
వోపజాలనిసుకము
ఈరేయి న న్నొల్లనేరవా రాజా,
యెన్నెలలసొగసంత యేటిపాలేనటర? నండూరి

*

ఊరకే చలియించు నీరేయివెన్నెలలు
విరహవీణాతరళతరళతంత్రీగతుల,
ఏ దిగంతాహ్వానవేదనారవమేని
కలచుతొందరలతో పలుకరించునొకాని!

పలిసెజ్జపై మల్లియలరెప్పలే వాల,
వలయు నా బ్రతుకు శయ్యాశాంతిలో తేల,
దలసశరదానిలమ్ములు శర్వరీవిరహ
సురభినిశ్వాసములు సొగయించు దశదిశల్! కృష్ణశాస్త్రి

ప్రేమావధి

చెలియా! పూయగరానిపూవుపొదఁ
బూచెంగ్రొత్తపుష్పమ్ము, మాపుల నీరెత్తెడిముగ్ధుఁ
డొక్కఁడు తలఁపుల్ నిల్పె నామొగ్గపై,
జెలువమ్మున్ వలపున్ తదాదిగ వృథా జీర్ణించి
జీర్ణించి, శోషిలి, శాంతింపఁగనున్న
వేమిఁ గలదో చెప్పంగఁ బ్రేమావధిన్!

మొగ్గఁగట్టిన తొలికారుమోజు సడలి,
రేకుసాగిన మోహనఋతువుఁ గడపి,
కుసుమదళకయి యుత్కంఠగొనిన యోర్పు
తుదిఁ గృశించెడి నిట్టూర్పుతోనె యిటుల! రాయప్రోలు

నిరీక్షణ

ఆకసమున మబ్బు దట్టమై క్రమ్మెను, చిటపటమను
చినుకుల తీయని పాటలు
చెవుల కింపు గూర్చుచుండె,
గున్నమావికొమ్మలందు
కోకిలపాడెడు పాటలు
వినవచ్చుచునుండె! నిట్లె
వేచియుంటి నెప్పుడు ప్రియు

దరుదెంచెడునా, నే నెపు
డాముద్దు మొగమ్ము గాంతు
నా యంచున్, నా హృదయ
మ్మాతురతన్ జెందుచుండె! సౌ దా మి ని

ప్ర ణ య లే ఖ లు

శ్రుతులు సరిచేసి యుష్మదంకితము లైన
కృతులు పాడగ వీణ పట్టితినిగాని
కటకటా, ఏమి చెప్పుదు, కంఠమునకె
కాక హస్తమునకును గాద్గద్య మొదవె !

ఎగిరి నీ పాదములచెంత కెట్లో వచ్చి
వ్రాలుదునొ యన్న యుత్సుకత్వమ్ము గలదు;
సాధ్యసాధనమైన పక్షములజంట
హృదయమునకుండి లేదు శరీరమునకు !

2.

చిన్ని పౌన్నారివయసున జెట్టునీడ
పొగడపూదండ గ్రుచ్చి నా సిగను దురుము
నపుడు, చెవిసండ నీ వూదినట్టి ప్రణయ
మంత్రరాజము ఫలసిద్ధిమహితమగునె !

హృదయమను పుట్టలోన నిద్రించుచున్న
వలపనెడి నాగకన్యను వెలికిఁదార్చి
ఇచ్చవచ్చినయట్టు లాడించుచుండె
నాటి యుపదేశమనియెడి నాగసరము!

అమృతమయమైన నీ కటాక్షముల నెట్లు
సంతరించెనో, యీ నిండుచందమామ
నవ్యలావణ్య రాశియైనాడు నేడు,
సహజముగలేదు వాని కీ చక్కఁదనము!

నిన్ను నెదనిల్పి నేను ధ్యానించునట్లు
నీవు నన్నెద నిల్పి ధ్యానింతువేని,
అవ్యయామృతబిందునిష్యందమధుర
భావసంయోగరససిద్ధి బడయనగును! పింగళి - కాటూరి

సంకెళ్లు

ఎవరులేని గవాక్షసంవృతతలాన
ననుఁ బిలిచి బంధమేసె సుందరి యొకర్తు
తెల్లసురపొన్నపువుల సంకెళ్లతోడ,
ఇందులకు దైవ మొకఁడె యదృష్టసాక్షి;
చేతిలోఁ జేయివైచి నన్ జెప్పుమనియె
తీయనియెలుంగుతో, నివి త్రెంప ననుచు,
త్రెంచలే నెటులో సహియించువాఁడ
నన్నగిల్లుహ_స్తమునుండి జాఱువాఁక? రాయప్రోలు

13

మూ గ బా ధ

ఈ నడికిరేయి వెన్నెలయెద చలించు
పిలు పెదో 'నా సఖా' యని వేగిరించు ;
అనలమైకాల్చు నిశ్శబ్దమునె; కలంచి
పరువులెత్తించు కడల నా బ్రతుకు నిపుడు ;

ఎన్నిమారులు సవరించుకొన్న చూపు,
తొలగవేమో యలమునేమొ నెలమొగాన
చెదరునే బెదరి బెదరి చెలియకురులు
జాలిగా నీలమేఘనిశ్వాసములటు !

నా కొరకె చాచు సఖికంఠనాళమందు
మ్రోగక చలించి చెరవడ్డ మూగబాధ
ఎటు పిలుచు నన్ను ఆ చూపుటిరుల, కనులె
పలుకనేరక విడి విడి పగులు నేమొ !

అయ్యయో ! ఊర్వశీవిషాదార్ద్రమూర్తి
ఈ నిశీథాన నా హృదయాన నిండె!
పూర్ణిమాశుభ్రయామిని బొగ్గువోలె
ఈ యెడదవోలె కాలిపోయినది నేడు,

ప్రాణసఖి, నీ సుదూరతల్పమున సుప్తి
కట కలలు రావు, కలుగదు కలవరింత,
వేగిపో దిట నీకయి వేలు రేలు
బ్రతుకు బ్రతుకెల్ల ఒక్కనేత్రముగ గాచి ! కృష్ణశాస్త్రి

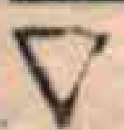

కోయిల

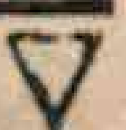
కోయిలా కోయిలా
            కూయబోకే,
గుండెలూ బద్దలూ
            చేయబోకే ?
కోయిలా కోయిలా
            కూయబోకే!

తీయనీరాగాలు
            తీయబోకే,
తీపితో నా మనసు
            కోయబోకే!
కోయిలా కోయిలా
            కూయబోకే!

చిట్టినీ జ్ఞాపకం
            చేయబోకే,
చింతతో ప్రాణాలు
            తీయబోకే!
కోయిలా కోయిలా
            కూయబోకే!

బసవరాజు

కా_ర్తిక పూర్ణిమ

శారదదినాంతరమణీయసాంధ్యరాగ
విమలపథముల నీనాఁడు వెల్లివిరిసి
నీ ప్రణయరాగ మెల్లెడ నిండుకొనియె!

ఆ యెగిరివచ్చు పూర్వదిశాభిముఖము
లై నపులుఁగులపెక్కలల్లార్పులందు,
మధురకంఠధ్వనులయందు, మాటలందు,
నీ బయలుదేరు సంగతియే భరించె!

ప్రావృడంభోధరముల వర్షములు మోచి
శీతలమనోహరాంగసుస్నిగ్ధమూ_ర్తి
యు_త్తరానిలుగర్భ ముబ్బూఁత లూఁచె,
నీ ప్రయాణభేరీకమనీయరవము!

ఈ మనోజ్ఞకా_ర్తికపూర్ణిమామహోద
యావసరమునఁ బొంగి బ్రహ్మాండమంత
యైన నా యాత్మలో భవదమృతమూ_ర్తి
నిరుపమవిలాసవేశముల్ పొరలిపోయి,

నీ వెడలుదారి కాచుకో నిశ్చయించు
కొంటి, గానుకగాఁ గన్నుఁగొలఁకులందు
దాచుకొంటి నిరంతరదహనశీల
చిరవిరహవహ్ని ప్రాణముల్ మలుఁగుచోట
సేకరించిన యుష్ణాశ్రుశీకరములు!

నాయని

*

అయ్యయో, యేల చూచితి వట్లు నన్ను
ఆ దినమ్మున మధురసాయాహ్నమందు
దేహళిని నిల్చి మోహినీదృష్టితోడ
పథమువెంబడి జనెడి విభ్రాంతహృదయు!

విపుల భవదీయలోచనవిగళదసిత
బహుతరకటాక్ష దృఢశరపంజరమున
మన్మనోభీష్మమూర్తి యేమాట లేక
వేగముగ వ్రాలి పడిపోయె వివశగతిని!

జర్జరితమయ్యె నకట, నా సరళచిత్త,
మిప్పటికినైన బాధ శమించలేదు;
చిలుకకుంటివయేని నీ స్నేహపూర
మతితరాల్పము సుమి జీవితాశ నాకు!

ఏమి హృదయాపహారిణీ! యింకనైన
కరుణ వహియించి వీనిని కావగదవె!
బహుళతాపముచే మతి భ్రంశమొంది
వివశమైపోయె; అయ్యయో, వెర్రినైతి!

శివశంకరశాస్త్రి

నువ్వు టే

నువ్వు టే, నువ్వు టే!
పువ్వువంటి వయసు,
నవ్వులంటిన సొగసు,
రువ్వి నా యెదపైన
పర్వులెత్తావటే!
నువ్వు టే, నువ్వు టే!

నువ్వు టే, నువ్వు టే!
కవ్వించి నా కాంక్ష
తవ్వించి నా కలలు,
దవ్వు దవ్వుల కెటకొ
పర్వులెత్తావటే!
నువ్వు టే, నువ్వు టే!

నువ్వు టే, నువ్వు టే!
జవ్వనీ, ప్రణయినీ!
మవ్వంపు వగలాడి!
నవ్వుతూ నను వదలి
రివ్వురివ్వున పోతి,
నువ్వు టే, నువ్వు టే!

బాపిరాజు

పడవ పగిలిన!

ఇది పగిలిపోవునసుభయ మ్మింతవలకు
ఈ తలంపున, నానంద మిపుడు పొంగు:
పగిలిపోయిన చెక్కలపట్టు విడువ
కీవు పాథోనిధాన మీదించెద వని!

ఇది పగిలిపోవు నసుభయ మ్మింతవలకు
ఈ తలంపున, నిపు డుల్ల మిగురులెత్తు:
తునిగిపోయినచెక్కలతో పయోధి
గర్భమున రత్నరథ మీవు కట్టెద వని!

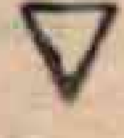
ఇది పగిలిపోవు నసుభయ మ్మింతవలకు
ఈ తలంపున, నిపు డాత్మ కింత శాంతి:
విరిగిపోయిన చెక్కల దరికిఁ జేర్చి
నీ చితికి కాష్ఠములుగ మన్నించెద వని!

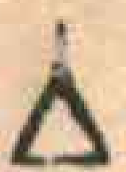
నాయని

*

శ్రవణములు సోకినంత, దుస్సహవిషాద
కర్దమక్షాళనము చేయగలిగినట్టి
త్వన్మధురనామధేయామృతమ్మెగాని
ఇతర మేమియు చెవి జేరనీయనొల్ల,

దివ్యగంగాతరంగిణితీర్థమట్లు
భాషితావిలమార్జనపటిమ గల్గి
మధురమధురమైన తావకకథలెగాని
ఇతరమును జిహ్వవెంట రానీయనొల్ల,

చిత్తసద్మాంతరాళసంస్థితవిషాద
గాఢతమసంబు హరియింపగల్గినట్టి
భవ్యభవదీయరూపదీపంబుకన్న
ఇతరమును దృష్టిసరణి రానీయనొల్ల!

చారునిర్మలచంద్రికాపూరమట్లు
హృదయతాపము చల్లార్చి ముదముగూర్చు
త్వన్నిరంతరమధురభావనలె గాని
ఇతర మేమియు మదికి రానీయనొల్ల!

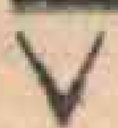
శివశంకరశాస్త్రి

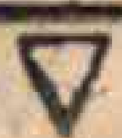
ప్ర ణ యి నీ గీ త ము

సంధె జారె, చుట్టుపక్క
మినుకుమినుకు దీపమ్ములు
వెలుగుచుండె, దూరమ్మున
కోవెలలో హాయిగాను
మేళము వినవచ్చుచుండె,

చల్లగ వెన్నెలలు కన్న
తల్లివోలె కాయు, గాని,
మనసేమో మాటుమణిగె!

సౌ దా మి ని

ఆకాలపు నాయెంకి

దూరాన నా రాజు కే రాయిడౌనో,
ఈ రోజు నా రాత లే రాలపాలో?

సీమ సిటుకనగానె
సెదిరిపోతది మనసు
కాకమ్మ సేతైన
కబురంప డారాజు!
దూరాన నా రాజు కే రాయిడౌనో,
ఈరోజు నా రాత లే రాలపాలో?

కళ్ళ కేటో మబ్బు
కమ్మినట్టుంటాది
నిదరంల్లె నా వొళ్లు
నీరసిస్తున్నాది,
దూరాన నా రాజు కే రాయిడౌనో,
ఈరోజు నా రాత లే రాలపాలో?

ఆవు 'లంబా' యంట
అడిలిపోతుండాయి
గుండెల్లో వుండుండి
గుబులు బిగు లౌతాది!
దూరాన నా రాజు కే రాయిడౌనో,
ఈరోజు నా రాత లే రాలపాలో?

తులిసెమ్మ వొరిగింది,
తొలిపూస పెరిగింది
మనసులో నా బొమ్మ
మసకమస కేసింది!
దూరాన నా రాజు కే రాయిడౌనో,
ఈరోజు నా రాత లేరాలపాలో?

నండూరి

*

ప్రేయసీ, యేల వింటి నీ పేరు నేను
ఆలకించినదాది నామాక్షరముల
నేమి వింతయొ కాని మదీయహృదయ
దుగ్ధవార్ధిని మథన ముద్భూత మయ్యె,

అధికమైనకొలందిని మథన మకట
ఉద్గమించెను కాలకూటోగ్రవిషము,
ప్రేయసీ, నిల్పితిని దాని బిగియబట్టి
కంఠకుహరమ్మునందు శంకరునిభాతి:

ఉత్సుకతతో నిరీక్షించుచున్నవాడ
భవ్యలక్ష్మీసమాగమప్రాప్తికొరకు
పూర్ణనిరతావ్యయసుధానుభూతికొరకు,
ఎన్నటికి నాకు లభియించు నివి యెరుంగ!

శివశంకరశాస్త్రి

విరహతోరణము

వినరా పీ విభావరీ
వేలాశాలల నీ మృదు
వసనాంచలముల గుసగుసలో,
మసలు చరణమంజీరము
కొసరు జాలి పలుకరింతలో!

ఈ కుటీర ముఖద్వార
మిందే వ్రేలాడి సగము
వాడి, విరహతోరణమ్మునై
వలవంత సడలి నేల జీ
రాడి యెన్నినాళ్లు మనుదునో!

ఇపుడు వత్తువా నీ కొరకె
కెదురుచూచు నీ వియోగి
యెడద మంచుజడులు కురియును,
మా పేమో, రే పెటకో
వెడలి చనునొ, నిదుర మునుగునో!

ఆరలేని నా కోరిక
కారుచూపు చొరగ చీల్చి
కాలి కుములు ఈ చీకటితో
క్రాగి క్రాగి నీ కొరకై
కరవులోననే నశింతునో!

నీ మనోజ్ఞ కాంచన కాం
చీమణి ఘంటాగళములు
ఏకాంతము కరగ మ్రోయగా
విన నరచే బ్రతుకు దాల్చి
యెడదమ్రోత కెంత యేడ్తునో!

ఈ వియోగనిరాశా క్ష
ణక్షణప్రతీక్ష చెదరి
ఎగసి ఎగసి పగిలిపోదునో!
పగ లెరుగని ప్రవాసమున
కీక వేకువరేకు విరియదో!

ఆకస మూలోకనముగ
లోకమెల్ల వీనుగ కా
లాంతమునకు కాచియుందునా!
ఆసలేని ఆసకు ప్రా
ణాంత మేని వేచియుందునా!

చివురింపదొ చైత్రశుభో
త్సవవిఖాతకల్యాణము
ఈ దరిద్రహేమంతమున ...

కృష్ణశాస్త్రి

ఆనాటినా వోడు

ఆనాటి నావోడు సెందురూడా,
అలిగి రాలేదోయి సెందురూడా!

యెంకి, మన మిద్దరమె
యెవ్వ రొ ద్దన్నాడు!
యీ సేలు యీ తోట
లింక నీ వన్నాడు!

మాటాడుతుండంగ సెందురూడా?
మంచిదా వోయేవు సెందురూడా!

కలకాల మీ దినమె
నిలుసు మన కన్నాడు!
గాలికైనా తాను
కవుగి లీ నన్నాడు,

నను సూసి నవ్వేవు సెందురూడా!
నాయమా నా ముద్దుసెందురూడా!

నాకాసి సూశాడు
నీకాసి సూశాడు,
మద్దె సెంద్రుడె మనకు
పెద్దమని సన్నాడు,

కన్నీరు నీ కేల సెందురూడా!
కనికారమే శాన సెందురూడా!

నండూరి

దే వి !

నేను మా యమ్మయొడిలోన నింతవాడ
నైనయపుడు నాలోన నీ యఖిల మిమిడి
యుండెఁ గావలె నేటి కిట్లుబికివచ్చి
చిత్రచిత్రభావాకృతుల్ చెలువుమిగిలె!

పాటకుమున్ను కంఠగర్భమున నెఱుఁగ
రాక యవ్యక్తమైయున్న రాగమట్లు
నిభృతచిక్కణమూర్తులు నీవు నిసువు
లిన్ని సుఖములు దాగినా రెటుల దేవి!

అస్మదీయహృదబ్జనాళాంతరమున
బీజరూపమ్ముగా నుండి విశ్వమింత
ఇది బహిర్గతమగుదాక యెఱుగలేన
అంత నవ్యక్తశిశుమూర్తినైతి నెట్లు?

విశ్వనాథ

బా ష్ప దౌ త్య ము

జీవనగంగా హరితతటంబునఁ
జింతాపటతరుమూలమునన్,
ఏల యథోముఖివై గడతెంచెద
విప్పిధి యౌవననిశలన్?

ఆవలిగట్టున స్వప్నపురంబున
నవ్యయనిర్వృతి వనులన్
డోలాఖేలనరతుఁడౌ ప్రియునిఁ గ
డుంగడు భావనసల్పెదవో!

నీ వయసెల్ల హృదీశునిచింతన
నిర్మలధూపముపగిదిన్
గాలెడి నబలా రేయింబవళులు
గంధముఁ జిమ్ముచు నల్గడలన్;

ధావమానశరదంబుదశకలపు
దౌత్యము న మ్మిటు వేచెదవే?
చాలు నిరీక్షణ, చాలిఁకఁ జింతన,
చాలు రహస్యవియోగహతుల్!

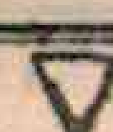
జీవనసంధ్యాపరిణత బాష్పస
చేతననీరవ దూతికలన్
గాలపయోనిధిఁ బర్ణపుటంబులఁ
గదలింపుము ప్రియుకడకున్!

హా, విధివశ్యతఁ జేరుదు రవ్వలి
యంబరచుంబితటంబున్;
బాలతపస్విని! యెపు డేవేళనొ
వల్లభుఁ డొసఁగును దర్శనమున్,

శ్రావణనీరదమాలిక లిరువురి
శయ్యాడోలికలై యూఁగన్!

రామిరెడ్డి

ప్ర ణ య యా త్ర

వినుచునుందును విన్నది విననియట్లు
కనుచునుందును కన్నది కననియట్లు
స్వప్నగాథలవలె ప్రపంచములవోలె
చిత్రములు దేవి, నా బహిశ్చేష్టితములు!

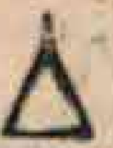
సంతతమ్మును విమలతేజఃప్రశాంత
మోహనమ్మైన నీ ప్రేమమూర్తిలోన
అవ్యయానందమధురరేఖాంచలములు
దిద్దుకొనుచుందు! నాయని

క ల లో న నా యెం కి

లేపకే నా యెంకి, లేపకే నిదర!
ఈపాటిసుకము నే నింతవర కెరగనే!

కలలోన నా యెంకి
కతలు సెపుతున్నాది!
వులికులికి పడుకుంట
వూకొట్టుతున్నాను!

లేపకే నా యెంకి, లేపకే నిదర!
ఈపాటిసుకము నే నింతవర కెరగనే!

కతలోని మనిసల్లె
కాసింతలో మారి,
కనికట్టుపనులతో
కత నడఃపుతున్నాది!

లేపకే నా యెంకి, లేపకే నిదర!
ఈపాటిసుకము నే నింతవర కెరగనే!

రెక్కలతొ పైకెగిరి
సుక్కల్లె దిగుతాది,
కొత్తనవ్వుల కులుకు
కొత్తమెరుపులతళుకు,

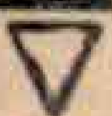
లేపకే నా యెంకి, లేపకే నిదర!
ఈపాటిసుకము నే నింతవర కెరగనే!

తెలివి రానీయకే,
కల కరిగిపోతాది!
ఒక్కనేనే నీకు
పెక్కునీవులు నాకు!

లేపకే నా యెంకి, లేపకే నిదర!
ఈపాటిసుకము నే నింతవర కెరగనే!

నండూరి

15

కుపిత విధి

పూలమాలిక లల్లినందుకు
కరకుకత్తులె కానుకాయెను,
తేనెసుధలను చల్లినందుకు
తేటిపోటుల కాటు లాయెను.

విరహవ్యధలు! విరహవ్యధలు!
ఓర్వలేని విరహవ్యధలు!
అగ్నిమండి గుండెలోన
ఆర దేమి చేతునే!

మలయపవనుడు పారిపోయె
మాధవీ, మృదుసౌరభము గొని
విలువలేని చలువకానుక
లిచ్చినాడుగదమ్మ నీకు!

గరళమగునో కట్టకడకు
మురళిసన్నిభగాన మగునో!
వేచియుండుము వేగపడకా,
కాచియుండుము మాలతీ!

ఊసులేనీలోక మేదో
ఎరిగి తెలియుము మాలతీ!
వెరపెరుంగనిలోక మేదో
వెదకి తెలియుము మాలతీ!

విశ్వసుందరమ్మ

పల్లకీ

ప్రాణసఖుడె నా కోసమై పంపినాడు
పల్లకీ అన హృదయమ్ము జల్లుమనియె;
పీడనివియోగమున వేగు మోడుమేను
తలిరుతోరణమై సుమదామ మాయె!

చెదరుచేతుల నెటొ కయిసేసుకొంటి
మొయిలువసనమ్ములో ప్రొద్దుపొడుపునగలొ,
ఏదొ కాలుచుపోయిమో, ఏదొ తేల్చు
భారమో యేమొ సైరింపనేరనైతి!

కొసరునడల తూగాడుచు కూరుమంటి
పూలపల్లకిలో పూలమాల నేను!
'ఓ' యనగ, 'నోహూహో' యన బోయవాండ్రు,
దారి బడి నిల్చి చూచె నూరూరు నాడు!

'ఓ' యనగ, 'నోహూహో' యన బోయవాండ్రు,
పీటివెలుపల మేల్కొనె తోటతెరువు!
'ఓ' యనగ 'నోహూహో' యన బోయవాండ్రు,
తోటపొలిమేరకాలువ తొనకె నిదుర!

ప్రణయవల్లకి పల్లకీ! ప్రసవభర వ
సంతవల్లిక పల్లకీ! శక్రచాప
వక్రరేఖ పల్లకీ! మధుస్వప్నశాఖ
పల్లకీ!

కృష్ణశాస్త్రి

*

వత్సలాఫాలమున నెలవంకగుఱుతు
కందళించి వికాసించి కళలుదేఱి
తరుణశారదరాకాసుధాకరాచ్ఛ
బింబము లనంతములు లెక్కపెట్టుకొనెదు,

ఈ యమర్త్యశుచ్చచంద్రిక లెన్నినాళ్లు
నా తనువు ముంచుకొను, నన్నినాళ్లు ఒక్క
యీ శరత్తేమి, నాది సదాశివత్వ
పదవి!

నా య ని

కో యి ల

కొమ్మలోకోయిలా 'కో' యంటదే!
రాగతనమో యేమొ బాగు వో గెరుగదే!
కొమ్మలోకోయిలా 'కో' యంటదే!

యెంకి దూరానుండె
యేటిదరి నే నుంటి,
సావాస మింకెవరు
సంద డెవరో నంటి.

కొమ్మలోకోయిలా 'కో' యంటదే!
రాగతనమో యేమొ బాగు వో గెరుగదే!
కొమ్మలోకోయిలా 'కో' యంటదే!

పూలెరుగు నా కోత
నీలెరుగు నా మోత,
మనుగడల కెవరితో
మనసు కలిపే దంటి,

కొమ్మలోకోయిలా 'కో' యంటదే,
రాగతనమో యేమొ బాగు వో గెరుగదే!
కొమ్మలోకోయిలా 'కో' యంటదే!

యేటి కడుపున దాగి
తోట నిదరోయింది,
ఆలనా నా సొదకు
పాలనా యనుకొంటి,

కొమ్మలోకోయిలా 'కో' యంటదే!
రాగతనమో యేమొ బాగు వో గెరుగదే!
కొమ్మలోకోయిలా 'కో' యంటదే!

తరిమి తరిమేశాను,
తిరిగి 'కోకో' యంది
ఆడించె ఆటగా
పాడించె పాటగా!

కొమ్మలోకోయిలా 'కో' యంటదే!
రాగతనమో యేమొ బాగు వో గెరుగదే!
కొమ్మలోకోయిలా 'కో' యంటదే!

నండూరి

కత్తిపడవ

కాగితమ్మున పసినాడు కట్టి కత్తి
పడవ పాఱుడునీటిలో విడిచినావు,
పాలబుగ్గలపై నవ్వు తేలిపోవ
చిన్నిక్రేగంటిచూపుల నన్ను జూచి!

ఏను పసిబాలకుడను ని న్నేమరించి
తోడిచెలికాండ్రు నవ్వులు తూఱిపెత్త
తడిసి ముడుతలుపడిన యా పడవ నెటులొ
తెచ్చి, నా పూవుటెద ప్రతిష్ఠించుకొంటి!

అంత కొన్నాళ్ళ కీవు నే, నచట నిచట,
గాలితరగల నీ నవ్వు తేలిరాదు,
నీ సుధాపాంగరేఖలు నిలిచిపోవ
క్రుంగిపోయిన నా పేదగుండె నిపుడు ...

కాగిత మ్మది యినుమునకన్న నినుము,
ఆ చిరుతకత్తిపడవున కంతులేదు,
అచట ప్రేమస్రవంతి యవ్యాహతముగ
కదలుచుండుటజేసి, నా బ్రదుకు నిలుచు!

కడకు నెత్తురుచెమ్మైన క్రమ్మకుండ
పచ్చిగాయమ్ము లవి యమబాధ, పడవ
కదిపితినిపొమ్ము లక్షలు కత్తు లచట
దిగబడునయన్నభీతిలో దిగులు నాకు.

నాయని

నేటి రేయి

మ్రోయింపకోయ్ మురళి,
మ్రోయింపకోయ్ కృష్ణ!
తీయతేనియబరువు
మోయలే దీబ్రతుకు,
మ్రోయింపకోయ్ మురళి,
మ్రోయింపకోయ్ కృష్ణ!

మురళిపాటకు రగిలి
మరుగు నీవెన్నెలలు,
సొగయు నాయెద కేల
తగనిసౌఖ్యజ్వాల?

మ్రోయింపకోయ్ మురళి,
మ్రోయింపకోయ్ కృష్ణ!
తీయతేనియబరువు
మోయలే దీ బ్రతుకు,
మ్రోయింపకోయ్ మురళి,
మోయింపకోయ్ కృష్ణ!

కొలు చల్లదనాలో
కనలు తీయదనాలో,
వలపుపిల్లనగ్రోవి
పిలుపులో సొలపులో?

మ్రోయింపకోయ్ మురళి,
మ్రోయింపకోయ్ కృష్ణ!
తీయతేనియబరువు
మోయలే దీ బ్రతుకు,
మ్రోయింపకోయ్ మురళి,
మ్రోయింపకోయ్ కృష్ణ!

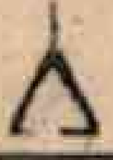
వలదోయి, అలము నీ
కలలలో నిదురింతు
భరమోయి నీప్రేమ
వరమే నేటిరేయి!

మ్రోయింపకోయ్ మురళి,
మ్రోయింపకోయ్ కృష్ణ!
తీయతేనియబరువు
మోయలే దీ బ్రతుకు,
మ్రోయింపకోయ్ మురళి,
మ్రోయింపకోయ్ కృష్ణ!

కృష్ణశాస్త్రి

మురళీధ్వని

మురళి ముద్దిడు నీ మోవిమురువు చూచి
తమముతెర జీల్చి ప్రకృతి చైతన్యమూనె;
స్వరము వెలువడినంత గోపాలకృష్ణ,
పులకరించె బృందావనపుణ్యభూమి!

గోవులను వీడి యరుదెంచె గోపజనము,
కుడుచులేగల విడి వచ్చె గోగణంబు,
పరుగు పరుగున నీ పాదపదము జేర
ప్రియుని విడనాడి వస్తి గోపీమనోజ్ఞ!

యమునలో జేరు వారిలేశమువిధాన
రాగమున నేకమైన స్వరమ్మురీతి
తన్మయత చెంది కల సమస్తమ్ము విడిచి
లీనమైపోతి నీ దివ్యగానసుధను! నో ఠి

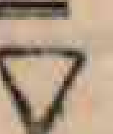
దొంగ

నల్లవాడే,
గొల్ల
పిల్లవాడే,
చెలియ,
కల్లగాదే వాని
వల్లో జిక్కితినే!

వచ్చినాడే,
తోట
చొచ్చినాడే,
సకియ,
చొచ్చి నాదో మనసు
ముచ్చిలించాడే!

16

ఆగినాడే,
　　　　పొదల
దాగినాడే,
　　　　మనసు
రాగబంధము వేసి
లాగుకొన్నాడే!

చూచినాడే,
　　　　మోము
దాచినాడే,
　　　　నాదు
దాచుకొన్నవలపు
దోచుకున్నాడే!

చేరినాడే
　　　　చెంత,
చీరినాడే
　　　　చేర,
కోరి చేరాబోవ
పారిపోయాడే

పాడినాడే,
　　　　చనుచు
ఆడినాడే,
　　　　మదిని
చేడె, ఆతనిపాట
వీడకున్నాదే!

ఊదినాడే
　　　　మురళి,
చేదినాడే
　　　　వలపు,
నాడుమది తనరూపు
పాదుకొలిపాడే!

చూడలేనే,
　　　　మమత
వీడలేనే,
　　　　వాని
జోడు కూడనిఉసురు
వీడిపోసీవే!

నల్లవాడే,
　　　　గొల్ల
పిల్లవాడే,
　　　　చెలియ,
కల్లగాదే వాని
వల్లొ జిక్కితినే!　　　　బసవరాజు

రాధ

మాసినచీరతో పొగడ మ్రాకులరెమ్మలనీడ
దీర్ఘ నిశ్వాసముల న్నిగిడ్చెదవు,
జంకక నీ చెలి కోసితేర నీ దోసెడు
మొల్లమొగ్గలను దూసి, దళమ్ములు
కుప్పవెట్టె దేలే, సుకుమారి! యింత విసు గేటికి
నీ యెలజవ్వనంబునన్!

ఈ సుకుమారపున్నిశల కృష్ణు డొసంగిన
పుష్యరాగపుంబూసలదండరాపుడులపూను
కుచాగ్రము లుష్ణబాష్పపున్ రాసుల
కందువారెడు, విరాగ మ దేటికి? నిండు
ప్రాయపున్ మోసులవేళ నిట్టియిడుముల్ పడ
నిన్ను విరించి చేసెనే!

మోసముచేసి యెచ్చటికొ పోయిన
మాధవుగూర్చి యింతగా వేసటచెంది
పుష్పవనవీధికలన్ వెదుకంగనేల
నీ వేసగిపూలవెన్నెలలు ప్రేమ కనర్హములో,
పికాంగనాభ్యాసితరాగముం బ్రణయ
పాత్రముకాదొ వచింపు మిత్తరిన్!

చెల్లరె, యీమధూపవనసీమల
నావులగాచువానికై పల్లెలనుండి
నాగరకపద్ధతులేమొ యెఱుంగనట్టి

యా గొల్లపడంతులెల్లరును కోరిన కోరిరిగాక,
నీవు నా నల్లనివానినే వలచినావట!
యెంతటి సిగ్గుచేటొకో! కొడాలి

అన్వేషణము

"తలిరాకు జొంపముల సం
దుల త్రోవల నేలవాలు తుహినకిరణకో
మలరేఖవో! పువుదీవవో!
వెలఁదీ, యెవ్వతెవు నీపవిటపీవనిలోన్!

కారుమొయిళ్ల కాటుకపొగల్ వెలిగ్రక్కు-
తమాలవాటి నేదారియుఁ గానరాదు,
నెలఁతా! యెటువోయెద వర్ధరాత్రి?
విస్ఫారవిలోచనాంతతమసమ్ములఁ జిమ్ముచు,
వేడివేడి నిట్టూరుపులన్ నిశీథపవ
నోర్మివితానము మేలుకొల్పుచున్"

"అది శరద్రాత్రి; శీతచంద్రాతపాంత
రాళ రమణీయరజతతల్పంబునందుఁ
జల్లఁగా నిద్రవోవు వ్రేపల్లెవాడ
సకలగోపాలగోపికాజనముతోడ.

సాముసడలిన పతి పరిష్వంగమందు
సుఖము దుఃఖము లేని సుషుప్తిలోన
స్వప్నవీథీయథేష్టసంచారకలన
మేనుమఱచిన నన్నంత మేలుకొలిపె
శర్వరీశీతపవనపక్షముల మలసి
స్వాదుయమునోర్మిసంగీతఝురులఁ గలిసి
కౌముదీధౌతశుభ్రదిక్తటుల సొలసి
మురళికామందమందమాధురుల రుచులు.

ఎలఁదేటిచిఱుపాట సెలయేటికెరటాలఁ
బడిపోవు విరికన్నె వలపువోలె,
తీయని మల్లెపూదేనెసోనలపైని
తూగాడు తలికురాదోనేవోలె,
తొలిప్రొద్దు తెమ్మెరత్రోవలోఁబయనమై
పరువెత్తు కోయిలపాటవోలె,
వెల్లువలై పారు వెలఁదివెన్నెలలోన
మునిఁగిపోయిన మబ్బుతునుకవోలె,
చిఱుతతొలకరివానగాఁ, జిన్నినానగఁ
బొంగి పొరలెడు కాల్వగా, నింగి కెగయు
కడలిగాఁ బిల్లగ్రోవిని వెడలు వింత
తీయఁదనముల లీనమైపోయె నెడద!

పరువు పరువునఁ బోవు నెదతో
పరువులెత్తితి, మఱచి మేనే,
మఱచి సర్వము, నన్ను నేనే
మఱచి నడిరేయిన్!"

"ప్రాణనాయకు కౌఁగిలిపట్టు వదలి
యిల్లు వదలి యెన్నండు నీ పల్లె వదలి
యడుగిడనిదాన వానాటియర్ధరాత్రి
విజనపథములఁబడి యెట్లు వెడలినావు?"

"తావులతోడఁ దేనియలధారలఁజిప్పిలు
వేణుగీతికారావముతోడ మందగతులన్
జను మారుతముల్ విశాలబృందావనవీథులందు
యమునానవభంగమృదంగవాద్యముల్
త్రోవ స్ఫురింపఁగా వలపు తొందరపెట్టఁగఁ
బోతి నొంటిమై!

సన్ననియెల్గెత్తి జాలిగా నెవరినో
యరయుమా, పిలుచుచున్నదియె యమున!
ప్రక్క నిర్జీవధావళ్యమ్ముతోనున్న
సికతాతలమ్ముఁ గాంచితివె, దాని!
తుదిమొదల్ లేదిదే త్రోవరుల్ త్రొక్కని
యీదారినే పరువెత్తినాను,
ఈ మొండిచేతుల నెత్తి యీ వనతరుల్
శూన్యదృక్కుల దిశల్ చూచు నయ్యో!

ఇచటనే.... యిచట ... అతఁ .. డిచట, నేను....
ఇచట, నీ జాజిపూబొదరింట నేను....
ఈ కడిమిచెట్టుక్రిందసుమ్మీ యతండు....
సరిగఁ గన్నులఁగట్టినసరణిఁ దోచు!

శారదశర్వరీమధురచంద్రిక
సూర్యసుతాస్రవంతికాచారువినీలవీచిక
ప్రశాంత నిశాపవనోర్మిమాలికాచారిత
నీపశాఖిక కృశాంగిని గోపిక నేను, నాఁడు
బృందారమణీయసీమ వినినారము
మోహనవేణుగానమున్!

మలయపవనుకౌఁగిలిలోనె పులకరించి
హాయిగాఁ గంతమెత్తు ప్రాయంపువంశి
విశ్వమోహను జిలిబిలిపెదవు లంటి
యవశయైపోయి యేమి చేయంగలేదు!
బాలగోపాలుఁబోలెడు పాటగానిఁ
గని విని యెఱుంగ మెన్నండు; కరములోని
మురళినేకాదు, నాలోని మోడుపెడఁద,
నీ శిథిలజీవనమ్ము మ్రోయింపఁగలఁడు,

నందగోపకుమారు నానందమురళి
కా మనోహర సుషిరాపగాతరంగ
జాలములఁ దారకా రవి చంద్రతతులు
కరఁగి చిని చిన్నిగీతులై కలిసిపోవు!

చూచితివొ లేదొ చిన్నికృష్ణునిసొబంగు!
పెదవిచివురుసంజల నరవిచ్చు నవ్వు
వెన్నెల, చలించు తుమ్మెదబెళుకుచూపు,
లోలపవనచాలిత కుటిలాలకమ్ము,

తరళచూడాకలాపమ్ము, మురళిఁ గూడి
యల్లనల్లన గొంతెత్తి యమృతగాన
శీతలతుషారముల విరజిమ్ము వేళఁ
జిన్నికృష్ణునిసొబఁగుఁ జూచితివొ లేదొ!

లేవు శరత్తమస్వినులు, లేవు మనోజ్ఞసుధాంశు
మాలికల్, లేవు వినీల నిర్మలకళిందసుతా
నవనాట్యసంపదల్, లేవు మదీయగాత్రలవలిం
బులకాంకురకోరకావళుల్, లేవు
కుమారగోపమురళీమృదుగీతఝరీ
విలాసముల్!

జిలిబిలిపట్టుఱేకుల వెన్కఁ దొట్రిలు
మల్లియయెద దాగు మధుపరవము,
కనుచూపు దాటు నామనిఁ బాయు కోయిల
గొంతులోఁ జిక్కు వసంతగీతి,
విభువీడి శుష్కించువిరహిణి సేలయేటి
కడుపులో నడఁగిన కడలిమ్రోత,
ఱేనికై వెదకెడు ఱిక్క చూపులలోనఁ
జెరవడ్డ నిండుచందురుని పాట

యిట్లు నీదీనగోపికాహృదయమంది
రాంతరాళములోనఁ దృళ్ళింతలాడు
వేణునాదంబు వినిపించు విశ్వమోహ
నాకృతిఁ గిశోరగాయకు నరయుచుంటి!

17

ఇది నా చరితము, విని, నీ
వదరెదు, తొట్రిలెదు, వడఁకు, దటునిటు కనులన్
జెదరెడుచూపుల నేదో
వెదకెదు, ఎవ్వతెవు నీపవిటపీవనిలోన్?

కృష్ణశాస్త్రి

గోపిక

హృదయములు రెండు ప్రేమచే నేకమైన
లీల, శ్రుతిలోన వేణువు లీనమయ్యె:
విశ్వమెల్లను నిండిన ప్రేమరాగ
మట్లు, నీ రాగ మెల్లర నావహించె!

ఒక్కపరి కోకిలమ్మటు, లొక్క.సారి
గరుడ గంధర్వ కిన్నరీ గానఫణితి,
బాలపవనుడు పూల నుయ్యాల లూపు
నట్ల, నీ పాట మము నూపె నౌర, కృష్ణ!

పవనుకౌగిలి జొచ్చిన పల్లవమ్ము
లట్టులను, నాలిచింతలనన్ని మరచి
భవదమృతవేణుగానాతి పారవశ్య
మున నచేతనులటు లైతిమోయి, కృష్ణ!

బసవరాజు

మ ని షి

మనిషి చేసిన రాయిరప్పకి
మహిమ కల దని సాగి మొక్కుతు
మనుషులంటే రాయి రప్పల
కన్న కనిష్టం
గాను చూస్తా వేల? బేలా,
దేవు డెకడో దాగె నంటూ
కొండ కోనలు వెతుకులాడే
వేలా?

కన్ను తెరిచిన కానబడడో,
మనిషిమాత్రుడియందు లేడో?
యెరిగి కోరిన కరిగి యీడో
ముక్తి!

గు ర జా డ

మై నా రి టీ వె ళ్లి న రో జు న

తల్లికడుపున్ను వెడలుటాదిగ
చల్లనౌతలపులు తలంచుచు
వెళ్ళబుచ్చితి నిన్నిదినములు
పిల్లవాడనుగా!

మేలిబంగరు శృంఖలంబులు,
పూలతోటయె బందిఖానా,
పలుకులు నా మిత్రవర్యులు
మేలుకూర్చితిని !

నిండుటామని గంతులిడితిని,
మండు ఎండలు తేజమొసగెను,
పండువెన్నెల మేను మఱచితి
నిండుహర్షమున !

సలిలధారల దృప్తిచెందితి,
ఆలసపవనుడు సుఖము నింపెను,
ప్రలయసూచన బోయె మదిలో
మలిన మది యెల్లన్ !

లోకసంస్మృతి కలదో లేదో
యే క్రమంబున మెలగుచుంటినో
లోకు లే మని తలచుచుండిరొ
నాకు లే దెఱుక !

భేద మొందదు నా స్వభావము
ఈ దినారంభంబునుండియు,
ఈ దరిద్రపుజగముదృష్టిని
భేదమైపోతిన్ !

నోరి

కూలియన్నల కుతుకము

మొగములను ముచ్చెమట లూడ్చుచు
మూపులను పెనుమోకు లీడ్చుచు
మడమలెత్తున మన్ను రేఁచుచు,
గుండ్ల పేరూ కులుకుపాటేమో!
ఏమో !
పాలిండ్లఁబగడపుగుండ్ల పేరేమో!

ఇనుపబరువులఁ 'నిస్సి' యనుచును
వెచ్చ నన్నపువేళఁ గనుచును
మెట్టనడ కుట్టుసులు గొనుచును,
కాళ్ళ కడియాల్ కలికి నుడి యేమో !
ఏమో !
కడియములనడి బిడియపడుటేమో !

సడలునడిక ట్టొడియ నెట్టుచు
వీడుసిగముడి వ్రేళ్ళఁ బెనచుచు
అలసటులువో నడుగు నాపుచు,
వలపుఁ జిమ్మెడు పదముగలుపేమో !
ఏమో!
పదముకడ పొదరింటినిలుపేమో!

ఎదుట కుఱ్ఱది యేది లేదు
మోహపడుటకుప్రొద్దు కాదు,
మఱుఁగువెట్టగ మఱపురాదు
కూలియన్నల కుతుక మది యేమో!
ఏమో!
బాళి తలపనిపెరిమ యది యేమో!

కవికొండల

చిన్నిమబ్బులు

కన్నె కాటుకకళ్లు
చిన్ని నాథుని చూచి
కదలఁలాడిన వేళ
కందళించిన వేళ
ఆకాశమధ్యాన అట నొక్క తెలిమబ్బు
మెరపులా మెరిసిందిలే!
వెలుగులో వారిసిందిలే!

తొలి చిన్నిచూలాలు
కొలసిగ్గు ప్రేమతో
విభుని చూచినవేళ
విన్నబోయిన వేళ
బలుపు మిన్నులలోన ఒక నీలితెరమబ్బు
సంజలో తారిందిలే!
జాలుగా మారిందిలే!

తొలికాన్పుపసిపాప
సాకనేరని బాల
తెలవోయి పతిజూచి
కళవళించిన వేళ
తూరుపుకోనలో తొంగిలించినమబ్బు
తెగ పరుగులెత్తిందిలే!
సొగసుల్లుపోయిందిలే!

విశ్వనాథ

నిజంగానే?

నిజంగానే నిఖిలలోకం
నిండుహర్షం వహిస్తుందా?
మానవాళికి నిజంగానే
మంచికాలం రహిస్తుందా ?

నిజంగానే నిజంగానే
నిఖిలలోకం హసిస్తుందా?
దారుణద్వేషాగ్ని పెంచే
దానవత్వం నశిస్తుందా?

బానిసల సంకెళ్లు బిగిసే
పాడుకాలం లయిస్తుందా?
సాధుసత్వపు సోదరత్వపు
స్వాధుతత్వం జయిస్తుందా?

జడలు విచ్చిన, సుడులు రేగిన
కడలి నృత్యం శమిస్తుందా?
నడుమ తడబడి సడలి ముడుగక
పడవ తీరం క్రమిస్తుందా?

నిజంగానే? నిజంగానే?

శ్రీ శ్రీ

భ వ తి భి క్షాం దే హి !

నోటినిండ భుజింపఁగ నోఁచికొనము
ఉదయగీతుల పాడ నోపెదముకాని,
కన్నతల్లుల ప్రేమమార్గమ్ముఁ గనము
లలితగతి వీణ వాయింపఁగలముగాని,
తొడిమ లెడసేయఁగా రాలిపడినపూల
వలపు లేవి? భిక్షాందేహి భవతి! భవతి!

స్వాదుకృష్ణానదీజలస్నానములను
పులక లొలయఁగ వినయాంజలులు ఘటించి
నవ్యగీతాళుభాధ్యయనమ్ముఁ జేయు
సోదరకుమారకు లెదురుసూచుచుండ్రు,
తడవుసేయక మాతృవాత్సల్య మింత
తిరుగుబిడ్డల కిమ్మింక, మరలి యరుగ
వలయుఁ దల్లి ! భిక్షాందేహి భవతి! భవతి!

అ బ్బూ రి

స్వా గ త ము

వెన్నెలతీవచాలనకు వెన్కఁగ నేలకు డిగ్గివచ్చి
యీ చిన్నరిమబ్బు క్రొమ్మెఱుగుచేడియతో
విహరించుచుండె, మా పొన్నలు పూతవట్టు,
నిక పొంతపొలాలకు నీర మెక్కెడిన్,
మొన్నటిదాక వానలకు మోములు వాచిరి
మాదు కర్షకుల్!

నెఱియలువడ్డ మా పొలమునిండను తుంగలు
తుమ్మదుబ్బులున్ పెరిగెను, దుక్కి బె
ద్దడుగుపెట్టగజాలని మా పొలాలలో నురువద
శైవపాదకటకోజ్జ్వలనాదమనోహరంబుగా
నుఱిమిన, నీ కొసంగెద నుపాయనముల్
నవబాష్ప బిందువుల్ !

కూరలపాదులెల్ల పురుగుల్ మొదలంటగ
నాకిపోయె, మా కోరడివెంబడిన్ తలలు
కొంచెముగా పయికెత్తు మొక్కలున్ తీరెను,
నీ నినాదమున తేరుకొనెన్ పసరాకువేసి
సింగారము లొల్కెడున్ నిగనిగల్
వెలయించుచున్న వో ప్రభూ !

అందపువానచిన్క పడెనన్నది చాలని
ప్రాతవిత్తనాలుం దగ దెచ్చి మా పెరటిలోపల
నాటిన కూరపాదులన్ పందిరి కెక్క నిమ్ము,
తొలివర్షపుచిన్కలు చిన్కి దొడ్డిలో
నందన మూడి వచ్చిపడెనా, యనిపింపుము
సత్కృపానిధీ !

పొడి పొడియై తలల్ ముదిరిపోయిన
యెఱ్ఱని కారుజొన్నలో పడి తిని కొత్తలో
పసరుటుంగిడి తాకిన యూపుదూడలున్
తడబడిపోయె, మా యెడద తల్లడిలెన్,
తొలివానచిన్క పైబడి సుఖమయ్యె. నేటి
కనపాయత నొంచెను మాదు సస్యముల్ !

18

గొంటరి వీవు, మా మదురుగోడను వ్రాలిన
రావితొట్టలో పెంటియు తాను నొంటి
విలపించుచునున్నది పావురాయి, నీ వెంటనె
చూచుచున్ గడపె వేసవి యంతయు, నీవు వచ్చి
మా పంటలతోడిపాటుగ కృపామతి, దానికి
దప్పితీర్పవే!

ఒప్పులకుప్ప మా చిఱుత
యూచినగొంతున వాన వానవల్లప్పలు
తిర్గుచున్ చదికిలంబడు, కన్నులు వ్యాప్తమై
కనున్ కప్పనువల్లె కుచ్చెలుల కాళ్ళకు
నృత్యము సేయ పెద్దనవ్వొప్పగ వచ్చి నా పదము
లూరక కౌగిట పూను గట్టిగా!

పొలములవట్టి నీరములు బోదెల నిండవు,
నాకుమళ్ళలో చెలమల నీరుతోడి యరచేతులు
బొబ్బలు పొక్కె, బోదెలోపలి జలమందు
పిచ్చుకలు పాపము ముక్కులు ముంచుచుండె,
నీ విలయము దాటిపోయె ననిపించెను
నీ యురుమఃల్, కృపానిధీ!

నీ కృపచేత రేపటికి నీరము లెక్కను
మా పొలాలకున్, తేకువ నాటులై
కలుపుతీయనిమళ్ళను నమ్మపూలు, కాజాకులు,
కాజపూలు, తఱుచై కలుపేరెడు మాలపిల్లలున్
శ్రీకలకంఠగీతికలచే పులకింపగచేతు
రో ప్రభూ!

ఒదిగినబోదెకాలువలు నుచ్చెను, మోటయు
తోడ, కంబుసంపదగల వంగచాలులకుమధ్యగ
వేసిన గోగుమొక్క లల్లదె కొన సాగి
యే నెలకొ యందును కోతకు, కందపిల్కలున్
ప్రిదిలిననేలపై బయలుపెట్టును పొమ్ము
త లాకుపొట్లముల్ !

పిలపిల తేనెలై పికిలిపిట్టలయీలలు
నీకు స్వాగతమ్ము లొసగు, పైడిగంటగళమున్
శ్రుతిచేసి నుతించు వానకోయిల, కడుదీనమౌ
కనుల నెప్పుడు నీ వరుదెంతువంచు నీ వలనుకె
చూచుబెగ్గురులు బంతులుతీరిచి
నిన్ను గొల్చెదున్ !

నీ వరుదెంతు వంచును ధ్వనించెను
చల్లనిగాలి సోకుచున్, నీ వలిచిన్కపడ్డయవనీస్థలి
కమ్మనితావి చిమ్మెడున్, నీవప్రశీతలాకృతివి,
నీ వాకరుండవె సేద్యగాంధ్రకున్
కావలికాచుదైవమవు కష్టములన్
గడతేర్చువాడవున్ !

దొంతులు తెచ్చి కానికలతో నెదురౌదుము
బంతిపూలు, చేమంతులు, చంద్రకాంతములు,
మంకెనపూవులు, పోకబంతులున్, వింతల
గన్నెరుల్, హృదయవీథుల మా యెడ విశ్రమింపు,
మా చింతలతోపులో విడిదిచేయుము
శ్రావణమాసవేళలన్!

నీలాంభోధరకాంతిపుంజములు నిండెన్,
ప్రాక్ప్రతీచీదిశాలోలాభ్యంతరవీథికావశుల
నాలో గోపికాశ్రేణి లీలాలాస్యంబును సేయు,
నాదము శ్రవోలంకారమయ్యెన్, మయూరీ
లోలచ్ఛవిపింఛసంచితకళారింఛోళి
సంఛన్నమై!

విశ్వనాధ

*

వలపునిండార విరిసిన పారిజాత
కుసుమములు నేల రాలు వేకువలయందు
ప్రసవశయ్యాపథముల నీ పాదయుగళి
కదలెనో, నాదుహృదయమే కలతపడెనొ!

కాని, పలుమారు నా కందరానివస్తు
వేదియో దూరముననుండి యెలుగులెత్తు,
పరిమళపరీతమైననీప్రణయవార్త
ఘానభోంతరాళమ్ములు పులకరింప!

బహుళమందారగంధలోభమున దిరుగు
మధుకరమువోలె హృదయ మున్మత్తమయ్యె,
పరవశమ్మైన భావప్రపంచమందు
బందినై యెన్నినా ళ్లుండవలెనొ యేమొ!

దీపికలులేనివాకిళ్లు తెఱచి నాదు
తలఁపు లొక్కొక్కటే నిన్ను దరియఁబోయి
తిరిగివచ్చుచునుండు, పందిళుల క్రింద
కేళిఁ దిరుగాడు పెండ్లిచుట్టాలరీతి!

అబ్బూరి

మంగళాచరణము

ప్రొద్దుపొడుపునోములు నోమఁ బూనినావొ
చిట్టిబొట్టు కుంకుమఁ బెట్టు చిన్నదాన,
ధవళకీర్తిదుకూలసుందరములైన
యాసలు పిఱుందులంటు సోయగ మదేమొ!

శ్రవణపాళికాజ్వరబంధురమ్ము లయిన
రణరణన్మంజుమంజీరరభస మేల?
కదల నెల్ల నాకర్షించి కనులు గుట్టు
తెనుఁగుమీరిన గరువంపుఁదీరు లేల?

క్రాలుగనులఁ గాటుకనిగారంపుఁబసల
మోహపెట్టుచున్నావు ముగ్ధజనుల,
చిన్నతనపు సింగారంపుఁజెయిదిసిరుల
వలచి వలపించుచున్నావు పడుచువాండ్ర;

పరమవాత్సల్యదృష్టులు మరులు గొలుపఁ
బ్రేమకవితాంధ్యులై రెల్ల పెద్దవారు,
ఏమిటికి నీ యుదయకేళి యిగురుబోడి!

గిలుకుటొడ్డాణ మింత బిగించితేల,
కంఠమాలలు జీరాడఁ గట్టితేల,
ఆరి యారని యార్ద్రనీలాలకములు
మెడలఁ బొరలాడఁ బాయలు ముడువవేల?
నగవుపూదండ లెట్టికాన్కలు కుమారి?

ఎచట కేఁగెదు, నోము పేరేమి చెపుమ?
ఎవ రధిష్ఠానదైవము, వృత్తమెద్ది?
సాంగపూజావిధాన మేభంగి జరుగు?
తగు నుపాయన మేది, తత్ఫలము లెవ్వి?

సువ్రతోద్వాహపరిపూర్ణశుభము లేవా?
తీయని తెనుంగుమాటలఁ దెలుపఁగలవా?
కన్నెవాదో తెనుఁగునాటిచిన్నదాన!

అభము శుభము నెఱుంగని యబలవయ్యు
నదరు బెదరు లే కీవ్రత మందికొంటి
నేర్పరివిఁబోలె, కన్నెవు తీర్పఁగలవె?
సందియముమాన్ప రావమ్మ, చక్కనమ్మ! రాయప్రోలు

నా గు ల చ వి తి

నీ పుట్టదరికి నా పాప లొచ్చేరు,
పాపపుణ్యమ్ములవాసనే లేని
బ్రహ్మస్వరూపులౌ పసికూనలోయి!
కోపించి బుస్సలు కొట్టబోకోయి!
నాగుల్లచవితికీ, నాగేంద్ర, నీకు
పొట్టనిండా పాలు పోసేము తండ్రి!

చీకటిలోన నీ శిరసు తొక్కేము,
కసిదీర మమ్మల్ని కాటెయ్యబోకు,
కోవపుట్టాలోని కోడెనాగన్న
పగలు సాధించి మా ప్రాణాలు దీకు!
నాగుల్లచవితికీ, నాగేంద్ర, నీకు
పొట్టనిండా పాలు పోసేము తండ్రి!

అర్ధరాతిరివేళ అపరాత్రివేళ
పాప మే మెఱగని పసులు తిరిగేని,
ధరణికి జీవనాధారాలు సుమ్మ!
వాటిని రోషాన కాటేయబోకు!
నాగుల్లచవితికీ, నాగేంద్ర, నీకు
పొట్టనిండా పాలు పోసేము, తండ్రి!

అటుకొండ యిటుకొండ ఆ రెంటినడుమ
నాగుల్లకొండలో నాట్య మాడేటి
దివ్యసుందరనాగ! దేహి యన్నాము,
కనిపెట్టి మమ్మెపుడు కాపాడవోయి!
నాగుల్ల చవితికీ, నాగేంద్ర, నీకు
పొట్టనిండా పాలు పోసేము తండ్రి!

పగ లనక రే యనక పనిపాటులందు
మునిగి తేలేటి నా మోహాలబరిణె
కంచెలూ కంపలూ గడిచేటి వేళ
కంపచాటుననుండి కొంప దీకోయి!
నాగుల్ల చవితికీ, నాగేంద్ర, నీకు
పొట్టనిండా పాలు పోసేము తండ్రి!

బసవరాజు

సంక్రాంతి

దినకరుఁడు శాంతుఁడై తోఁచె, దినము లింత
కుఱుచలయ్యెను, జలిగాలిచుఱుకు హెచ్చెఁ,
బొలములన్ రేల గ్రుడ్డివెన్నెలల లోనఁ
గుప్పలన్ నూర్చు కాపులు గొంతులెత్తి
పదములన్ బాడఁదొడఁగిరి, పచ్చపూల
జనుపచేలకు ముత్యాలసరులు గూర్చి
మిరపపండ్లకుఁ గుంకుమమెరుపుఁ దార్చి
బంతిపూవులమొగము లల్లంత విచ్చి
మనగృహమ్ముల ధాన్యసంపదలు నిల్పి
సరసురాలైన పుష్యమాసమ్ము వచ్చె!

కోడితో మేలుకొని, తానమాడి, నుదుటఁ
దిరుమణియుఁ దిరుచూర్ణముఁ దీర్చిదిద్ది,
యొక్కకేలను దంబుఱ నొక్కకేలఁ
జిఱుతలం బూని, నున్నని శిరముపైని
తొలగకుండ నక్షయపాత్ర నిలిపి, మేలు
కొలుపులం బాడి, వీధివీధులను దిరిగి
యనుపదమ్మును 'రంగరంగా'యటంచుఁ
గడపగడపకు నేగి, భిక్షమ్ముఁ గొనుచు
జేరవచ్చెను సాతానిజియ్య రడుగొ!
మేలుకొనుమమ్మ నా తల్లి, మేలుకొనుము!

తల్లి వేసిన మ్రుగ్గు చెదరకమున్నె
గొబ్బిళులు చెల్లితోఁ బెట్టుకొందుగాని,
బంతిపూవులు, ముద్దచేమంతిపూలు,
గోసి యొడి నింపికొని తెచ్చుకొందుగాని!
తల్లిరో, దొడ్డిలోని సీతాఫలమ్ము
కోసి యిచ్చెద రమ్ము! కుంకుమము బసపు
గొబ్బెమ కలంకరించి మ్రొక్కుదువుగాని,
నిన్ను దీవించు గొబ్బెమ్మ, కన్నతల్లి!

* * *

అన్నిపండువులందు ముఖ్య మిసిగాన
నత్తవారింటి కేగు మో క్రొత్తపెండ్లి
కొమరుఁడా! యందు నీకు నెక్కుడుసుఖమ్ము,
ముద్దుమరదలు నీతోడ ముచ్చటాడు
వదిన నీతోడ మాటికి వరుసలాడు,
గఱవుదీరఁగ నినుఁ గాంచుతెరువులేక
తలుపుచాటున నిలిచి నీ తరుణి నిన్ను
నోరచూపులఁ జూచి, యుబ్బాతలూచుఁ
జిత్తమును, నిన్నుఁ జూచి యా చిగురుబోఁడి
పట్టజాలని సంతోషభరముచేత
నింట మాటికి నటునిటు నేగుచుండి
ముగ్ధమోహనకళ్యాణమూర్తితోడ
సమయమగునెడ నీకు సాక్షాత్కరించు;
అత్తవారింటి విందులటన్న భార్య
వాలుఁజూపుకోపులెకాని, వారు పెట్టు
పంచభక్ష్యమ్ము లనుకొని భ్రాంతిపడకు,

ఊరివారలు నీ యెడ గౌరవమున
మన్ననలు సల్పుదురు; నీదు మామకూడ
నడుగులకు నీకు భృత్యుఁడై మడుఁగు లొత్తు
నత్తవారింటి కేగిరావయ్య నీవు!

* * *

రండు మాయింటి కీరు పేరంటమునకు
బొమ్మలెత్తును మా పిల్ల యమ్మలార!
ముద్దచేమంతిపూవులు ముడిచినట్టి
జడలతోఁ, గ్రొత్తవల్లెతో, నడుగులఁబడి
చిందులంద్రొక్కు పరికిణీ చెలువుతోడఁ
గాళ్ళఁ బారాణీ, కాటుకఁ గన్నుగవను
దిద్దికొని, మురిపెమ్మును ముద్దుఁదొలఁక
నగుమొగమ్ములతోడఁ గన్యకలు నీకు
నర్చ లొసగఁగ నిలిచి, రీ వరుగునపుడు
వచ్చిపోవమ్మ, మాయింటిపజ్జ కీవు,
పరమకళ్యాణి, మా తల్లి, పౌష్యలక్ష్మి! పింగళి - కాటూరి

పెండ్లికూతురు

కనుగవ దల్లిగారిడిన కాటుకరేకల
ప్రేమవల్లికల్ బెనచి, త్రపాప్రసూన
మధులేశములన్ మిళితంబులైన వీక్షణముల
నిన్నొరుల్ గననిచందమునన్ వరుగాంచు నీకు,
యౌవనమధుమాసయామినులు ప్రాప్తము
లయ్యెడుగాక, శీఘ్రమే!

త్వాదృశబాలికల్, తలుపుదగ్గర
బాటలువాడు పెద్దముత్తైదులు, భర్తపే
రడిగినప్పుడు తీగయెలుంగుముగ్ధతన్
బేదవడంగ, 'వంతు మనపెండ్లికుమారుని' దన్న
నీదు లజ్జాదరహాసచంద్రికలు శాశ్వతమై
వెదజల్లుగావుతన్!

పగడపుమోవికెంపులకు బైపయి
దాగుడుమూతలాడు లేనగవు గులాబిపూ
సరమునన్ విరిమల్లెలు దాపినట్లు దోపగ,
బతియుత్తరీయమధుపర్కము గేల గ్రహించి
వెంట జంటగ జను నమ్రభావము లనారతమున్
నిను బాయకుండుతన్!

'పునుగు జవాది తావులు గుబుల్కొను
నీ పసుపుంబయంటకొంగున ముడివైచికొంటిగద
కోమలి, నీ మగ డింక నెట్లు చెప్పిన నటులే
వినంగలడు, పెండ్లము గీచినగీటు దాట'
డంచును వదినల్ నగన్. జురుకుచూపుల
జూచెడు నీకు సౌఖ్యమౌ!

వేసంగిసందెల విరిమల్లెపూలు
పరచిన ముత్యాలపాలకీలోన
నూరేగునాటి నీ యుత్సాహదివ్య
మధురదృశ్యంబులు మరతుమే మేము,
చుక్కలరథములో నెక్కి వేంచేయు
ఒక చందమామ మా కున్నంతవరకు!

కొడాలి

గంగిరెద్దు

ప్రభువుగారికీ దణ్ణంపెట్టూ
పాదం వచ్చీ భక్తిని పెట్టూ,
పట్టుశాలువలు కప్పెదరంటా
కాసులు మువ్వలు కట్టెదరంటా
డూ డూ డూ డూ యెంకన్నా!

మోసముచేసును మునసబుగారు
కక్షల కట్టును కరణంగారు
కలిమి కలిగినా కాపులు వీరు
డూ డూ డూ డూ యెంకన్నా!

కుంచెడుమాయ కోమటిమాట
పత్తికాయరా భేమ్మణధాటి
సలాము తెచ్చే సాయెబుభేటీ
డూ డూ డూ డూ యెంకన్నా!

చెన్నపట్టణం చేరువరాదు
కాశీపట్టం కానగపోదూ
కాపవరమే కదలాలేదూ
డూ డూ డూ డూ యెంకన్నా!

చెట్టు కదిలిన పుట్ట పొదలదూ
నీరు పోయినా నాచు కదలదూ
గుడి పాడయినా గూబ వదలదూ
గుడిపొలాల పూజారి వదలడూ
డూ డూ డూ డూ యెంకన్నా!

యేడుకొండలా యీశ్వరుడండీ
యెండికొండలా యెంకన్నండీ
ఛమిడికొమ్ములా బసవయ్యండీ
డూ డూ డూ డూ యెంకన్నా! బాపిరాజు

వార్త

ఉత్తరాలాసంచి నెత్తి పెట్టుకవచ్చు
కూలివానీచేతి సూదిబల్లెపు టులివు
మాఱు మ్రోయానేల నాదునెదలో ?
దారిగలసిన వాని పఱుగులో నా నడక
తాఱుమాఱై త్వరన్ దలఁపనేల ?

ఉత్తరాలాబరువు నొప్పఁజెప్పుట లేందె
తత్తఱింపఁగనేటి కూర్పుతిత్తి ?
చిత్ర మీ జీవనము, చిన్నియుత్తర మేదొ
ఎవనికేన్ గొనిపోవునేమొ, ఏమొ? కవికొండల

మూగనోము

బియ్యపుగింజలన్ చిగురుపేడిన గంధపు
పచ్చిబొట్టుతో తియ్యని చిన్ని నీ నొసలితీరులు
కుంకుమ తీర్చి ముంగిలన్ తొయ్యలి,
నోముచారికలతో పసపాడినముద్దరాలు
నీ పయ్యెద వ్రాల నీవు నతి పట్టిన దీవన
లీయఁ జూచెడున్!

నీ తెలిపట్టుచీర మెయినీడలు పారి
మునుంగుసంజ క్రొంబూతల తెల్లలేమొగిలుపోలిక
వాలికగాలిఁదూలిపో నేతబెడంగుకుచ్చెలలు
నీ చిఱుకాళుల ముద్దు తోచెనో,
లేతపొరాడుపయ్యెద చలించిన
పచ్చనితాళి తోచెనో!

దూసిననాగమల్లికల దోసిళులన్
తొలిజాముప్రొద్దు తా మూసినకంటిమూత
తెఱవుళ్ళయినట్టివి మందహాసికన్యాసిత
పుల్లగల్లపరిణామము లచ్చపవళ్ల శారదశ్రీ
సముపేతముల్ పులకరించెను
నీ మెడగందపూతలన్ !

కమ్మనిపాలబుగ్గవవుగా ! పతికోసమ
యిన్నినోములన్ కిమ్మనకుండ నోచెదవు. కేవల
మాతని నీ యెడంద క్రొందమ్మిపువుం
దుమారములు దమ్మిన చిక్కని తేనెపాలలో
చెమ్మలయూటలన్ మెదపి చేతువా
నెయ్యపుతియ్యముద్దగా !

ఓసి, మనోజ్ఞనీరదనవోదయకాల
వియద్విలంబమానాసితవారివాహనివ
హానతకైశిక ! మూగనోములో కోసలు తేరు
కన్ తుదల కూడిన భాగ్యపుపెట్టిజీరలో
మాసరమయ్యె నీ యెడదమాగిన నెయ్యపు
తియ్యదొంతరల్ !

పై దలిచాలులో వ్రతముపట్టిన
నీకును తా వాసంగుముత్తైదులకాళ్ళ
వంగఁబడి తాకక కన్నుల నద్దువేళ నీమీద
సరాగమాడ, పసిమీగడచూపులు, నవ్వుపూలు,
భావోదయమున్ పౌనర్భియు, తలోదరి,
నీ వ్రతరక్ష చేసెడున్ !

కొసలకు నూనె రాచి కొనగోళుల
దువ్విన, కొండె చుట్టిన, వదులైన క్రొంజడ
ఘటించిన యెర్రనిపోకబంతితో నిను నెదురైన
కుంకుమపునీటులు గుల్కెడు మోముకన్నె
నేమని నుతియింతు ప్రాతరమృతాకృతిఁ
గార్యఫలోన్ముఖత్వమున్ !

వినయమునేర్చుకోఁ జదువ బెట్టిరి,
యైదువలైనవారిదర్శనసుకృతంబు నిత్యపరిసంగతి
తెచ్చిరి, యింతనుండి మాటనియమ
మభ్యసింపఁ గవటాకును ని న్నియమించి,
రీవు తెచ్చిన పతిశీలతాధికతచేఁ దెలుగుల్
పరిపూతు లౌటకున్ !

నీ నడయాడుత్రోవలు పునీతములైనవి,
నీ దృగంతరేఖానతవాయువీచిక
లనంతసుధాపరిషేచనక్రియాస్థానములైన
వోసి పసిదాన, భవన్నియమప్రభావ
సంధానముచేత నీ పతి సుధామయమూర్తి
సముజ్జ్వలించెడున్ ! విశ్వనాధ

మా తల్లి

తల్లిపాల్ద్రావకుండ బందాలఁ బడిన
వత్సములు లాగులాడెడుఁ బాలకొలకు,
ఆలకొట్టాలపెండెము లవల నెట్టి
మెడలవేసిన పలుపులు విడువరమ్మ.

తల్లిపాలుద్రావిన మహోత్సాహపూర్తిఁ
బెనఁగి చెల్లాటలాడెడు పెంపుమిగుల
నిరుగుపొరుగులేఁగల క్రీడ లరయరమ్మ!

బువ్వదుత్త నెత్తిని బెట్టి నవ్వుకనుల
అవికఁదొడుగని గొల్లకుట్టది యొకర్తు
పోవుచున్నది పొందైన ముద్దునడల,

కలికి యొడిసెల వలెవాటుగాఁగఁ దాల్చి
పిఱుఁదు లసియాడఁ జీరరాపిళ్ళతోడఁ
గాఁపుఁగూఁతురు పొలములు గాయ నేఁగు,

చిన్ని బంగారుపూసలచెండ్లవంటి
జొన్నకంకులుపండిన సొగసుచేల
ఎక్కడెక్కడనుండియొ చక్కవచ్చి
వ్రాలుచున్నవి పిట్టలు రక్తి బెరయ,

లేచిరావమ్మ మా తల్లి లేచిరమ్మ!

రాయప్రోలు

వాల్మీకి

వాల్మీకికవిచక్రవర్తి నీ వెవరు,
సరసకవితాలతాశాఖలం దుండి
యామనికోయిలయట్లు గూసెదవుఁ
ఎచ్చోటఁ బుట్టితి, వేడ పెరిగితివి?
యే తల్లిచనుఁబాల నింతమహిమంబుఁ
గాంచితో చెప్పుమ కవిసార్వభౌమ!
నింగిని భేదించు నీ మహాసృష్టి
యెదుట నీ చారిత్ర మెం దడఁగిపోయె?
గంగానదీశీతగర్భంబునందు
నిదురించుచున్నదా నీ చరిత్రంబు?
అభ్రంకషహిమాచలాంతరకటక
గంభీరగహ్వరాగాధశూన్యమున
మాఱుమ్రోసెడునె నీ మహనీయవాణి?
ఓ యాదికవిరాజ! ఓ దివ్యవాగ్మి!
యెన్నియేండ్లును బూండ్లు నేఁగెనో కాని
మున్ను హిమాలయమోహనాటవుల
నీవుమీటిన కావ్యనిర్ణిద్రవీణ
నేఁటికి వినఁబడు నిఖిలదేశముల!
భావకిరణంబులు పడుగు పేకలుగ
నీ వల్లినట్టి రమణీయదృశ్యంబు,
బంగారుస్వప్నంబు, ప్రజల నెల్లపుడు

నానందరసవార్ధియందుఁ దేలించు!
నీ చేయి సోకిన నిముసంబునందె
బంకమన్నైన రూపముఁదాల్చి నిలుచు!
ఈయింద్రజాలంబు నేడ నేర్చితివి,
యీ శిల్పనైపుణ్య మెటులలవడియె?
ప్రకృతిభాండారంపుద్వారంబు దెఱచి
గుప్తరత్నంబులఁ గొల్లగొట్టితివి!
యాకాశమునఁ గల యన్ని తారకలు
కడలిగర్భమునందు గల జీవమణులు
సరితూఁగలేవు నీ సౌభాగ్యమునకు!
భావవారిధిఁ బూలపడవ నడిపించి
ముత్యాలరేవులో మునిఁగి యడుగంటి
పలురంగుమణులను వల లీడ్చి తెచ్చి,
నవ్యమౌ కావ్యమండన మొం డొనర్చి
విశ్వసాహిత్యంబు వెలిగించినావు!

రామిరెడ్డి

మహాకవి

గుత్తునా యని జాతిముత్యాల్
గుచ్చినాఁడే మేలిసరముల,
ఇత్తునా యని తెలుఁగుఁదల్లికి
ఇచ్చినాఁడే భక్తితో!

నవవసంతము, నవ్యవసరమ,
మావికొమ్మల గమ్మచివురులు,
పాటపాడెడి పరభృతంబును
ఎవ్వ రాపుదురో?

పొడుపుమలపై రంగవల్లిక
మింటినడుమఁ బ్రచండ తేజము
సంజమబ్బులపైని కెంపులు
చూడకుంటిరిగా !

రంగవల్లిక మాయమయ్యెను
చండతేజము మాసిపోయెను
సందెకెంపులు సాగిపోయెను
వెదకుచున్నారా !

కారుచీఁకటి గ్రమ్మినప్పుడె
చదలమబ్బులు కప్పినప్పుడె
మిణుఁగుర్లైనను మెఱయనప్పుడె
వెదకుచున్నారా !

చుక్కలన్నియు సొక్కి సోలెను
గిరులు కదలెను, దిరుగఁ బాడెను
లోకమోహనమధురగానా
స్వాదమోదమున !

యుగ యుగంబులనుండి మ్రోఁగెడు
విశ్వగానవియత్తరంగిణి
భంగముల నుప్పొంగు నాతని
గీతశీకరముల్ !

పాటపాడిన పరభృతంబును
మూఁగవోయిన ముద్దుకోయిలఁ,
జిన్నిపికములు చిఱుతపాటలఁ
బిలుచుచున్నవియా !

కృష్ణశాస్త్రి

రామలింగారెడ్డి

పిండీపిండని పాఁడియాఁబొదుఁగులన్
బింబింపఁ గాదంబినీకాండం, బుర్వర
పచ్చకోకలను సింగారింప నీవేళఁ బూదండల్
దక్కనుద్వారబంధములసంధానించి,
ప్రేమోదయాఖండస్వాగత మిత్తు రాంధ్రు
లనురాగస్ఫూర్తి రెడ్డ్యగ్రణీ!

ఆజిన్ మార్మొగమీక, దిగ్విజయకన్యా
కంచుకంబౌ కుసుంబాజెండా నెగఁగట్టి,
వాఙ్మయసరోమాధ్వీపిపాసారతిన్
మోజుల్ మీరఁగ మా యనుంగుఁ
దెనుఁగుంబూదోట బోషించి రే రాజుల్,
తత్ప్రతిభాంకరెడ్డికులధీరప్రాచురీచ్ఛాయ
నీ తేజోరూపమునందు చూచెదము ప్రీతిన్
రామలింగాగ్రణీ!

తొడిమయుఁ బూవు నడుకుఁ బొందికలు సూపు
పదభావముల కొక్క పా న్పమర్చి,
విడెపువన్నియపెదవిమెఱుం గలఁదిన ట్ల
లంకారముల నర్థలక్ష్మి నేలి,
లతిక నికుంజవలయము నల్లినరీతిఁ
గథకుఁ దెంపులులేనిగమక మిచ్చి,

కలహంసకొలనియలల(బ్రోది(గొనుభంగి
నుడుల కొయారంపునడలు నేర్పి,
రసికు రుచిరోపగూహనప్రమద మొకట,
వీరు నిజభుజాస్ఫాలనోద్వేగ మొకట,
ప్రకృతి తనవశమైనట్లు ప్రతిభతోడ
భారత మ్మేమెలె నే కవిబ్రహ్మమౌళి.

అతని తెనుంగుతీర్పులరహస్యములం
గ్రహియించి తత్ప్రభాయతజయలేఖినీముఖ
నిరంకుశపాలిత భారతీకళాన్వితరసరేఖ
రాగిలిన నేర్పరి వంచు త్వదీయభావలాలిత
విలసద్విపంచి(గదిలింతుము నే(డు
గుతూహలంబునన్!

చవి(జూచితి స్వతంత్రచైతన్యభావనా
మాంసలాంగలకవిహంససూక్తి,
పాటించితివి స్వైరభావభోగరిరంస
నెస(గు పరాసుల రసికలిప్స,
క్రీడించితివి ప్రౌఢి పేడెత్తు సూరన
సుకవివాగ్దోహదశోభనమున,
వెలయించితివి కండగల తెనుంగున(గావ్య
తత్త్వమానందసూత్రములసరణి
నేడు నీకన్న నీ యాధునికమహాంధ్ర
వాఙ్మయము నడిపింప నెవ్వ(డు సమర్థు(,
డెలమి నీ కంకణము ధరియించి ముందు(
ద్రోవ(దీయుము రామలింగావతంస!

రాయప్రోలు

బ్రహ్మర్షి

ఈ దివ్యర్షిపదమ్ము భారతమునందే పుట్టి,
యాధ్యాత్మికేచ్ఛాదారిద్ర్యమునన్ నశించు
ప్రియశిష్యశ్రేయమాసించి, యా వేదానంత
పథమ్ములన్ గదలిరావే! తాల్చికోనిమ్ము
నీ పాదాంభోజరజోలవమ్ము, గురుదేవా,
మా శిరోవీథులన్।

ఈ జడజీవితమ్ముఁ బలికించితి, వీ యఘ
పంకమందు నంభోజము మొల్వఁజేసితి,
వపూర్వము నీ దయ, యీ నిశీథి నీరాజన
మెత్తినావు, విపులమ్మగు నీ యెద నిండె నే
శరద్రాజితచంద్రకాంతు, లమృతమ్ములు,
స్వర్గలతాంతవాసనల్।

నా యెదలోఁ ద్వదీయచరణమ్ములచిహ్నము
లెన్నడేనియున్ మాయవ యే నిశీథపుఁ
దమస్సులు మూసినఁగాని, జీవయాత్రాయతవీథి
నొక్కఁడఁ బ్రయాణము సేయుదు నక్షయంపుఁ
బాథేయముగా గ్రహించి గురుదేవముఖస్రుత
గీతికాసుధల్।

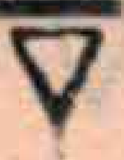

మా చిననాఁటిచిత్తము లమాయికకోమలముల్,
పదేపదే పూచిన వానిస్వప్నము లపూర్వము,
లిప్పటికేని నాఁటిసూఫీచరితామృతమ్మునఁ
గురిపించెడు మా గురుదేవుఁ డేలొకో తోఁచు
షరాయితో ఫగిడితో నెవరో యొక
ఫాదుశాహిగా!

'ఏ దురితాంధవహ్నుల దహించుక పోవు
జడుండ' నంచుఁ బ్రహ్లాదుఁడ వీవె, శ్రీశుక
మహర్షివి నీవె, వచింపఁబోవ నేమౌదురా
మమ్మబోంట్లు వెఱపౌను; ముఖాముఖి
నో వినమ్రమూర్తీ, దరిశించినాఁడవుగదే
జగదీశుని, నెంతవాఁడవో!

అల నాఁటిఋషివాటికలనుండి పరతెంచు
నామ్నాయపూతగంగామృతమ్ము,
అల నాఁటిబోధివృక్షీయతచ్ఛాయల
సెలలైన బాష్పశీతలజలమ్ము,
అల నాఁటికల్వ్రోడు సిలువగద్దియమీఁద
నురలిని రక్తకవోష్ణధార,
అల నాఁటియారబీయులయెడారులలోనఁ
గాఱిన విశ్వాసఘర్మవారి,

కలిసి నీలోన లోలోనఁ గదలిపాఱఁ
బదనువాఱినదయ్య నీ హృదయసీమ,
తావకపవిత్రజీవితధామమైన
దయ్య విశ్వవిశాలదేవాలయమ్ము!

ప్రతిఫల మ్మిసుమంత వలవక కర్మముల్
సేయు నీ మెయి కురుక్షేత్రమగును,
ఆశాంతములకుఁ జరాచరమ్ములకును
దరలు నీ యెడఁద బృందావనమగు,
వివిధధర్మజ్ఞానవేణీసమాశ్లేష
మైన నీ మనసు ప్రయాగ యగును,
పాతాళమును స్వర్గపద మొక్కముడిలోన
నతుకు నీవే వారణాశివౌదు,
నీవు కన్పడ నెదురుగా నిలిచినట్లె
మ్రోలను పురాణభారతపుణ్యభూమి ;
మాకు దినదినదివ్యయాత్రాకృతోత్స
వానుభూతి నొసంగు బ్రహ్మర్షి వీవు ; ;

కృష్ణశాస్త్రి

తిక్కనసోమయాజి

పూజాతిసాంద్రకర్పూరమ్ములందు
ప్రాజ్ఞదీపాభోలవమ్ములయందు
మడగు సన్నని పాట
పొడుచు వెన్నెల తేట
కలవు తిక్కనపల్కు తెలుఁగుపల్కులకు ;

లోలమృద్వీకాగుళుచ్ఛమాధురియు
నవపుష్యరాగసుందరపటిష్ఠతయు
అలరు మల్లియపువ్వు
నందు పిన్ననినవ్వు
కలవు తిక్కనపల్కు తెలుఁగుపల్కులకు ;

కృష్ణవేణీతరంగిణినున్న ఝరియు
తుంగభద్రాసరిత్తున నూగు హేల
ధవళగోవ్రాతము
నవ నవనీతము
కలవు తిక్కనపల్కు తెలుఁగు పల్కులకు!

లజ్జామనోహరలావణ్యమూర్తి
తేజోరుణాక్షిసందీప్త పాంచాలి
కనుల క్రొమ్మెఱుపులు
కనుబొమ విఱుపులు
కలవు తిక్కనపల్కు తెలుఁగుపల్కులకు! అబ్బూరి

రాధాకృష్ణ

దిగ్వధూగండప్రదేశమ్ము లందగిం
చిన త్వజ్జయాంకవిశేషకమ్ము,
నిఖిల దిగ్దేశపండితసదస్సులు శిర
సా వహించిన ధర్మశాసనమ్ము,
అఖిలభూపాలశుద్ధాంతప్రసాధన
గురువగు నీదు నాగరకముద్ర,
సప్తాంతరీపప్రశస్తాపణముల నిం
డారు నీ రత్నభాండారములును

కథలు కల్లలు నితిహాసకాండ లగుచు,
బెండ్లు మున్గి గుండులు దేలువేళ, నో పు
రాణపుణ్యావనీ, కుటీరమున నీకు
నిలిచెగా జ్ఞానదీపికాకళిక యొకటి!

21

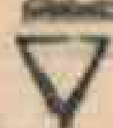

చినుగుల్ గట్టిన శీర్ణదేహము
జరాజీర్ణమ్ముగా, బ్రాణముల్ కనులన్ నిల్పి
పరాభవాన నతలై కాల్ సేవడంకన్
గృహాంబున గాలక్షయమాచరించు తటి
తల్పం దట్టి, యీ యర్ధరాత్రిని నష్టాత్మకులేరొ
పిల్తురు నినున్, దీపమ్ము జూపింపుమా!

కవనపీయూష మొలికి యొక్కండు, సత్య
జీవకారుణ్యములు బ్రతిష్ఠించి యొకడు!
ఆజవంజవరోగా ర్తమైన ప్రాణి
సంతతికి బెట్టుచున్నారు శాంతిభిక్ష :

అమలోదాత్తమనీషసర్వనిగమాంతాంభోనిధుల్
గ్రోలి, బోధమయాచంచల చంచలాద్యుతుల
రాధాకృష్ణచిన్మేఘ మభ్రమునన్ బ్రేలె,
నబోధఘర్మపరితప్తస్వాంత కేదారఖండములం
దద్వయతత్త్వసస్యములు పండన్
సర్వ దిక్సీమలన్ !

ఆలాపింపుము సర్వపండిత సదస్యాహ్లాది
తత్త్వార్థబాధాలీఢోక్తుల నీ మహాంధ్రజన
విద్యాపీఠికాశీర్షలోత్తాలప్రౌఢ
మహానుభావమున రాధాకృష్ణతత్త్వజ్ఞ,
దిక్కాలాతీతము, శాంతతేజము వెలుంగన్
ద్వన్మనః పీఠికన్ !

పింగళి - కాటూరి

జగన్నాథుని రథచక్రాలు

పతితులార!
భ్రష్టులార!
బాధాసర్పదష్టులార!

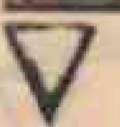
బ్రదుకు కాలి,
పనికిమాలి,
శనిదేవత రథచక్రపు
టిరుసులలో పడి నలిగిన
దీనులార!
హీనులార!
కూడులేని,
గూడులేని,
పక్షులార, భిక్షులార!
సఖులవలన పరిచ్యుతులు,
జనులవలన తిరస్కృతులు,
సంఘానికి బహిష్కృతులు-
జితాసువులు,
చ్యుతాశయులు,
హ్రృతాశ్రయులు,
హతాశులై
ఏడవకం డేడవకండి!

మీ రక్తం కలగి కలగి,
మీ నాడులు కదలి కదలి,
మీ ప్రేవులు కనలి కనలి
ఏడవకం డేడవకండి!

ఓ వ్యథానిష్టులార!
ఓ కథావశిష్టులార!
పతితులార!
భ్రష్టులార!
బాధాసర్పదష్టులార!
ఏడవకం డేడవకండి!
వస్తున్నా యొస్తున్నాయి....

జగన్నాథ
జగన్నాథ
జగన్నాథ రథచక్రాల్
జగన్నాథుని రథచక్రాల్,
రథచక్రాల్
రథచక్రాల్
రథచక్రాల్ రథచక్రా
లొస్తున్నా యొస్తున్నాయి!
పతితులార!
భ్రష్టులార!
మొయిల్దారిని
బయల్దేరిన
రథచక్రాల్ రథచక్రా
లొస్తున్నా యొస్తున్నాయి!

సింహాచలం కదిలింది,
హిమాచలం కరిగింది,
వింధ్యానగం పగిలింది-
సింహాచలం,
హిమాచలం,
వింధ్యాచలం, సంధ్యాచలం....
మహానగాలెగురుతున్నాయి!
మహారథం కదులుతున్నది!
ఘూర్ణమాన
ఘూర్ణమాన
దీర్ణమాన గిరిశిఖరాల్
గిరగిరగిర తిరుగుతున్నాయి!
పతితులార!
భ్రష్టులార!
బాధాసర్పదష్టులార!
రా రండో! రండో!! రండి!!!

ఊరవతల నీరింకిన
చెరువు పక్క! చెట్టునీడ-
గోనెలతో కుండలతో,
ఎటుచూస్తే అటు చీకటి,
అటు దుఃఖం, పటునిరాశ-
చెరసాలలు, ఉరికొయ్యలు
కాలువలో ఆత్మహత్య!
దగాపడిన తమ్ములార!
మీ బాధలు నేనెరుగుదును....

వడలో, కడు
జడిలో, పెను
చలిలో తెగనవసి కుములు
మీ బాధలు మీ గాథలు
అవగాహన నా కవుతాయి!

పతితులార!
భ్రష్టులార!
దగాపడిన తమ్ములార!
మీకోసం కలం పట్టి,
ఆకాశపుదారులంట
అడావుడిగ వెళిపోయే,
అరచుకుంటు వెళిపోయే
జగన్నాథుని రథచక్రాల్,
రథచక్రప్రళయఘోష
భూమార్గం పట్టిస్తాను!
భూకంపం పుట్టిస్తాను!

నటధూర్జటి
నిటలాక్షి పగిలిందట!
నిటలాగ్ని రగిలిందట!
నిటలాగ్ని!
నిటలార్చి!
నిటలాక్షి పటాలుమని
ప్రపంచాన్ని భయపెట్టింది!

అరె ఝూ౸! ఝూ౸!
ఝటక్, ఫటక్....
హింసనచణ
ధ్వంసరచన!
ధ్వంసనచణ
హింసరచన!
విషవాయువు, మరఫిరంగి;
టార్పిడో, టోర్నెడో!
అది విలయం,
అది సమరం,
అటో యిటో తెగిపోతుంది!

సంరంభం,
సంక్షోభం,
సమ్మర్దన, సంఘర్షణ!
హాలాహలం పొగచూరింది!
కోలాహలం చెలరేగింది!
పతితులార!
భ్రష్టులార!
ఇది సవనం,
ఇది సమరం!

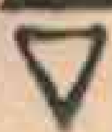
ఈ యెగిరిన ఇనుపడేగ,
ఈ పండిన మంటపంట,
ద్రోహాలను తూలగొట్టి,
దోషాలను తుడిచిపెట్టి,

స్వాతంత్ర్యం—
సమభావం-
సౌభ్రాత్రం-
సౌహార్దం
పునాదులై ఇళ్లు లేచి,
జనావళికి శుభం పూచి-
శాంతి, శాంతి, కాంతి, శాంతి
జగమంతా జయిస్తుంది.
ఈ స్వప్నం నిజమవుతుంది!
ఈ స్వర్గం ఋజువవుతుంది!

పతితులార!
భ్రష్టులార!
బాధాసర్పదష్టులార!
దగాపడిన తమ్ములార!
ఏడవకం డేడవకండి!
వచ్చేశాయ్, విచ్చేశాయ్,
జగన్నాథ
జగన్నాథ
జగన్నాథుని రథచక్రాల్
రథచక్రాల్
రథచక్రాల్
రథచక్రాల్ రథచక్రాల్
రా రండో, రండో, రండి!
ఈ లోకం మీదేనండి!!
మీ రాజ్యం మీ రేలండి!!!

శ్రీ శ్రీ

అడవిపూవు

పొడుపుకెంజాయ లాక్రమించెడు నవీన
సృష్టచైతన్యమున వికసించియున్న
ఓ యడవిపూవ, నీయెద నూగులాడు
నీరవరహస్యములను వర్ణింపఁగలవె?

ఏయొకరుఁడేని లేని దవీయమైన
విపులకాననవాటీవివిక్తవీథి
మఱచిపోయినకోర్కులు మఱల మఱల
స్మృతికి రా హైమబాష్పనిస్రుతుల జార్తు!

"నేను నీవలె బూర్వజన్మానురాగ
కిన్నరీకంఠముల మృదుగీతిఁ బాడి
మోసులెత్తినయానందముల లయించి
మఱచిపోతిని లోకులమాట లెల్ల!

నా గడచిపోయియున్న జన్మములయందు
నేను నీవలె కవిని, విమాన మెక్కి
సప్తభువనమ్ములందున సంచరించి
మత్తిలితి నోయి మధురసోన్మాదవశత!

ఈ ప్రపంచములోన న న్నీసడించి
తరిమికొట్టనివా డొక్కనరుఁడు లేడు,
లేజిగురుటాకుఁబెద విదళించు పల్కు
బల్లెముల పోటుపొడవనివాడె లేడు!

22

హృదయమునయందు కార్చిచ్చు లెదిగి యెదిగి
ఆకసమునంట మంటల లోక మెల్ల
విలయమున గాల్చు జ్వాలల వేగివేగి
మనుజజన్మమునందు నే మాడిపోతి!

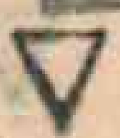
దాచుకొన్న దాగని తీవ్రదాహ మెల్ల
నా గళమునుండి ధర బడి రాగమైన,
అది గరళ మయ్యె లోకుల కపుడునుండి:
నా గళములోనె శుష్కగానమ్ములాగె

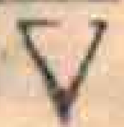
నేను కవినయి బ్రతికియుండినదినాల
స్వప్నము౫ గంటి: నొక వనచ్ఛాయలోన
నొక్కపువునైన బాగుండునో యటంచు.
దానిఫలలబ్ధి నేటిజన్మాన గంటి!

నా హృదయసౌరభముల గంధవహరాజు
తాను గొనిపోవు దశదిశాంతములదాక
నా యెడదలోని శాంతశృంగారగీతి
స్వరములను దాటి మ్రోగు నిశ్శబ్దరీతి.

నా కీ(క ప్రపంచమందున్న యీ కిరాత
హృదయముల నేమిపని, యుదయించి సంజ
కెంపులబడి నవ్వుల కిలకిలమని
శాంతిగొందును సాంధ్యనిశాంతవీథి

మా కుసుమలోకమందున మరణమన్న
బెదరువాటున గుండియ లదరబోవు!
మధురవాయూర్మిలో -నిశామధ్యమందు
నాదమటతు మనంతరాహస్యశయ్య

ఓ కవీ! యీ వచించిన యూహలెల్ల
అల్లబోకు ప్రపంచాని కరిగి, దాని
పేరనిన మానసంపుటెడారిమధ్య
ప్రళయకాలాగ్నిపర్వతమ్ములు జ్వలించు.

నీవుగూడ నావలెనె యెదో విషాద
విపులనిశ్శ్వాసవాయువుల్ వెలికిఁజార్తు,
నీకుఁగాబట్టి చెప్పితి, లోకమందు
దీని వెలిబెట్టబోకు ప్రార్థింతునోయి!"

పెనుమర్తి

నవాలోకము

లోకమ్ములో నవా
లోక మ్ముదయమయ్యె!
శోక మ్ముడిగి పాడు
మో కవీ, ఓ కవీ!

రాకాసుధాకరా
లోకోదయమ్మయ్యె!
చీకుచింతల మాను
మో కవీ, ఓ కవీ!

కరిమొగిలు చాయ లే
దరిని తేలని రేయి,
ఛరమైన బ్రదుకైన
కరిగి పారెడు రేయి,

తెరుచుకో నీ తలుపు,
అరసి రానీ పిలుపు,
విరియనీ నీ వలపు,
ఓ కవీ, ఓ కవీ!

చుక్కలన్నీ గోట
నొక్కమారే మీట,
దిక్కుదిక్కుల వీణె
చొక్కి మ్రోసిన రేయి,

వెక్కియేడ్తు వదేల?
ధిక్కరింపుము శోక
కర్కశావేదనల
నో కవీ, ఓ కవీ!

'పాలత్రోవ' తరంగ
డోల రిక్కలమీలు
తేలియాడుచు, నింగి
మేలమాడెడి రేయి,

కేళికాభావనా
జాలమ్ము పర్వి, నీ
వేల యానందింప
వో కవీ, ఓ కవీ!

నిండు పున్నమరేయి
పండువెన్నెల పూచె!
కొండకోనల శాంతి
మెండయ్యె, మెండయ్యె!

ఉండనీ నిట్టూర్పు-
బెండువారిన బ్రదుకు
నిండిపోనీ వెలుగు,
ఓ కవీ, ఓ కవీ!

విశ్వగానాలాప
నిస్వన మ్మాలింపు!
విశ్వదీపాలోక
రశ్మి సందర్శింపు!

నిశ్వాసనిర్ఘోష
విశ్వసింపకు నేడు-
శశ్వదానందమూర్తీ,
కవీ! ఓ కవీ!

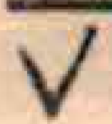
విశ్వేశ్వరరావు

జయభేరి

నేనుసైతం
ప్రపంచాగ్నికి
సమిధ నొక్కటి ఆహుతిచ్చాను,

నేనుసైతం
విశ్వవృష్టికి
అశ్రు వొక్కటి ధారపోశాను,

నేనుసైతం
భువనఘోషకు
వెర్రిగొంతుక విచ్చిమోశాను!

*   *   *

ఎండకాలం మండినప్పుడు
గబ్బిలంపలె
క్రాగిపోలేదా?

వానకాలం ముసిరిరాగా
నిలువునిలువున
నీరు కాలేదా?

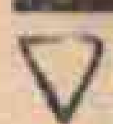
శీతకాలం కోతపెట్టగ
కొరడుకట్టీ
ఆకలేసీ కేకలేశానే!

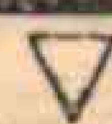
*   *   *

నే నొకణ్ణే సల్చిపోతే,
చంద్రగాడ్పులు, వానమబ్బులు, మంచుసోనలు
భూమిమీదా
భుగ్నమౌతాయి.

నింగినుండీ తొంగిచూసే
రంగురంగులచుక్క లన్నీ
రాలి నెత్తురు కక్కుకుంటూ
పేలిపోతాయి,

పగళ్ళన్నీ పగిలిపోయీ
నిశీథాలూ విశీర్ణిల్లీ
మహాప్రళయం జగంనిండా
ప్రగల్భిస్తుంది!

*   *   *

నే నొకణ్ణే ధాత్రి నంతా
నిండిపోయి,
నా కుహూరుతశీకరాలే

లోకమంతా జల్లులాడే
ఆ ముహూర్తా
లాగమిస్తాయి

*   *   *

నేనుసైతం
ప్రపంచాబ్జపు
తెల్లరేకై పల్లవిస్తాను!

నేనుసైతం
విశ్వవీణకు
తంత్రినై మూర్ఛనలుపోతాను!

నేనుసైతం
భువనభవనపు
బావుటానై పైకి లేస్తాను!

శ్రీ శ్రీ

నేను

నా నివాసమ్ము తొలుత గంధర్వలోక
మధురసుషమాసుధాగానమంజువాటి,
ఏ నొక వియోగగీతిక,

నేను నిదుర

వెన్నెలలదారి నొక రేయి వెడలిపోతి
నొక విపంచీవిరహకంఠ మొరసి యెగసి.

ఏ నొక వియోగశాలినీహృదయరాగ
వేదనారేఖ, నాకలివేగు నామె
యంగుళీకిసలయచంచలాంచలముల
విడివడి యనంతవిశ్వాన బడితి నాడు.

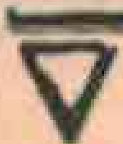
అదియె మొద లేను సకలదిశాంతరాళ
మెల్లెడల నెందుకో పర్వులెత్తిపోవ।

ఆ సమయ మాదిగా నప్సరోంగనాను
రాగవీథుల, కిన్నరీరమ్యకంఠ
సీమలో, శ్రావణాంబుదాశ్లేషపాళి,
తారకాలోకపంక్తుల, మారుతోరు
పక్షముల, తిరుగాడుదు పవలు రేలు,
కన్నుమోడుపు మెయివాల్పుగాని లేక।

ఇది ముగియబోని ఏ యర్థ మెరుగరాని
వేసటే లేని వెర్రియన్వేషణమ్ము।

ఈ ప్రవాసయాత్రారతి నిటులె నేను
కదలిపోవుదు నాశావకాశములను
ఒక్కనిట్టూర్పువోలిక, ఒక్క మౌన
బాష్పకణమటు, ఒక గాఢవాంఛపగిది।

కృష్ణశాస్త్రి

నీడ

అందాలు తానె చూసింది,
నీటిలోచందాలు తానె చెప్పింది
నాతోటి,
వొడ్డున్న మందార వొంగి బొట్టెట్టుకుని,
అందాలు తానె చూసింది!

సొగసెల్ల చూసేను సొమ్మసిలిపోయేను,
చెట్లంటిపాములే చెరువెల్ల పాకేయి,
అందాలు తానె చూసింది!

ఆ వింతల్ని చూసింది,
అప్పుడే ఆకాశ మడలిపోయింది
గజగజా వొణికి తా గట్లపైకొరిగింది,
సూర్యుడే చెట్టెక్కి చూడ భయపడ్డాడు!
అందాలు తానె చూసింది।

జు ట్టెల్ల విరియబోసింది
మందార బొ ట్టిట్టె చెదిరి రాలింది
గట్లగుండెలు కలగ, మెట్ల కన్నులు చెదర-
వొంగున్నమందార వొంగియేవుండి ఆ
అందాలు తానె చూసింది,
నాతోటి
మందార మాటలాడింది!

బం గా ర మ్మ

23

లీ లా జీ వి త ము

ఇసుక నేమొ వెర్రిగ నీవు వ్రాయుచుండ
స్ఫటికమార్గాల నీయేరు జారి యెట్లు
నీ రహోమోహజపము ధ్వనించునో!
నీ పెదవి కీప్రసవ మెట్లు వ్రాలునో! శ
శాంకరేఖ నీ సోయగ మ్మరసి తనను
లహరిలో చూచుకొని యెట్లు లజ్జపడునొ!
కామినీ! ఈమనోజ్ఞశృంగారభృంగి
కెంత సులభమో ఈ జీవితైకపథము,
గాలికెరటాల దూరదూరాల పూల
కెటకొ లీలగా హాయిగా నెగసిపోవు!
ప్రకృతి కింతగా బ్రతుకు సులభమె, అయిన
కవికి, సార్థకప్రేమసంకాశి కెంత
లీలయో నాకు ...

రామచంద్రఅప్పారావు

ప్ర తి ది న ము

ప్రతిదినంబును బాట నేఁ జన,
ఎందఱేఁబ్రజ నన్నుఁ గనుగొని
రాకపోకల బలుకరింతురు,
వారికిని నా కెట్టి యెఱుకయొ!
ప్రణయమార్గ మదే!
అదే!

నీరములపై నావ నెక్కిన,
గట్టుపైగల చెట్టు భ్రమఁగొని
సగముదారినె కలిసికొనియెడు,
ప్రణయలహరి యదే!
అదే!

నిండుటాకసమరసి పరుగిడ
సూర్యుఁ డాది వెలుంగు లెల్లను
తలకుమీఱుచు ననుగమించెడు,
వానికిని నా కెట్టి కట్టడొ?
ప్రణయభవన మదే!
అదే!

ఎంత చక్కనివారలైనను
సుంత వారలచూడ్కి నంటను,
ఎంతమోహనవృక్షమైనను
దానియెడఁ జుక్కానిఁ ద్రిప్పను,
ఎంతచోద్యపుఁగాంతి యొదవిన
నంత కెక్కువయైన దెంతును;
ప్రణయలోభిని నేనె
నేనే!

కవికొండల

పాత మాట

ద్వేషమేనా బ్రతుకుమార్గం,
వేషమేనా సత్యరూపం,
మోసమేనా నిత్యకర్మం
మూర్తిమంతులకున్?

ఇరుగువారల కేదికూడూ,
పొరుగువారల కేదిగుడ్డ!
ఇరుగుపొరుగులు లేనిమసనం
దొరలు దొంగలకున్!

ఆకటార్పులు జోలలా, మా
కాకయూర్పులు డోలలా, మన
జానిసల చెడుబ్రతుకులే, ఈ,
ప్రభుల పానుపులా?

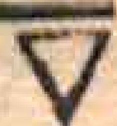
కూలినాలీబ్రతుకు, మనవులు,
కొలువులూ, కోపాలు, కొర్రులు,
చాలు మీ దానాలు ధర్మాల్
చాలు మీ భిక్షాల్!

కంఠమెత్తి గానమెప్పుడు?
కలం హాయిగ ఖదంయెప్పుడు?
కంటిచూపులలో సముజ్వల
కళలు తోచేనా!

పాత కతలూ, పాత వెతలూ,
పారిచనె, స్వేచ్ఛాపతాకము
నెత్తరా, ఎత్తవేం, యెత్తూ
ఏడుద్వీపాలన్!

బాపిరాజు

పడవ

ఆపలేనే యెంకి యీ పడవయిసురు!
పాడలేనే యెంకి పదము లీ రొదలో!

పడవ సల్లగ నడిపి
పదము సదు వంటావు!
కస్సుమంటా యేరు
గాలి నెగబోసింది!
ఆపలేనే యెంకి యీ పడవయిసురు!
పాడలేనే యెంకి పదము లీ రొదలో!

వోరుగాలే పాట
దారి కడతావుంది!
బేటి కురికే పాట
నోట గొడతావుంది!
ఆపలేనే యెంకి యీ పడవయిసురు!
పాడలేనే యెంకి పదము లీ రొదలో!

తల మలుపుకొని పాట
తరిలింది కామోసు!
దేముడల్లే లోనె
తిరుగుతున్నా దేటొ?
ఆపలేనే యెంకి యీ పడవయిసురు!
పాడలేనే యెంకి పదము లీ రొదలో!

యెన్నెలంటే పాట
కెంత మను సవుతాదో!
పాట సాగేతలికి
పయన మే మవుతాదో!

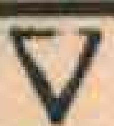
ఆపలేనే యెంకి యీ పదవయిసురు!
పాడలేనే యెంకి పదము లీ రొాదలో! నండూరి

వ్యర్థయత్నములు

ప్రేమతో నా తులసిమొక్కను
పెంచితిని గంగోదకంబుల,
పసుపుకుంకుమతోడ భక్తిని
పూజ లొనరిస్తి;

ఉదయసాయంకాలముల క
ర్పూరదీపం బారతిచ్చితి,
హృదయతాపము తీర లక్ష్మీ
స్తవ మొనర్చితిని;

పక్కనే పొంచున్న లోకపు
మాని సొక్కడు పెదవి విరిచెను,
'ఎందుకో యీ వ్యర్థయత్నము
లెందుకో?' అనియెన్

ప్రతిమ నొక్కటి మలచినా నది
ప్రతిఫలించిన దంద మంతా,
తనివి తీరగ విగ్రహంబు న
లంకరించితిని;

మంచినగలూ, మంచిగంధము,
మంచిమంచిరకాలపువ్వులు
ప్రతిమ కుంచితి, హృదిని నిల్పితి,
తపము చేసితిని;

పక్కనే పొంచున్న లోకపు
మాని సొక్కడు పెదవి విరిచెను,
'ఎందుకో యీ వ్యర్థయత్నము
లెందుకో?' అనియెన్,

కొత్తకొత్తరకాలవిద్యలు
కొత్తఆటలు కొత్తపాటలు
ముద్దుతల్లికి నేర్పుచుంటిని
మోద మలరంగన్;

చిన్నిపాదములెత్తి నాట్యము
చిన్ని పెదవులు కదిపి గీతము
చిన్నిచేతుల నెత్తి తాళము
తల్లి నేర్చినది;

పక్కనే పొంచున్న లోకపు
మాని సొక్కడు పెదవి విరిచెను,
'ఎందుకో యీ వ్యర్థయత్నము
లెందుకో?' అనియెన్.

హృదయభారము తీర నంచును
మధురభావము లేర్చి కూర్చితి,
అడవిపువ్వులు గుచ్చి దండగ
అరుత దాల్చితిని;

అనుభవించిన కష్టసుఖముల
నఖిలమును మథియించి, 'సారము
తీసికొనుడో రండు! రం!' డని
తిరుగజొచ్చితిని;

పక్కనే పొంచున్న లోకపు
మాని సొక్కడు పెదవి విరిచెను,
'ఎందుకో యీ వ్యర్థయత్నము
లెందుకో?' అనియెన్,

పక్కమానిసిపలుకు లన్నీ
పడెను నా చెవులందు; విడిచితి
సర్వ మయ్యెడ, మౌనముద్రను
దాల్చి కూర్చుంటిన్;

శిరము వంచితి, కనులు మూసితి
మౌనముద్ర వహించియుంటిని,
పక్కమానిసి పలికె మళ్లీ
ప్రస్ఫుటముగాగన్;

'ఎందుకో యీ మౌన మూనుట
ఎందుకో యీ మాంద్య మంతా
వోయి సాంఘికసేవ చేస్తే
పుణ్య ముండునుగా!'

దీక్షితులు

దెబ్బతిన్న లేడి

ఆ యటవీస్థలిన్ నునుదృణాంకురము ల్దిని,
కొండవాగులన్ దీయనినీరు గ్రోలి,
పువుతీగలనీడల విశ్రమించు నే నేయపకారి
నై తినని యీ నిశితాంబక మేసినావు,
మీ బోయల కేగతిన్ దెలియబోలును
మామకసౌకుమార్యముల్ ?

నేయియు పాయసమ్ము దిననేర్చిన
పెద్దల పాదసేవలన్ జేయగరాదె,
నీకు గల చెట్టతనం బొక కొంత మాను;
స్వర్గీయలతానికుంజముల కిన్నెరసానులు
వోవు దారులన్ బోయెద నింక నాకు సెలవుం
దయజేసి క్రుధన్ దృజింపుమీ!

కాలము తప్పె, మా తబిసికన్నెక లక్కట
మద్వియోగమున్ దాళక నాకునై
యెదురుదారులు సూతురు; బోయకాంత,
యిల్లేల వృథా గుమారిలెదు ?
నీవయినం జసీ, వార లందరున్ బేలతనాన
కంట తడిపెట్టకయుండగ నూరడింపుమీ!

పేరిమి బూలువెట్టి తినిపించి, మరందమువోసి,
సంజలన్ జేరువ దీసి. యాడి, యరచేతులబెంచిన
తాపసాంగనల్ లేరిట, నాదుపాపము ఫలించిన
యీ యవసానపున్ సమాచారము
నంత్యబాష్పకణజాలముతోనయినన్
వచింపగన్!

కొడాలి

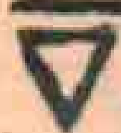
ఆశ - నిరాశ

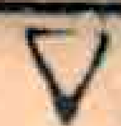
పెరటిలోనున్న యేడాకులరఁటిచెంతఁ
బెద్దబావిజలంబులఁ బెంచికొన్న
మావిమోకకుఁ గననయ్యెఁ గావిచిగురు,
కావిచిగురున కాసించి గళము నెత్తి
గండుకోయిల పాడె రాగంబు లొలయ!

చివురువెట్టనికొమ్మలఁ జిన్నిపూలు
తావు లింపార వికసించె; దానఁ జేసి
మేలుకొలుపులఁ బాడుచు నాలితేటిఁ
యొక్కరీతినె చిందులు ద్రొక్కఁదొడగె!

కాంచుచుండగ నాకస్మికంబుగాఁగ
నెట్టిపాటుననో మఱేమొకాని
చిగురు నశియించెఁ, బూవులు చిందిపోయెఁ,
జిన్నికోకిల యంతలోఁ జిన్నవోయెఁ,
దుమ్మెదకుగూడ నేమియుఁ దోఁచదాయె,
విషమవిశ్వంబునకు నిది వింతపనియె!

వేంకటపార్వతీశ్వరులు

ద్రా క్షా వీ థి

నేడు నా ద్రాక్షపందిలినీడలందు
స్వాదురసభారవశమున వ్రాలిపోయె
గెలలు గెలలుగ జారిన ఫలచయమ్ము
రాజరాజేశ్వరీ, వేగిరమున రమ్ము!

చిరదినమ్ములనుండి పెంచిన మదీయ
ద్రాక్షవీథీనికుంజమధ్యమున నిల్చి
జన్మజన్మాంతరముపరిశ్రమము నెల్ల
సఫలమొనరించిపోదువు, సాగి రమ్ము!

చల్లనిసమీరములకు కంపిల్లుచున్న
మధురఫలగుచ్ఛములలోనిమదిర నొడ్చి
భావ ముప్పొంగ మణిమయస్వర్ణపాత్ర
లందు నిండార నింపెద, నందికొనుము.

మొక్కనాటిన సుదినము మొదలు నేటి
వరకు నీ వెన్న డుజ్జ్వలవాహనమ్ము
నందు నాసీనవై వత్తువా యటంచు
వేచికొనియుంటి, నింక నావేళ వచ్చె!

ఫలగుళుచ్ఛము లన్నిటి బాసి, రిత్త
వోయినను పోవనిమ్ము, నా పూర్వవాటి
ప్రథితధనధాన్యబహుళభారమ్ముకన్న
నీ వలనకల్గు లేమి శోభావహమ్ము!

తెచ్చుకొన్నదికా దీయతీవకళిన
వాంఛ; జంగమస్థావరవర్గ మెల్ల
కోరుకొనుచుండె నిదె గుసగుసలతోడ।

ఆ మహాశక్తికై వినయాంజలులను
భూతసామ్రాజ్యమెల్ల కేల్మోడ్చి యొసగు,
ఎంత గుహ్యమొకద యీ యనంతపథము,
ఎంతయజ్ఞేయమో యెట్టు లెఱుగవచ్చు। అబ్బూరి

నీవు - నేను

సుఖము ఫాలమునందు వ్రాసుకుని యెవరు
పుట్టిరో వారికి వసంతము సుమనోజ్ఞ
మైన గానిమ్ము, నాకు నీ వన్న, మేను
జలదరించును ఓయి ఆషాఢజలద।

నిను మదీయగిరాంవీథి నిలిపి శైవ
సాంధ్యతాండవనూపురస్వనము లొలుక
జేసితిని, నీవు మింటికి, క్షితికినేను,
కవుల మైతిమి హృదయదుఃఖములు పాడ।

నీవు జగమునఁ జీకట్లు నిండఁజేయ,
వెలుగుచొరరాని యింటిమూలలకుఁ బ్రాకి
ముసుగుదుప్పటిలో కన్ను మూతవెట్టి
పొదలు పెనుచీకటిని శాంతి వెదకికొందు। విశ్వనాథ

ఆశయము

కడలినట్టడగు పొడము
ముత్తియమ! నీదు శాంతిన్
బడయఁగను మునుఁగవలెనా?
వల లెన్ని పన్నవలెనా?

ఈ నాదుతీరమందే
భంగముల వెలికిఁ బడెడు
గుల్లలను గూర్చుకొనుచు
నే నేల యాడరాదో?

ఆకసము నట్టె పొడుచు
చుక్కరో! నీదుశాంతిన్
చేఁబట్ట నెగురవలెనా?
ఱెక్క లూనంగవలెనా?

నే నేల నిలువరాదో
యీ నాదుపొలమునడుమ
క్రింది కీ వెపుడు పడెదో
యపుడె ని న్నరసికొనుచు?

సంతుష్టిలేదు మదికిన్
సంతసములేదు తుదికిన్,
ముత్తెసరి కెఱుఁగువలకు
చుక్కజిగి కెగయువలకు.

కవికొండల

గటిక

దారి కోవలక్రేవఁ దనరారు గటిక।
యెంతమెత్తందన మెంతటిప్రోది
యెంతక్రొత్తందన మిగురొత్త నీవు
మొన్నగాఁ గురిసిన ముత్యాలజడికి
మురిపాలగుబురువై పెరుగుచున్నావె?

దైవసృష్టిని నీకుఁ దా వొండు గలదు।
నేనును నీపైన నెన రూనియుందు:
ఏను నీ వైతినో యెవరికిం దెలియు
మున్ను గతించిన పుట్టువులందు।
ఈవు నే నైదువో యెవ రెఱుంగుదురు
రాఁబోవుజన్మల రాకపోకలకు।

గుసగుస చెప్పెదు, గునిసియాడెదవు
నీలోన వెలిగెడు నిర్మలజ్యోతి
వెలికొత్తఁ బోరాటపెట్టుచున్నదియొ।

నీ యందచందంబు నీ సంతసంబు
నందుఁ బాల్గొన నాదుడెంద ముప్పొంగు।
పంచవన్నెముసుంగువలిపంబుక్రింద
నొకవేళ నిరువుర మొకరమే యేమొ।

రామిరెడ్డి

ముందుగతి

యెనకజల్మంలోన
యెవరమో నంటి,
సిగ్గొచ్చి నవ్వింది
సిలక నా యెంకి!

ముందు మన కే జల్మ
ముందోలె యంటి,
తెల్లతెలబోయింది
పిల్ల నా యెంకి!

ఎన్నాళ్లు మన కోలె
ఈ సుకము లంటి
కంట నీ రెట్టింది
జంట నా యెంకి!

నండూరి

నా స్థితి

ఈ కెలన శరత్పూర్ణిమావృతశశాంక
లలితరోచిర్వితాన, మా కెలన ఘోర
ఘనతరాంధకారచ్ఛటాక్రాంతభూమి,
అందు సగ, మిందు సగ ముంటి, నవుర నేను!

ఈ శరత్పూర్ణిమాచంద్రికాసుధా మ
రీచిలో నన్ను నేను స్ఫారీభవన్న
వీనశంపాలతాకృతి పూనియుంటి!

ఈ సగము నాకు నాకె కన్పించఁబోదు;
ఉగ్రరాహుచంద్రార్థబింబగ్రసనము
పోలె నున్నది నా స్థితి!

విశ్వనాథ

ఎడారి

తలిరుప్రాయమ్మునకె కోరికలు కృశించి
మ్రోడువలెనున్న జీవితమ్మునె వరించి
తనివివోని విషాదగాంధర్వగీతు
లల్లుకొని యీ యెడారుల కరుగుచుంటి!

మలయపవనంపుకొాదమల కులికిపోయి,
వెచ్చని యెడారివడగాడ్పు నిచ్చగించి,
ఎండమావుల చల్లని కొండవాగు
తీరములయట్ల దప్పిక తీర్చుకొంటి!

సంజచీఁకట్లు వచ్చి నిశ్శ్వాసవాయు
వీజనమ్ములువేసి, యుర్వీతలాంత
రాళసుఖదుఃఖశూన్యపర్యంకమందు
త్రొట్టిలోపల నన్ను జోకొట్టిపోవు!

మామకక్షుద్రదేహనిర్మాణమందుఁ
దవిలివచ్చిన పంచభూతములుగూడ
నీయెడారిలో నన్నావరించుకొనుచు
కంటి కొాక ఱెప్పలాగునఁ గాచుకొనును!

పెనుమర్తి

△ △

నెమిలికన్ను

ధగధగమెరిసే కాంతిని చల్లే
కళ్లు నెమిలి కెవ రిచ్చారో,
పురి విప్పుతు అది నాట్యమాడగా
తాండవకృష్ణుడు జ్ఞప్తికి రాడా!

మేఘాలందం నీలాలందం,
కాంతలకాటుకకన్నుల అందం,
అందా లన్నీ జీవం దాలిచి
నీలో నాట్యం చేసేనే!

జ్ఞాపకముంటే చెప్పరాదటే
కృష్ణునిబాల్యక్రీడలు మాతో!
కృష్ణునివేణికి నీవా అందం
నీకే అందం ఆ వేణా?

చెప్పరాదటే, చిన్నికృష్ణునీ
కూకటిముడిలో తాండవమాడిన
నాటివైభవము నీదే అయితే,
కృష్ణగాథలను కర్ణామృతముగ!

ఆనా డాముర శాలించితివట
గోపాలోన్నతశిరమున నిలిచి,
మురళీమోహనదివ్యగీతముల
ప్రతిబింబములా నీలో తళుకులు?

25

నిన్ను బాలకులు నిత్యము కోరుతు
నీతో ఆటలు ఆడేవేళల,
వారు కృష్ణు లను భావము పుట్టును
నిజమంటావా కాదా చెప్పవె! దీక్షితులు

వరద గోదావరి

ఉప్పొంగిపోయింది గోదావరీ-తాను
తెప్పున్న యెగిసింది గోదావరీ!

కొండల్లొ ఉరికింది
కోనల్లు నిండింది
ఆకాశగంగతో
హస్తాలు కలిపింది,
ఉప్పొంగిపోయింది గోదావరీ-తాను
తెప్పున్న యెగిసింది గోదావరీ।

అడివిచెట్లన్నీని
జడలలో తురిమింది,
ఊళ్లు దండలగుచ్చి
మెళ్లోన తాల్చింది.
ఉప్పొంగిపోయింది గోదావరీ - తాను
తెప్పున్న యెగిసింది గోదావరీ!

వడులలో గర్వాన
నడలలో సుడులలో
పరవళ్ళుతొక్కుతూ
ప్రవహించి వచ్చింది.

ఉప్పొంగిపోయింది గోదావరీ - తాను
తెప్పున్న యెగిసింది గోదావరీ!

శంఖాలు పూరించి
కిన్నెర్లు మీటించి,
శంకరాభరణరా
గాలాపకంఠియై,

ఉప్పొంగిపోయింది గోదావరీ - తాను
తెప్పున్న యెగిసింది గోదావరీ!

నరమానవుని పనులు
శిరమొగ్గి వణికాయి,
కరమెత్తి దీవించి
కడలికే నడిచింది.

ఉప్పొంగిపోయింది గోదావరీ - తాను
తెప్పున్న యెగిసింది గోదావరీ!

బాపిరాజు

ఆ కొండ

మంచులో మునిగింది
మాయమైపోయింది
ఆకాశమున గలసెనో
ఆ కొండ
అక్కడే పడియుండెనో!

శైలులోపల నేను
రాబోతువున్నాను
నను జూసి వెనుదిరిగెనో!
ఆ కొండ
నైజమే అటులుండెనో!

పడిపడిగ లేచింది
తడబడుతు నడిచింది
మరుగుపడి నను జూడ
పరుగిడుతు వచ్చింది!
హడలుతు నిలుచుండెనో
ఆ కొండ
అక్కడే పడియుండెనో!

జరజరా నడిచింది
గిరగిరా తిరిగింది
ఒలు తిరిగి తాను పడెనో
ఆ కొండ
తల తిరిగి బారుమనెనో !

పరుగు పరుగున నాతో
పయనమై ఆ కొండ
సరగున్న రాబోతే,
దారి కడ్డము నిల్చి
సరివితోటలు దాచెనే
ఆ కొండ
తలయెత్తి నను చూసెనే!

ఏల [illegible]సెద వంటి
ఏమి కావలె నంటి,
ఎంత పిలిచిన పల్కదే
ఆ కొండ
పంత మేమో దెల్పదే!

డబ్బుతే! డబ్బుతే!
డబ్బుతే అనుపలుకు
విడువకను పల్కేటి
వడినడక రైలుతో
తను కూడ చనుదెంచెనే,
ఆ కొండ
తడయకను పయనించెనే!

ఇంతలో ఆ కొండ
సొంతరూపము దాచి
వింతరూపము తాల్చెనే!
ఆ కొండ
పంతమునపడిపోయెనే!

చలియన్న జడవదే,
పులియన్న వెరవదే,
మలయానిలుని దాచునే
ఆ కొండ
మంచుకొం డనిపించునే !

మంచుకొండై తేను
మనకొరకు తా నేల
మరచిపోయీ చూసునే
ఇది నాకు
మది దోచకనుపోయెనే !

గిరికన్య శ్రీ గౌరి
వరతనయలము మేము
గురి తప్పిపోయినాదా ?
ఆ కొండ
గుణము తా మారినాదా ?

కొనియాడలేదన్న
కోపమున తా బోయి
కొండపొడుగున కూలెనే,
ఆ కొండ
గుండె రాయిగ మారెనే !

ఒరులు పో శక్యమా ?
పరులు తే శక్యమా !

నను విడిచి ఆ కొండ
నల్లరాయై పోయె,
యెంతచూసిన చూడదే,
ఆ కొండ
ఎంత పిలిచిన పల్కదే!

బంగారమ్మ

జైలులో చందమామ

చింత శల్యావశిష్టయై చిక్కి చివికి
నవసినమృగాక్షి స్విన్నాననమ్ము దోచు,
కృష్ణపక్షమ్మ! నన్నీ వాకింత మాగ
వాక్షముల తొంగిచూచెడు పక్షమునను,

రాతిగుండెలు గలిగిన రాచభటుల
కర్కశాఘాతముల మేను కందిపోయె,
శీతలహిమాంబుకణముల చిల్కరించు
అమృతకిరణాల స్పృశియింపుమయ్య మమ్ము!

అకట, మరియింత కృశియించినట్టి మేను
సాంధ్యపవనమ్ములు స్పృశించి చాలనాళ్ళు
గడచె! జ్యోత్స్నప్రసాదశీకరపరంప
రాభిషేకమ్ము చేయింపుమయ్య మాకు!

తెల్లమబ్బులకెరటాల తేలిపోవు
నట్టి భవదంతరిక్షప్రయాణము గన
ఇనుపతలుపులనడుమ వసించు మాకు,
నుల్ల మూహాతరంగాల నూగుచుండె;

నవ్యతారాపథమ్ములనడచునిన్ను
నే కిరీటాధిపతులు బంధింపగలరు?
కష్టతరదీర్ఘయామినుల్ గడచి వేగ
బంధనవిముక్తులను జేయవలయునమ్మ!

బంధనాలయబాహ్యప్రపంచవార్త
లితరములు మాకు రాకున్న నేమి? సురవ
ధూకపోలకర్పూరమధురపరిమళ
పులకితరహస్యముల నెల్ల దెలిపివొమ్ము!

ముకుళితములైన కలువపూవుల దళాలు
నీ కరస్పర్శ పుల్కరించినవిధాన,
ఎన్నడో మూగవడిన నా హృదయవీణ
తీగ లొకసారి కదలి నదింపదొడగె!

అంబుదమ్ముల నీ కృపాపాజ్గదృష్టి
పోల్చి రత్నాకరుడు పొంగి బోర్లపడును,
అట్టి నీవేడ, స్వాదుభోజ్యములకేని
నోచుకొనని బంధితునిసంతోష మేడ!

క్షితిని నీ కెట్టిమూర్ధాభిషిక్తుడైన
నూలు పో గొక్క టిచ్చి సంతుష్టి జెందు,
హర్షముక్తాశ్రుల సువర్ణహారములను
గూర్చి నే నిప్పు డర్పించుకొంటి నీకు!

కొ డా లి

చైత్రము

వచ్చెచైత్రమాసము
వాసంతవిలాసము!

చల్లగాలి వీచె వీచె
మెల్ల మెల్ల జల్లులేచె
పిల్ల లతల పూత విచ్చె
వచ్చె చైత్రమాసము!
వాసంతవిలాసము!

గున్నమావిక్రొన్ననతో
సన్నజాజిమన్ననతో
ఎన్నరాని చిన్నెలతో
వచ్చె చైత్రమాసము!
వాసంతవిలాసము!

చెల్లెల! ఇద్దరమొకమై
మొల్లలమై మల్లెలమై
ఎల్లవేళ్ళలాటలపై
పుచ్చుద మీ మాసము!
వాసంతవిలాసము!

రెక్కలు కట్టుకు మేఘము
లెక్కుద, మెంతటిసౌఖ్య, మి
కెక్కడి దక్కడ దుఃఖము!
చుక్కలింట వాసము,
చుక్కలె సావాసము

ఏడువన్నె లాకాశము
ఆడునుగా మనకోసము,
పాడునుగా మనకోసము।
వచ్చె చైత్రమాసము!
వాసంత విలాసము।

విశ్వేశ్వరరావు

కప్పతల్లి పెళ్లి

కప్పతల్లీ పెళ్లి నేడూ, చూడరే,
కావెళ్ల నీళ్లొంపినాడు।

వరుణదేవుడు పంపినాడూ, ఓ చెలీ,
వాడలన్నీ నింపినాడు।

గగనతలమునుంచి, నేడు, వీవనలు
చెట్లచే వేయించినాడు।

స్వర్గాధినాథుకు నేడూ, రథమెక్కి,
పయనమైపోతువున్నాడు।

భత్యాలులేకనే వాడు, పెళ్లికి
బాజాలు వేయించినాడు।

బండరాళ్లపైని వాడు, చక్రములు
బడబడా దొర్లించినాడు।

బాణసంచా వెలితి లేదే, పెళ్లికీ
బహుబాగుగా చేసినారె!

కళ్లుచెదిరే మెరుపులమ్మా, చూడు
వాళ్లు పరవశమౌను సుమ్మా!

కప్పమ్మపెళ్లికో యంచూ, మేళములు
గొప్పగ తెప్పించినారె!

చెప్పశక్యముగాదు వేరే, బోదురూ
కప్పలామేళములు రారె!

కప్పమ్మ గడప తొక్కినదీ, శుభమన్న
సూచనలు చూరు చెప్పినది!

కప్పు లెగిరే వానలమ్మా, పొలములూ
కనకమే పండుతాయమ్మా!

బంగారమ్మ

వ ర్షా గ మ ము

రసికహృదయము లోలలాడే
మసుపుదినములు మరలివచ్చెను,
మిసిమిమబ్బులు వ్రేలు మేలిమి
ముసుగుతో నాకసము విచ్చెను!

తరలి రా, ఆషాఢలక్ష్మీ
మెరపుతీవలుతొలకు రథమున,
మురిపెమున దిక్కాంత లలరగ
తరలిరా! మేఘములపథమున!

పదికెలంకుల నూడ్చి వల్లీ
మదవతులు కానుకల నుంచిరి,
మొదటిచినుకులతోడ మెఱసే!
పొదుపుతో మోములను వంచిరి!

వేకువలలో శంఖ మొత్తుచు
లోకముల నిక మేలుకొల్పుము,
శ్రీకరములగు తఱిపివానల
శీకరము వాకిళ్ల నిల్పుము!

మంగళస్నానమ్ము లారిచి
చెంగలించెడు నీటికాలువ
పొంగిపోయె; నొసంగు పృథివీ
ప్రాంగణములకు పచ్చశాలువ!

అడవికోనలలోన నీకై
యెడరు వేచిన నెమిలికన్నెల
కడుపుకోతల మాన్పి, దాహము
ఉడిపి పలుపుము చల్లవెన్నెల!

ఉరుము లురిమెడుగర్జనమ్ముల
మెరుపుతీవల మేలవింపుము,
మురిసియాడెడువానచినుకుల
సరసగానము లాలకింపుము!

అబ్బూరి

కార్తికపూర్ణిమ

పక్షుల్లు పలుకకే పడియుండినాయి,
వృక్షాలు చూచుచూ వూరకున్నాయి,
తనవెంటపడుతున్న
తరుణి జూడ డిదేమి !
పోతువున్నాడు తాను,
అడుగడుగొ పొంగు లోకాలు గనను !

గాలి ఉయ్యాలలై కదులుతుండెడిమబ్బు
కనుల కడ్డమురాగ, కాలైన తడబడక,
పోతువున్నాడు తాను !
తన గర్వపొంకములు దెలుపుతూను !

వాద్యములు వినబడవా, చోద్యములు కనబడవా
నిముసంబు నిలువ డేనీడ నిలుచునొగాని,
పోతువున్నాడు తాను !
గర్వంపుపొంగు బోకారిపోను !

పక్షికలకలములే పరిభవం బనియెంచి,
తెల్లబోయినమోము తెలియకుండుటకునై,
పోతువున్నాడు తాను !
తను వెల్ల తారుమా రగుటచేను !

బంగారమ్మ

ఒక రాత్రి

గగనమంతానిండి
పొగలాగు క్రమ్మి
బహుళపంచమిజ్యోత్స్న
భయపెట్టు నన్ను!

ఆకాసపుటెడారి
అంతటా, అకట!
ఈ రేయి రేగింది
ఇసుకతుపాను!

గాలిలో కనరాని
గడుసు దయ్యాలు,
భూదివమ్ములమధ్య
ఈదుతున్నాయి!

నోరెత్తి హోరెత్తి
నొగులు సాగరము!
కరికళేబరములా
కదలదు కొండ!

ఆకాశపుటెడారి
లో, కాళ్లుతెగిన
ఒంటరిఒంటెలా
గుంది జాబిల్లి!

విశ్వమంతా నిండి
వెలిబూదివోలె,
బహుళపంచమిజ్యోత్స్న
భయపెట్టు నన్ను!

శ్రీ శ్రీ

అంధకారము

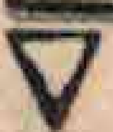
కారుచీకటి పేరుకొనియెను,
కడలి, మ్రోతల మారుమ్రోగెను,
దారుణంబగు నంధకారము,
దారి తెలియదుగా!

అచ్చటచ్చట మిణుగురైనను
జొచ్చి వెదకిన లేదు కనగా,
హెచ్చుమోదముతోడ నేగెద
వేమి కనుగొనగా?

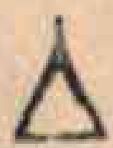
భయముగొల్పెడు కారుసంద్రము
బాగుగా గనుగొందువా, యట
పార మెరుగని ఆ యెడారిని
భయము పుట్టదుగా!

చే పెరుంగవు, పా పెరుంగవు,
చెప్పినను వినరాదొకో, యట
కారుచీకటి ఘోరమనియెను
కడలిమ్రోతలతో!

విశ్వసుందరమ్మ

ప్రతీక్ష

ఉదయభానుడు పంచిపోయిన
హృదయసౌవర్ణజ్వాలన్మణు
లొదిగి యొదిగి యనంతకాలపు
టుదరమున మణగెన్!

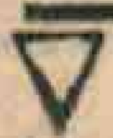
ఉదయబాలవిహంగమంబుల
మృదులకై శోరశ్రుతులపై
గుదులు గుదులుగ కాలచోరుడు
వదలు బాణమ్ముల్!

ప్రాతరరుణ నవసువర్ణ
జ్యోతులూగే తూర్పుదిక్కున
లో తెరుంగని కాళరాత్రులు
రౌతులై నిలచెన్!

పెనుమర్తి

తమస్సు

కను మూసి లేచాను, వెనుదిరిగి చూశాను,
కనలేదు ఆజంట, వినలేదు ఆ జాడ,
గుండె గుబగుబలాడెను,
నాగొంతు
ఎండి, గుట కడదాయెను!

పిలిచాను పిలిచాను, అలసిపోయాను,
అలసిపోయినగుండె అట్టె ముడి విడిపోవ
ఆకాశమున కెగిరితి,
అక్కడా
అంధకారమె చూసితి!

కేక వినబడదాయె, చూపు కనబడదాయె,
అంధకారములోన అట్టె రెక్కలు ముడిచి
అవనిపై నే బడితిని
అక్కడా
అంధకారమె గంటిని! బంగారమ్మ

సమాలోచనము

ఇది నితాంతతమః క్రాంత, మిది దరిద్ర,
మీ నిశాంతమ్ము శూన్య, మిం దెన్నడో ర
హ శ్శిథిలసుప్తి గలవరమంది, లేచి,
గుబులుకొను, లేతనెత్తావిగునగున లెవా!

అంత నీ యంధమంధిరమందు, నొక్క
రెప్పపాటు వేకువ, ఒక్క రెప్పపాటె,
ఉన్మిషితజీవనాగమనోత్సవమ్ము,
ఉదితగీతాప్రవేశముహూర్తవేళ!

27

అప్పుడే గృహనేత్రవాతాయనముల
కొలుకులందు, లే వెలుంగు తళుకు జివురు,
లరుణమసృణతోరణపంక్తు, లల్లు నేమొ,
ఆడునేమొ, వాడిన మోము లట్టె వాల్చు!

తెరచికొన్న ద్వారము జొచ్చి, విరిసికొన్న
వాకిలిం జేరి, మంగళవాద్యపాళి
గద్గదికవోవ సవరించి గళము, పాడు
నేమొ, నిర్జీవనిశ్శబ్ద మిట్టె మూగు!

మరల గ్రుడ్డిరాతిరి పడు, మరల నోరు
కాని శ్రుతులేని లేని చీకటులు మరల
మరల పాడిల్లు....

కృష్ణశాస్త్రి

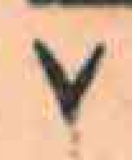
దీపావళినాడు

నిశీథిని

జగతి యీనాఁటి యీమహోత్సవమునందు
మునిఁగి యానందమునఁ బొంగిపోవుచుండ,
ఇటు రగులుకొల్పి రెవరు నీ హృదయమందు
నణఁచుకొనియున్న ఘోరదుఃఖాగ్ని నిపుడు?

నేను

కాఱుకొన్న యమాసచీఁకటులనడుమ
నే నొకొండనె ఈ శూన్యగృహమునందు
అదురువడిపోయి మరణవాద్యమ్ములట్లు
గుండియలు కొట్టుకొన నేడ్చుకొనుచునుంటి!

ఇంతగ దహించుకొనిపోవు నీ యెడంద
బాష్పములు జారిపడి చల్లఁబడునొ యనుచు
మూసికొనిపోయె నా నేత్రములు దమంత,
రాత్రియే ఇంక బహిరంతరముల నాకు!

విస్మృతోదంతములు శూన్యవీథులందు
నావలెనె మౌనముగ వెళ్లిపోవుచున్న
ఓ నిశీథిని! నీ గభీరోదరమున
దొరికె నీ దురదృష్టవంతునకుఁ జోటు!

చిమ్మట
బాణసంచులఫెళఫెళార్భటులు విరిసి
దశదిశాంతరములఁ బ్రతిధ్వనుల నీన,
పేదవడియున్న మౌనజీవితపుటాశ
లిపుడు మ్రోఁగించుకొనుచుంటివేల నీవు?

నేను
నన్ను నిరసించువారి యానందమందు
నాకు భాగమ్ము వల దొక్కనాఁటికైన,
చీఁకటులఁ జీల్చికొనివచ్చు నీ కరాళ
గానరవములనే నా సుఖమ్ము కలదు!

దినములు పరస్పరప్రతిధ్వనులుకాఁగ
ఇరువదైదేండ్ల నా బ్రతు కిట్టె గడచె,
ఈ రహోదుఃఖవీథులం దే నెఱుంగ
సఖులయడుగులజాడ లీ సరికిగూడ!

ఎడతెఱిపిలేని కన్నీటిజడులఁ దడిసి
పంకిలమ్మైనజీవనప్రాంగణమున
శాంతిదేవతాచరణలాక్షారసారు
ణాంక లవలేశముల వెతుకాడుకొందు!

గొంతు విప్పక లోలోనఁ గుమిలి కుమిలి,
యెంతయేడ్చినఁ బగిలిపో దీయెడంద;
ఆకొనినయాశ లెప్పటికప్పు డెవియొ
కలయఁద్రిప్పును స్వప్నసాగరతటాల!

మృత్యుగర్జాప్రవాహగంభీరమైన
విధి నిదురవోవు ప్రేమజీవితములోన
సంఘటిలిన ప్రవాసదుస్స్వప్నవ్యథల
మడతలను సర్దుకొనుచుందు మాయకుండ!

తెగిపడినపూలదండ లెత్తుగ నమర్చి,
అంధకారమ్ము సందిట నదుముకొనుచు,
నెవరికొఱకొ పదేపదే యెదురుచూచు
నా యెద కొనర్తుఁ గృత్రిమానందభిక్ష!

మ్రొక్కినకొలందిఁ గాలితోఁ ద్రొక్కుచున్న
యీ కఠినలోక మెల్ల బహిష్కృతమ్ము;
రండు, చిమ్మటలార! ఈ రాత్రివేళ
నావలెనెపాడుకొను మీరె నాకు సఖులు! వేదుల

అంధభిక్షువు

అతడు, రైలులో నేఁ బోయినప్పుడెల్ల
నెక్కడో ఒక్కచోటఁ దా నెక్కు - వాని
నతనికూతురు నడిపించు చనుసరించు.

అతడు దాశరథీశతకాంతరస్థ
మైన యా పద్యమె పఠించు ననవరతము.

అతని యాగొంతు కట్లనే - అతడు పూర్వ
జన్మమందు నే నూతిలోననో చచ్చిపోవు
చెంతపిలిచిన వినువారలేని లేక,

ఆ పిలుపు ప్రాణకంఠమధ్యములయందు
సన్నవడి సన్నవడి నేటిజన్మ నతని
కనుచు వెదకుచు వచ్చి చేరినది కాక -

అతని కన్నులా బొత్తలే - ఆ సమయము
నందు తన్ను రక్షింప నేరైన వత్తు
రేమొ యని చూచి చూచి యట్లే నిలబడి -
అతని ప్రాణాలు కనుగూళ్ళయందు నిలిచి
మరలఁ గనెఁగాక నేటిజన్మమున నతని.

అతనిపాడినయంతసే పల్ల - నట్టి
యతనికన్నులు చూచినయప్పు డెల్ల,
నూతిలో మున్గనాతని తీతు నంచు
వేగిరముపుట్టు నాదు హృద్వీథియందు;

అంతలో పాట నాపి, తా నచట నచట
కాను లడిగి, కూతురు ముందుగా, వినిర్గ
మించు నాతడు -
నే నందు మిగిలిపోదు!

విశ్వనాథ

ఒక పేకథ

వెదకి వేసారి నా వెట్టిబ్రతు కెపుడేని
తుదిరేయి కనుమూయునా,
బేలయై
నిదురబరువులఁ గ్రుంగునా,

మరపుమసకలదారి తెరచికొని కల యేదొ
విరిసికొని పరతెంచును,
కాఱు రా
తిరికొనల మెఱపించును!

కలఁగి తొట్రిలుచు నాకలితొందరల నోలు
కరము లట్టే చాతునో,
నా మందు
కనుల నట్టే తెరతునో,

అంతలో, నింతలో, నడుగుజాడయె లేక
వింతకల కరఁగి చనును,
నాకు నా
వంతకథయే మిగులును!

వనరు చేర్వఁగలేను, చచ్చి చావఁగలేను
కనలేని వెలుఁగుకొఱకై
ఎన్నఁడును
కనరానిదానికొఱకై!

ఒక క్రొత్తబరువుతో, ఒకక్రొత్తయాసతో
ఒకఁడనే పడిపోదును,
శూన్యమున
ఒకఁడనే కృశియింతును!

కృష్ణశాస్త్రి

ఆవృత్తి

ఆ ప్రశాంతనిశాజఠరాంతమందు
కలఁతనిద్దురలో కలల్ గాంచుచున్న
గౌతమీనది నా మనోగతవిషాద
తమము నంతయు తనలోన దాచుకొనియె;

ఆ నదీసైకతముల నా యడుగుజాడ
చెరిపివేయగ వెనువెంట నరుగుదెంచు
గాలితరగలచల్లనికడుపులోన
కన్నుమూసెను నా యూర్పుగాడ్పులెల్ల!

చెడ్డయో మంచియో మహాసృష్టియందు
జరుగు విషయంబులను దటస్థముగ నా య
నంతగగనమునందుండి యరయుచుండు
తారలె, మదశ్రుకణముల నేరుకొనియె;

నేనె మిగిలితి నీ గౌతమీనదీ ప
విత్రగర్భంబులో మ్రోతవెట్టుచున్న
యుగయుగాంతరవిశ్వమహోగ్రదుఃఖ
జీవగీతాల కావృత్తి చెప్పుకొనగ: వేదుల

అవతారం

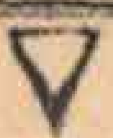
యముని మహిషపు లోహఘంటలు
మబ్బుచాటున
ఖణేల్ మన్నాయి:

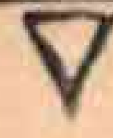
నరక లోకపు జాగిలమ్ములు
గొలుసు త్రెంచుకు
ఉరికిపడ్డాయి:

ఉదయసూర్యుని సప్తహయములు
నురుగులెత్తే
పరుగుపెట్టేయి:

కనకదుర్గా చండసింహం
జూలు దులిపీ
ఆవులించింది:

ఇంద్రదేవుని మదపుటేనుగు
ఘీంకరిస్తూ . . .
సవాల్ చేసింది:

నందికేశుడు రంకెవేస్తూ
గంగడోలును
కదిపి గెంతేడు:

ఆదిసూకరవేదవేద్యుడు
ఘుర్ఘురిస్తూ
కోర సాచాడు;

పుడమితల్లికి పురిటినొప్పులు
క్రొత్తసృష్టిని
స్ఫురింపించాయి!

శ్రీ శ్రీ

ప్ర వా స ము

ఎన్ని యెన్నినిశ్వాసము లెగసినవియొ
ఈ బ్రతుకె రూపుమాసిపోయినది గాని,
ఇంతవిశ్వమ్ములో జాలి నింతనీడ
ఒదవగాలేద యొక్క నిట్టూరుపునకు!

కంట గురిసిన కార్చిచ్చుమంటయేళ్ళ
కాలి నుసియై నశించె వాంఛా లవాలె,
ఏ రెరుంగుదురని ఏ యెడారిదార్ల
నింకెనో చుక్కతడి జాడయేని లేక!

కరుణపట్టున కీ బిచ్చగానిచేయి
చాచికొనినాడ మృత్యుఘోషమ్మె మరచి,
వట్టిబయలున నొక మోడు చెట్టువోలె
ఎత్తినది కర మెత్తినట్లే కృశించె!

కనులు రెండును బండిచక్రమ్ములయ్యె
చనవుచూపున కెరుకనవ్వనకు వెదకి,
ఎందులకొ వెఱ్ఱిమదివోలెనిపుడు తిరుగు
చూపులే లేక అజ్ఞాతశూన్యసీమ।

స్వాగతాశ్లేషమున విడజాలు నెదల
నల్ల ద్రావితి మున్ను దోసిళ్ల కొలది.
వలపుటాకలి స్రుక్క నా బ్రతుకుమీద
ఇనుపపాదాల నిడి లోక మిపుడు నడుచు।

ఆశయమ్ముల, ఆనందలేశముల, అ
లంతియాసల, జీవితమంత ఇట్లె
యేడ్చివైచితి, వినువారె యేరు లేక,
యేడ్పుసందడి నాలోననే చొరంగ।

వడవడ వడంకిపోదు జీవనపుగొనల
నెన్నడే నాసకళ తలయెత్తనేని,
ఉభయసంధ్యాంచలముల నెదో వెలుంగు।
కలుగ కలవరపోవు ఘూకమ్ము వోలె।

మింట వెలుగు చుక్కగన్న, మిణుగు రన్న
నేను సహియింపలే, నవ్వి యిరులు చెరుచు;
నాకు ప్రాణమే మెఱపులే లేకయున్న
భాద్రపదమాసమున నమావాస్యరాత్రి।

రేయికడుపున చీకటిచాయ వోలె,
తమసు పెడద దివాంధగీతము విధాన,
ఘూకరావాన వలవంతరేక రీతి,
నా విషాదమ్ములో దాగినాడ నేనె।

కృష్ణశాస్త్రి

ఏమొ!

పొదుగు నొవ్వంగబాధించు ముద్దులేఁగ
నొడలు నాకెడి గోసాధ్వియో ర్పదెంతొ,
బాధ సహపరించినఁగాని స్వాదువయిన
ప్రేమమాధుర్యము రుచింపదేమొ పుత్ర!

మాయపొరలు వీడిన సుకుమారశిశువు
నోరుదెఱచి యేడ్చెడిని యెందులకొగాని,
అంపకపుఁబెండ్లికూఁతుఁ గన్నారఁ జూచి
నిలుపలే దేమిటికిఁ దల్లి నిండుపేడ్పు!

పడకటిలుఁ జూచి యేడ్చు జవ్వని యొకర్తు,
చనినదెసఁ జూచి యేడ్చు జనని యొకర్తు,
తనసొగసుఁ జూచి యేడ్చు సుందరి యొకర్తు,
ఏడుపుఁ బ్రియమ్ముగా వచియింపరేమొ!

రాయప్రోలు

సుప్తాస్థికలు

అవి ధరాగర్భమున
        మానవాస్థికాపరంపరలు!
        సుప్త నిశ్శబ్దసంపుటములు,

అట నొకే దీర్ఘయామిని!
ఆ నిశాశ్మశానశయ్యకు
        ప్రాతఃప్రసక్తి లేదు;

ఆ అగమ్యత మోరహస్యాంగణాన
తాండవించును
మృత్యుశైతల్య మొకటె!

అవి నితాంత హేమంత హృదంతరంత
రనుభవాళి
ఘనీభవించిన సమాధులు!

ఆ మనుష్యాస్థికలు,
నిద్రలో మునింగి
సంచరించును భైరవస్వప్నవీథి!

అవి చలించును,
తమ చర్మకవచ మెపుడో
బ్రదికినదినాల తలపోతబరువుచేత!

నా కనుంగవ
కన్నీళులై కరంగు
అవి ఒనర్చెడు నీరవాహ్వాన మెరిగి;

ఇంత శోషిల్లు నేలో నా హృదయపుటము,
వణుకు నేటికో
నా అస్థిపంజరమ్ము!

శ్రీ శ్రీ

చ లి పి డు గు

ప్రళయాంతాభీలనభో
దళన ఫెళఫెళారవముల
చలిపిడుగా! గర్జింపకు,
నిలిచి నాదుమనవి వినుము;

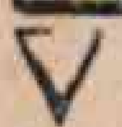
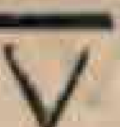
బంగారపుబొమ్మ నాదు
మంగళప్రదమ్మ యొంటి
రుద్రభూమి గటికనేల
నిద్రించెడు నొడలు మరచి,

చూపబోకు మచట నీ ప్ర
తాపమెల్ల పిడుగా! నా
కన్నతల్లి యడిలి లేచి
కక్కటిల్లి యేడ్వగలదు!

కడుపుమంట గనలి పొక్కు
కన్నతండ్రినైన నాదు
పలువరింతమాటలకును
నలుక బూనకయ్య మదిని!

ప్రళయాంతాభీలనభో
దళన ఫెళఫెళారవముల
చలిపిడుగా! గర్జింపకు,
నిలిచి నాదుమనవి వినుము!

బ స వ రా జు

దురదృష్టము

చూచితి మెంతో వేశము
సుఖము, శాంతి, దొరకునో యని;
మునిగితి మెన్నో నదులను
మోక్షము చేపట్టుద మని;

ఎక్కితి మెన్నో కొండల
నీశ్వరు దర్శింతా మని;
మ్రొక్కితి మెన్నో వేల్పుల
కొక్కపండు వర మిమ్మని;

నోచితి మెన్నో నోములు
కాచి బ్రోచు నని పార్వతి;
కడకు దేవి దయచేతను
కంటిమి రత్నములు రెండు;

బతుకు కలంకారములౌ
వాని దాచ చేతగాక
ఎచటనో పోగొట్టుకొంటి
మెంతటి దురదృష్టమునసో ?

సౌదామిని

తల్లి

తల్లి, అసహాయవై నీవు ధరణిమీద
పడితి వెప్పుడు నాదుగర్భంబు చీల్చి,
ప్రకృతియంతయు నూత్నశోభల వెలింగె,
ప్రాణనాధుడు నా నిజప్రాణ మయ్యె!

ఎప్పుడేడ్చితి వీవు నోరెత్తి, యెడద
తత్క్షణంబ కృపాక్షీరధార లుబికె,
చిన్నిన వ్వెప్డు నీ మూర్తి చిందులాడి
హృదయముకలంచె, ఎరిగితి ప్రేమబాధ!

చిగురుపెదవుల ముద్దులుచిల్క, నెపుడు
'తల్లి!' యని పిల్చి న న్నీవు దరిసినావొ,
అపుడు శ్రుతమయ్యె సృష్టిరహస్యమెల్ల,
'తల్లి!' యని మారుపిల్చి నిస్తబ్ధ నైతి!

ఆత్మయేగాక నాదుదేహమ్ముకూడ
కొల్లగొట్టి మాధుర్యంపుకుప్పవగుచు
తల్లి, నిశ్చింత నను వీడి తరలిపోతె,
'తల్లి!' యను నాదు ఆర్తనాదమె మిగిల్చి! నోరి

మాతృగీతములు

ఎవ్వఁ డా క్రూరకర్మఠుఁ డెవఁడు, నీల
జలదనిర్ముక్తశైశిరశర్వరీప్ర
శాంత మలవాటుపడిన నిశాంతమందు
అకట, నట్టింటిదీపమ్ము నార్పినాడు!

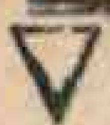
ఎవ్వఁ డా విరసాత్మికుం డెవఁడు, సాంధ్య
రాగమంజులరేఖావిరాజమాన
మంగళాకాశసీమంతరంగమందు
కారుచీఁకట్లరాసులు గ్రక్కినాఁడు!

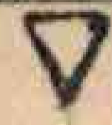
ఎవ్వఁ డా నిర్దయాస్వాంతుఁ డెవఁడు, నన్నుఁ
గంటకనిగూఢవిపినమార్గములఁ, దల్లి
లేనిబిడ్డను గావించి, మానసంపు
టాసలన్నియు నడుగంటఁ గోసినాఁడు!

౨

నేను జడబుద్ధినై సుంత నీదు పూజ
కై వలయు వస్తువుల్ సమాయత్తపఱుప
మఱచితినయమ్మ, నా కిట్టి మఱువరాని
శిక్ష ఘటియింప నీ కెట్లు చేతులాడె?

ఎంతకాలమ్ము పట్టినదే, త్వదీయ
పూజకై ద్రవ్యసంతతుల్ ప్రోఁగుసేయు
టింకను సమాప్తి లేదు, తల్లీ! యిఁకొక్క
వత్సరమ్మైన నీ వోర్పుఁబట్టలేదు!

ఇంక నా జీవితమ్ము నీస్మృతికిఁ జెక్క-
బడిన యొకశాసనమ్మయి వరలు నటవె!
చిన్ని నీ విగ్రహము ప్రతిష్ఠితము నాదు
నంతరంగమ్ము నీకు దేవ్యాలయమ్ము!

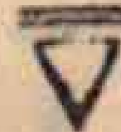
3

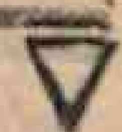
నీవు మడిగట్టుకొనిపోయినావు పండ్లు
పుష్పములు బట్టుకొని దేవపూజ కెటకొ;
నేను నీ కొంగుఁ బట్టుక నీదువెంటఁ
బోవుటకులేక కన్నీటిబొట్లు రాల్తు!

నీవు పోయిన దెచటనో దేవళంబు,
లలితపూజావిధానసంలగ్నహృదయ,
వా ఏనిశ్చలధ్యానసమాధియందు
మఱచిపోదువా యేమొ నా మాటఁ దల్లి!

నేను నీ కన్నబిడ్డను, నిశితమైన
నా కడుపుమంటఁ జల్లార్చు, లోకనాథ
పాదకంజమరందమ్ముచేఁదు కడుగు
ప్రత్యహమ్మును నీ చనుఁబా లొసంగి!   నా య ని

29

పుష్య పూర్ణిమ

పున్నమ యేగుదెంచె, పరిపూర్ణసుధాకరబింబ
మల్లదే చెన్నలరారెడిన్ గగనసీమను,
చల్లనిపండువెన్నెలల్ కన్నులపండువై కడల
గ్రమ్మె, సమస్తము మోదభోగ్యమైయున్నది
కాని, నా హృదయ మొక్కటె క్రాగెడి
దుఃఖవహ్నికిన్!

హ్లాద మొసంగుగాదె యఖిలావనికిం గడు
జ్యోత్స్న, యందులో మోదము మీరగా
భువనమోహనమై తనరారు పూర్ణిమన్!
నా దురదృష్టభారమున నైజమెపో
తలక్రిందులౌటచే ఖేదము మేదురం బగుచు
కేవలమున్ హృదయంబు నేర్చెడిన్!

పుట్టిన దామె యో విమలపూర్ణిమ,
నీ హృదయంబునందు ! చేపట్టిన దస్మదీయ
మృదుపాణిని, మత్కరపల్లవంబునం దిట్టె
గతించిపోయె హృదయేశ్వరిదివ్యవయోవిలాస,
మిప్పట్టున ఘోరమై మిగిలె ప్రాణవిశోషక
దుఃఖకీలియే!

ఆయమ యెట్టిదో యెఱుగ వక్కట!
యొక్కనిమేషమేనియుం బాయక నన్ను
ఛాయవలె, బాహుయుగమ్ముసమాశ్రయింపదే!

నీ యుదరంబునందున జనించినదానిని
నీ కుమారికన్ న్యాయమె వీడి నీ విటులు
నాకు గనంబడ పుష్యపూర్ణిమా!

ఎంతయు సంతసించు హృదయేశ్వరి
పున్నమరాత్రులందు, మత్కాంత విలాససంపద
నఖండితమై తనరారుచుండు నా స్వాంతము.
చూచుచుండగనె స్వప్నవిధంబున
మారిపోయెనే యంతయు భాగ్యదేవికుపితారుణ
దారుణ వీక్షణంబునన్!

వచ్చుచునుండు ముందు
ననివార్యవిధంబున పూర్ణిమానిశల్,
ముచ్చటమీర లోకము ప్రమోదమునొందు
యథావిధంబుగన్, అచ్చపుమోదసారమగు
నామె గతించుటచేత చంద్రికల్ చిచ్చులమాడ్కి
నా హృదయసీమ దహించుచునుండునే కదా!

శివశంకరశాస్త్రి

ప్రేమయాత్ర

కమలినీ ప్రేమభిక్షాటనమున కపుడె
ప్రాకివచ్చుచునుండె దివాకరుండు;
హృదయమునవెల్గు ప్రేమచిహ్నితసహస్ర
భావభానువు లలము నాశావధులను!

యుగయుగమ్ములుగా తమ మ్మొదిగి యొదిగి
తిగ్మరోచిస్సహస్రమూర్తిని గమించు,
వాని భేదింప దశదిశావళులు దాటి
తన యనంతమహాజ్యోతి ధారవోయు!

కమలినీప్రేమబంధము విదిర్చి
మఱలమఱల తమోంధబంధురపిశాచ
నృత్యములు, కాలజీమూతనిబిడమృత్యు
హాసములు, ఘోరలోకలోకాంచలములు....

యుగయుగమ్ములుగా తమమ్మొదిగి యొదిగి
తిగ్మరోచిస్సహస్రమూర్తిని గమించు....
వాని భేదింప దశదిశావళుల దాటి
తన యనంతమహాజ్యోతి ధారవోయు! పెనుమర్తి

అశాంతి

కనికరము లేని దుఃఖవేదనల సెగల
పొగల వెలిజిమ్ము వలపుటూర్పులభరమ్ము
మోసికొని నేనె నా లోన మూల్గుకొనుచు
గాలివోలెన్ సమస్తావకాశములను
నెడతెఱపిలేక తిరుగాడి బడలినాను;

దారుణపు జీవితంపు టెడారిలోన
తీరని పిపాస నేదారితెన్ను లేక
నేనె నా దుఃఖబాష్పశోణితలహరుల
నేవిసుగువేసటలు లేక త్రావినాను;

కడుపు గాల్చెడు మండుటాకటను రేగి,
కోర్కెలాండింటిని గ్రసించుకొనెడుకొలంది
ఒడ లెరుంగక కాలమృత్యువును నేనె
కొంచెముగ కొంచెముగ కబళించినాను:

కాని, క్రొమ్మోడైన నా యెదలోనిబరువు
దీర, నా బ్రతు కూపిరిదేరుకొనగ,
కనికరపుచూపు, చిఱునవ్వుతునుకయైన,
కటికికఱవయ్యె, పాడులోకాన నాకు;

ఏ కడల మిన్నుగ్రమ్ము చుక్కయేని లేని
యీ నభము క్రుంగి కూలిపోయెడివిధాన
కారుమబ్బులెకాదు, చీకటులెకాదు,
క్రమ్ముకొననిమ్ము, కరడులు గట్టనిమ్ము;

వలపుతీపియెరుంగని వట్టి రాతి
గుండెలోకమ్ము నిప్పులు గురియనిమ్ము,
హృదయ మున్నంతవరకు, నా ప్రేమకాంక్ష
బ్రదికియున్నంతవర కేడ్చి, బ్రదుకుచుందు!

ఏ వెలుగు నన్ను తనదరి కీడ్చుకొనునొ!
ఏ తలపు దారిసూపునో!

వేదుల

ఉన్మత్తపథికుడు

నావలెనె యాత డున్మత్తభావశాలి,
ఆగికోలేడు రేగు నూహల నొకింత ।
ఎట్టి నిశినే నదరిపోవు నెగసిపడును।
ఎన్ని చుక్కలపాటు లెన్నెన్ని మెరపులు।

ఇంత చిరుగీతి యెద వేగిరించునేని
పాడుకొనును తాండవనృత్య మాడుకొనును;
మస్తక మ్మొరగా వంచి, మన్ను మిన్ను
వేయికే లాడగా వ్రాసివేసికొనును।

ఏ నెరుంగుదు, నావలెనే యతండు
పాటపదములకై నిత్యపథికు డయ్యె;
ఏ నెరుంగుదు, నావలెనే యతండు
ప్రతిపదమ్మున శీతలస్వాదుమధుతు
షారముల పార్శ్వముల విరజల్లు చేగు।

కృష్ణశాస్త్రి

ఆశా గా న ము

ఏ సడి లేక యీ ప్రకృతియెల్ల
గభీరనిశానిబద్ధమై నీ సుకుమారహస్తముల
నిద్దురవోయెడు మౌనవేళ, నీవే సరిజేసి
యీ శిథిలవీణను పాడుమటంచు నా పయిన్
ద్రోసెదవేల. తీగ తెగునో, శ్రుతి దప్పునొ,
పల్కదో, ప్రభూ!

మావులగుంపులందు, మధుమాసములన్
వికసించు కోకిలారావమువోలె,
రాగమధురమ్ముగ వీణ నదింపఁజాల;
నన్ బోవగనిమ్ము, ప్రేమరసపూరితవిశ్వవిలీనగాన
మీవే వినిపింతువేని సుఖియించెద నే
నది యాలకించుచున్!

ఏ విధినైన పాడుమనియే వచియింతువయేని
ప్రేమమై నీవె రచించి నాకు గరుణించిన
వి ప్రణయార్ద్రగీతికల్ గావున,
నా విశుష్కితగళమ్మున నీ కరుణారసామృత
శ్రీవిభవమ్ము నింపి మధురింపుము
నే శ్రుతిగల్పి పాడెదన్!

వేదుల

స్వామి

స్వామి! పరిగాఢశర్వరీచ్ఛవి, దరిద్ర
తానిధానము, తేజోవిహీన, మనవ
రతపరిస్రుతబాష్పధారామిళితము,
నన్ను నీ వుండుమన్నంగణంబు తండ్రి!

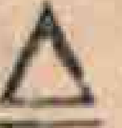
ఈ మహాంధకారంబున నెపుడొ యొక్క
సారి మెరసితి, వానాడు సామి! నా కు
టీర మానందవాయుప్రచారశతస
హస్రకుసుమపరీమళవ్యాపృతంబు!

దానితో సరి, మరల నాంధ్యమ్ము క్రమ్మె,
తొలి చివర లేని యీ చీకటులును, నేను,
ఒక్కరొక రప్పళించుకొంచుండినాము,
నిన్ను, నీ నాటిమెఱుపు మన్నించుకొంచు!

విశ్వనాథ

నటరాజ!

అవధరింతువు ప్రతిదివసాంతమందు
నిత్యనూతనతాండవ నృత్యకేళి,
ఓయి నటరాజ, తలలైన నూపలేక
భువనములు దుర్భరానందమున నడంగ!

అప్పు డూహాంచలమ్ముల నతిశయించి
పొరలు నమృతరసంపుమాధురులలోన
గొట్టికొనిపోవు, స్వామి, నా క్షుద్రజీవి
తమ్ముగూడ, దారియె లేక, తనివివోక!

అంత నే వెర్రినై పోదునయ్య; నిన్ను
బోలి పాడబోవుదు; నిన్నుబోలి నాట్య
మాడబోవుదు, లజ్జ బోనాడి; కాక
యింతదాహమ్ము దహియింప నెటులు మనుదు?

ఏ విధాన సౌందర్యరసైకజీవి
నిలువనేరుతు నిట నొక్కనిముసమేని,
మామకీనజీవితశూన్యమార్గముల త్వ
దీయపాదమంజీరముల్ మ్రోయకున్న!

ఆటతో పాటతో నేర్చినట్లు దేవ
ఏనుకూడ నీవలె నటియింపనిమ్ము
ఎడతెగనియాత్ర నెట్లో సాగించువరకు!
ఎట్లో నీ దర్శనమ్ము సాధించువరకు!

కృష్ణశాస్త్రి

ఉత్కంఠ

అనుపమప్రణయాతిథేయమ్ముతోడ
పారదెరచితి హృదయకవాట మిపుడె,
నీ గృహమె నీవె కైసేయ నేగుదెమ్మ,
మొయిలుచీకట్లు క్రమ్మకమున్నె నాథ!

వలపులొలికెడుపూవులు వాడిపోయె,
కనకపీఠిక హారతి కునుకుచుండె,
తమ్మిరేకులసురటి పొంకమ్ము తొరగె,
ఒంటి నిక నెంతసేపిటు లోర్తు స్వామి?

ఏమిదోషంబు దలచి నన్నీవియోగ
శోకమున ముంచి బాధింపజూచె దీవు?
చెప్పరాదొకొ, ఇటకు రానొప్పవేని;
వెదకికొనివత్తు నేనె నీ పదము జేర!

కలసి త్రోత్రోపులాడెడు కారుమొయిలు
రాయిడి మునింగి, భీకరమాయె రేయి,
దివ్యతేజస్వి, నీ వరుదేరకునికి
అనదనై పడియుంటి శూన్యాలయమున!

వేదుల

ఏకాంతసేవ

రజనీముఖంబున రాగంబు మెఱసెఁ
గలువపుట్టింటిలోఁ గలకల విరిసె
దివ్యసౌధంబులో దీపాలు వెలిగె
గర్భాలయంబులో గంటలు మ్రోగె,

ప్రాకృతీమణి పట్టె బంగారుగొడుగు,
విశ్వసుందరి వీచె విరిచామరంబు,
భవదఖండానంద భవనాంగణమునఁ
బడిగాపు బడియుండెఁ బ్రకృతిగణంబు!

ఆఁకలైన నెఱుంగవైతి వేమయ్యా!
ఆరగింపఁగ వేళయయ్యె రావయ్యా!

౨

విరిదండ మెడలోన వేయుటేకాని
కన్నార నీ మూర్తిఁ గాంచనేలేదు,
ప్రణమిల్లి యడుగులఁ బడుటయేకాని
చేతులారఁగ సేవఁ జేయనేలేదు,

నినుఁ గాంచి ముగ్ధనై నిల్చుటేకాని
ప్రేమదీరఁగఁ బల్కరింపనేలేదు,
ఏమేమొ మనసులో నెంచుటేకాని
తిన్నగా నా కోర్కెఁ దెలుపనేలేదు,

బోధంబులో సుప్తి పొడజూపఁబోలు
కనులలోఁ జూపులోఁ గావిరుల్ గ్రమ్మె,
శుభ్రాభ్రపదములో సుడి పుట్టఁబోలు
భక్తిలోఁ బూజలో భ్రాంతులు వొడమె,

నాదంబులోఁ గంపనము పుట్టఁబోలు
తలఁపులోఁ బలుకులోఁ దడబాటు గదిరె,
వెలుఁగులోఁ జీఁకటి విరిసెఁ గాఁబోలు
మనసులోఁ దెలివిలోఁ మఱపులు దోఁచె,

ఆనందమందుటే యపచార మనుచు,
నవశనై యుండుటే యపరాధ మనుచు,
మది నెంచి యీరీతి మాయలు సేయ
భావ్యమైతోఁచెనే ప్రాణేశ నీకు! వేంకటపార్వతీశ్వరులు

ముక్తావళి

పూవులరోజులున్ గడచిపోయె
విషాదహిమావృతాంధకారావిలమయ్యె
నీ ప్రకృతి యంతయు, ఆకులపాటు నొంది
పూదీవెలు నాదు లేమెడదతీరున మ్రోడయిపోయె,
నాటి యాజ్ఞావిధి స్వామి, నా కిపుడు జ్ఞప్తికివచ్చి
భయమ్ము గొల్పెడిన్!

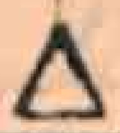
ఈ మధుమాసశోభ గతియింపకపూర్వమె
పూలతోటలో కోమలపుష్పముల్ వెదకి కోసి
యమర్చిన ప్రేమదామమున్ 'నా మెడలోనె
వేయు మనినా', వపుడొక్క సుమమ్ము నైన
నా స్వామి, భవత్పదార్పణముసల్పగలేనయితిన్
విమూఢతన్!

నావలె శుష్కజీవనమునన్ దురపిల్లెడు
ఈ పవిత్రగోదావరి పేదవడ్డనినదమ్ములతో
శ్రుతిగల్పి ప్రేమరాగావహదుఃఖగీతు లిపు
డల్లుచు గ్రుచ్చుచునుంటి నొక్కముక్తావళినిన్
పవిత్రనయనాంబుకణోజ్జ్వల
మౌక్తికమ్ములన్!

ఈ సుకుమారమాల ధరియింపుము
నీ హృదయమ్మునందె స్వామీ! సుముఖమ్ములై
పరిణమించు పవిత్రవసంతమాససంధ్యా
సమయాంతరమ్ముల రవంత భవన్మధురార్ద్ర
దీర్ఘనిశ్వాసపరీమళానిలపు స్పర్శను
ప్రేమ ననుగ్రహించుచున్! వేదుల

ఉపహారము

పొటమరించుచున్న పుణికిలి నొకకొన్ని
కసటువాయనట్టి పసరుమొగ్గ;
లలసగమ్మ విచ్చి, యలవిచ్చి, నెలి విచ్చ
నట్టిపూలు పుణికి యందు, సందు -

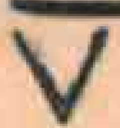
ఈ పువుదండ గ్రుత్తునని యెప్డు దొడంగితినో,
అతిప్రయత్నాపచితమ్ము లా సుమము
లన్నియు విస్మృతయత్రప్రపంచధూళీ
పరమాణుకోటుల విలీనములై
పొడమాసిపోయెనో, చేపడె నేటి కీ సుమము,
చేకొని చేతుఁ బునఃప్రయత్నముల్!

ఒక్కొకసుమమ్మె యేర్చి, నీ కుపదసేయ
గుణముకొన నల్లనల్లన గ్రుచ్చుచుండ,
బూర్వ పూర్వ గ్రధితమైన పూలు రాలి
మొదలు కన్పించ దీ స్రజమ్మునకు నాథ!

పూలు రాలుగాక పొలివోక తుదమొదల్
నిలుచు సూత్రమైన నే గ్రహించి
పూలు రాలినట్టి మాలిక తెత్తునా,
సాక్షిగాఁగ నా ప్రయత్నములకు!

ఇంత తోట నాటియిచ్చిపోయిన మన్మ
థాతి మన్మధునకు నకట, పుష్ప
శూన్యసూత్ర మెట్లు సూడిద గావింతు
రసవిహీనులగు విరక్తులట్లు?

ప్రతితరువున్ బ్రతివ్రతతి పల్లవతోరణ
గట్టి, తోటలోఁ గుతుకముమీఱఁ బూసరులు
గ్రుచ్చి యిటుల్ నిను వేచియుండ,
నా యతనములెల్ల మాని బ్రదుకంతయు
మాలికసేయుబొంటె, నే క్షితిరుహమైన గానయితిఁ
జెల్లరె, తీవయుఁ గాకపోయితిన్!

కన్నులవెన్నెలైన నినుఁ గన్గొనగల్గి,
సుధాప్రపూరమౌ తిన్నని నీ యెలుంగు విని,
తేపకు నే నినుఁ బల్కరించు భాగ్యోన్నతి
కల్గినాడయిన, నో ప్రియ, నీ యెద వ్రాలి
నీ గళమ్ము న్నవపుష్పమాలనయి
పూనకమానుదునా మనోధవా! పింగళి - కాటూరి

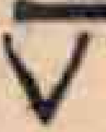
మనవి

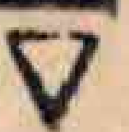
చుక్కలుతిరిగే హిమాద్రిపై ఆ
వాసముచేసే గౌరీశా!
విన్నావయ్యా నా మన వొక్కటి,
విన్నవించనా గౌరీశా!

త్వచ్ఛిరగంగాశీకరసేచిత
పుణ్యభూమిలో పుట్టాను,
త్వత్పాదారుణ కమలమరందము
తనివితీరగా తాగాను!

సృష్టిమరుగునా తళుకు తళుక్కన
మెరిసేకాంతులు చూస్తుంటి;
కాలముదాటి, దిక్కులు దాటి,
కదిలే తేజము కనుగొంటి!

కళ్లుతెరవగా కానవచ్చినవి
కాలుసేతులకు సంకెళ్లు,
మాటలాడుటకు పెదవి విప్పగా
తాళము పడ్డది నా నోరు !

నీ పాదాలకు నిత్యసేవ నే
నెట్లు చేతునో సెలవిమ్మా?
నీ నామాంకితదివ్యగీతములు
ఎట్లు పాడుదును సెలవిమ్మా?

యక్షులు పాడే హిమాద్రిమీద
కొలువుండే ఓ గౌరీశా!
విన్నావయ్యా నామన, విప్పుడు
పాలించెదవా గౌరీశా?

దీక్షితులు

మెట్లు

మెట్లు, మెట్లు,
రాతిమెట్లు,
కారునల్ల
రాతిమెట్లు!

ఎగసి, ఎగసి,
ఏ సీమల
ఏ పథాల
చేర్చునవో,

మెట్లు, మెట్లు,
రాతిమెట్లు,
కారునల్ల
రాతిమెట్లు!

కోట్ల కోట్ల
గుణగణాల
అడుగులబడి
అరిగిపోయి,

అడుగులబడి
తరిగిపోయి,
అరిగిపోయి
తరిగిపోయి,

మెట్లు, మెట్లు,
రాతిమెట్లు
కారునల్ల
రాతిమెట్లు!

చిన్నఅడుగు
కన్నె అడుగు,
చిట్టి అడుగు
పొట్టి అడుగు,

కరకుపదం
కరగుపదం
రక్తపదం
భక్తపదం

పాపిపదం,
పరమపదం,

31

యుగయుగాల పదములతో
రకరకాల అడుగులతో,
అరిగి, అరిగి,
తరిగి తరిగి,

మెట్లు, మెట్లు,
రాతిమెట్లు,
కారునల్ల
రాతిమెట్లు!

కడియా, లం
దెలు, గజ్జెలు,
వడివడి ము
వ్వలు, గొలుసులు,
గలగలమన
గణగణమన,
అంటి అంటి
పైపైనే
అంటి అంటి
ప్రవహించే
అడుగులు, అడుగులు,
అడుగులు....!

మెట్లు, మెట్లు,
రాతిమెట్లు,
కారునల్ల
రాతిమెట్లు!

ఎగసి, ఎగసి,
ఏ పథాల చేర్చునవో!

ఎగసి, ఎగసి,
ఏ సీమల కూర్చునవో!

ఎగసి, ఎగసి,
ఏ దర్శన మిచ్చునవో!

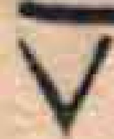
ఎగసి, ఎగసి,
ఎగసి ఎగసి,

మెట్లు మెట్లు,
రాతిమెట్లు,
కారునల్ల
రాతిమెట్లు!

బాపిరాజు

శివరాత్రి ప్రభ

కాలకంఠుని నాగసర్పము
కుబుస మూడ్చి పడగ బున్సంది,
రెండునాల్కలు
గండుమీసాలట్లు దూసింది
చెవులు మోసింది;
నాగసౌర మూదేది యెవరోయి,
రాగమొలికించేది యెవరోయి?
కాటునల్లని కాళరాత్రి!

నొసట గొసరిన మూడోకన్ను
నివురులూదినకొలిమిఁ దెగడి
నెగడి ద్రిప్పింది,
పొగలు గప్పింది;
కమ్మ రయితే యినుము కరగ,
సోమ రయితే చలిని కాగ,
ఎవరు వచ్చేరోయ్?
ఎవరు మెచ్చేరోయ్?
కాటుకనల్లని కాళరాత్రి!

అర్ధభాగపుమహాంకాళీ
కర్ధమది కాలేదో?
ఏమో?
పునుకులా గలగలలు వింటూ
కునుకు గన్నాదో?
నాథునీ వ ద్దనదు నాట్యము,
నాదు నీ క ద్దనదు....
అరరే ఆడిపోతున్నాయ్!

వాడి ముమ్మొనవాలు,
హుంతభుక్,
అజకపాలం,
ఢక్కడుబడుక్
నాల్గుసేతులనాడు లౌతున్నాయ్!
అశ్మరథ! శరభ!!

పందెము వేసేది యెవరోయి?
కుందనము గాసేది యెవరోయి?
కాలుసల్లని కాళరాత్రి!

చంద్రమకుటము,
జటాజూటము,
సాంద్రనీలపు జదలపాపట
సురిగిపోతున్నాయ్!
చక్కనీ మువ్వన్నెచర్మము
అక్కళించినపొట్టపైని
అంటియుండీ అంటకున్నాదోయ్!
'ఆకలా' అని యనే దెవరు?
'సోకులా' అని యనే దెవరు?
కాలుసల్లని కాళరాత్రి!

మోకరింపులు గావు
అది మఱి
బూకరింపుల నిలువు గాదు;
ఆ కడకు బడు నొక్క యంజ
యీ కడకు బడు నొక్కయంజ
ఏకముగ జేయుచును
నడు మొక
రేఖగా (దా వంచి గొంచు
సందియం లే కెంచువా రెవరు,
చిందు అని తోతెంచువా రెవరు?
కాలుసల్లని కాళరాత్రి!

అహంకారము లేదు గోలో,
మహర్ణటనము మొగము చాటదు,
మహాదేవా, యభయమిడు మన
అభినయానకు హస్తమే లేదు!

రభసమునఁ దన ముందు వెనుకల
ప్రభల గలిపించు!

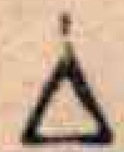
ప్రభలలో ప్రభ నిలుప నెవరోయి?
ప్రభలలో ప్రభ గలుప నెవరోయి?
కాఱునల్లని కాళరాత్రి!

క వి కొం డ ల

పూ జా ప్ర సూ న ము లు

రాలనిపూలు కోసికొనిరమ్మని పంపితి
పీవె యీ యుషఃకాలమునందు పెద్దయొడిగట్టి
ననున్, పవమానవీచికాజాలములందు నే
వలపుజాడల గట్టుచు వచ్చులోన
ఈ పూలవనమ్ముగుమ్మమును మూసిరి,
పిల్చిన పల్కరెవ్వరున్ !

ఈ పథమందు వచ్చు జనులెల్ల
రెగాదిగ నన్నుజూచి లోలోపల నవ్వుచుండ
నెటులో నిలుచుంటిని వేగుచీకటిన్

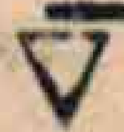

మాపులువడ్డ లేతపొగమంచుతెరల్ పులకించిపో
ఉషః శ్రీపవనమ్ములెక్కి విహరించెడు
పూవులతావు లానుచున్ !

ఆ రవికాంతి నీలజలదావళి పై బడ
చిత్రవర్ణశోభారమణీయతల్ దివిని వ్రాలిన పోలిక
ఈ ప్రభాతగంభీరసుగంధశీతలసమీరము
నా మెయి సోకినంత, విప్పారెను
నా విషణ్ణహృదయాన
అపూర్వవిముగ్ధభావముల్ !

వేసవిరేల వేణువనవీథులయం
దలసప్రచారముల్ చేసిన కమ్మతెమ్మెరల
చిందులతో స్ఫురియించు గానవిన్యాసమువోలె,
మెల్లమెల నా చెవి సోకెను
నీ నిరంతరవ్యాసితవిశ్వఘోషణరహస్యము
దూరమునుండి పిల్పుగన్ !

కాలము వెళ్లబుచ్చి విధికాళులపై
తలమోపుకంటె నే నేల స్వతంత్రధర్మము
వహింపగరాదని తోటపెన్గడిన్ కేల స్పృశింప
వింటి నొక కేకను, 'మాలిక గ్రుచ్చునెంచు
ప్రేమాలసు లీ వనిం జొర ననర్హు లు
వారల కంద వీ పువుల్ !'

వేదుల

వ ట ప త్ర శా యి

ఒంటిగా నుయ్యాల లూగితివా
నా ముద్దుకృష్ణా!
జంటగా నను పిల్వదగదోయీ!

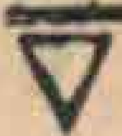
కంటికంతా జలమయమ్మై
మింటివరకూ యేక రాశై
జంటదొరకని మహాప్రళయపు
టింటిలో వటపత్రడోలిక

ఒంటిగా నుయ్యాల లూగితివా
నా ముద్దుకృష్ణా!
జంటగా నను పిల్వదగదోయీ!

జగము లన్నీ కాలయోనిలో
మొగము లెరగక నిదురబోవగ
నగు మొగముగల ముద్దుబాలుడ
వగుచు జోలల బాడుకొంటూ

ఒంటిగా నుయ్యాల లూగితివా
నా ముద్దుకృష్ణా!
జంటగా నను పిల్వదగదోయీ!

బ స వ రా జు

నీ రథము

ఓ ప్రభూ! నీ రథమ్ము దీక్షాప్రణీత
విధురవేగమ్ము పరువులు పెట్టుచుండె,
నా శరీరమ్ము దాని క్రిందఁ బడి నలిగి
నలిగిపోయినయది రక్తనదము లింకి,

దివ్యతేజోవిరాజత్త్వదీయరథము,
ఈ గతుకు దేమి యనియైన నాగలేదు;
నా విరోధించిన హతాన్నినాదమునకు
వెనుదిరిగియైన మఱి చూచుకొనగలేదు!

నాదురక్తంబు నీ రథచోదకుండు
కడిగివేయును రేపు చక్రములనుండి,
అచటి బహుజనరక్తచిహ్నములయందు
నావి ఁయి దని గుర్తేమి కన్పడును సామి?

విశ్వనాథ

మహాప్రస్థానం

మరోప్రపంచం,
మరో ప్రపంచం,
మరోప్రపంచం పిలిచింది;
పదండి ముందుకు,
పదండి త్రోసుకు -
పోదాం, పోదాం పైపైకి!

కదం త్రొక్కుతూ
పదం పాడుతూ,
హృదంతరాళం గర్జిస్తూ -
పదండి పోదాం, వినబడలేదా
మరోప్రపంచపు జలపాతం?

దారిపొడుగునా గుండెనెత్తురులు
తర్పణచేస్తూ పదండి ముందుకు:
బాటలు నడచీ,
పేటలు కడచీ,
కోటలన్నిటిని దాటండి!
నదీనదాలూ, అడవులు, కొండలు,
ఎడారులా మన కడ్డంకి?

పదండి ముందుకు, పదండి త్రోసుకు -
పోదాం, పోదాం, పైపైకి!
ఎముకలు క్రుళ్ళిన,
వయస్సు మళ్ళిన,
సోమరులారా, చావండి!
నెత్తురు మండే,
శక్తులు నిండే
సైనికులారా, రా రండి!
'హరోంహరోంహర, హరహర, హరహర
హరోంహరా' అని కదలండి!
మరోప్రపంచం,
మహాప్రపంచం
ధరిత్రినిండా నిండింది!

పదండి ముందుకు,
పదండి త్రోసుకు -
ప్రభంజనంవలె హోరెత్తండీ!
భావవేగమున ప్రసరించండీ!
వర్షుకాభ్రముల ప్రళయఘోషవలె
ఫెళఫెళ ఫెళఫెళ విరుచుకుపడండి,
పదండి,
    పదండి,
        పదండి ముందుకు!

కనబడలేదా మరోప్రపంచపు
కణకణ మండే త్రేతాగ్ని?

ఎగిరి ఎగిరి ఎగిరిపడుతున్నవి
ఎనభై లక్షల మేరువులు;
తిరిగి తిరిగి తిరిగి సముద్రాల్
జలప్రళయనాట్యం చేస్తున్నవి;
సల సల క్రాగే చమురా, కా దిది,
ఉష్ణరక్త కాసారం!
శివసముద్రమూ, నయాగరావలె
ఉరకండీ, ఉరకండీ ముందుకు!
పదండి ముందుకు!
పడండి త్రోసుకు!
మరోప్రపంచపు కంచునగారా
విరామమెరుగక మ్రోగింది!

త్రాచులవలెనూ! రేచులవలెనూ,
ధనంజయునిలా సాగండి!
కనబడలేదా
మరోప్రపంచపు
అగ్నికిరీటపు ధగధగలు!
ఎర్రబావుటా నిగనిగలు!!
హోమజ్వాలల భుగభుగలు!!

శ్రీ శ్రీ

అబ్బూరి -

రామకృష్ణరావు

పదగుంభన ఈయన ప్రత్యేకప్రతిభ. గీతాలలో గొప్పహుందా గోచరిస్తుంది. ఉత్తమ సంస్కృతకావ్యాలలోని పూర్ణతా, గౌరవమూ, లావణ్యమూ ఈయనపద్యాలలో ప్రతిబింబిస్తవి. నన్నయనాటి అక్కరలకు మార్పులుతెచ్చి కొత్తనడకలు నడిపించడమే కాకుండా, స్వకపోలకల్పితాలైన నూతన ఛందస్సులుకూడా కల్పించాడు. ఈయనపద్యాలలో ఒక్క పలుకు పట్టిచూసినా ఉత్తమసంస్కారి అని తెలుస్తుంది.

జననం 1896

కృతులు: 1. ఊహాగానము - పూర్వప్రేమ 2. మల్లికాంబ 3. నదీసుందరి

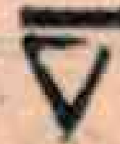
కవికొండల -

వెంకటరావు

ఆంగ్లకవిప్రపంచంలో 'వర్డ్స్‌వర్త్'వలె అడుగడుగునా ప్రకృతి ఉపాసకుడు. ఆలుచిప్ప మొదలు శివరాత్రిప్రభవరకూ సృష్టిలో సమస్తమూ ఈయనకు ఏదోఒక కొత్తఊహ నుస్ఫురింపజేస్తుంది. రచనలలోనూ, ఊహలలోనూ వైవిధ్యముఎక్కువ. భాషపట్టింపులేదు; భావాన్నిబట్టీ, మానసికస్థితిని బట్టీ, పద్యం ఇష్టంవచ్చినట్లు స్వతంత్రించి పరిగెడుతుంది. ఏ వస్తువైనా ఈయనకు అమితఉత్సాహాన్నీ, ఆవేశాన్నీ కలిగిస్తుంది. ఊహాలలో మిక్కిలి ప్రత్యేకతగలవాడు. మొత్తంమీద భావంలో వినూత్నత, విధానంలో అతిస్వతంత్రతగల సాహసుడు.

జననం 1892

కృతులు: 1. నెలబాలుడు 2. ప్రకృతిచందనము 3. మాతృదేశసంకీర్తన 4. జనపదములు 5. విలాసినీవైనతేయము.

కొడాలి -

ఆంజనేయులు

నాజూకుగా ఊహిస్తాడు. మృదువైనపదాల పొందికతో జాగ్రత్తగా వ్యక్తపరుస్తాడు భావాన్ని. ఈయన 'పెండ్లికూతురు'లో కట్టిన బొమ్మలు తెలుగువారికన్నులకు చిరపరిచితాలు, అయినప్పటికీ ఈయన చెప్పిన విధానాన్నిబట్టి ఎక్కువ రుచివంతాలు అయినవి. శైలిలో ఒక చక్కదనం ఈయన ప్రత్యేకత.

జననం 1898

కృష్ణశాస్త్రి -

దేవులపల్లి

శిల్పి, గాయకుడు - కవిత్వంలోకూడా. సన్నపోగారుచెక్కడంలో మహానిపుణుడు. 'కీట్స్' 'షెల్లీ'లపదాలకూర్పు ఆంగ్లకవిత్వానికి ఎటువంటి నూతనశోభను కూర్చిందో తెనుగుకవిత్వభాషకు ఈయనకృషి అటువంటి యీవి. ఊహాతీతమైన దేనికో అర్రులుచాచే ఆశాజీవి. ఆశయాలలో, అనుభవాలలో కొత్తదనమూ, విశేషప్రత్యేకతా ఉన్నవాడు. ప్రేమకై విదాహంపొందాడు, విరహంలో వేగిపోయాడు. ఈ అనుభవాలను శాశ్వతశిల్పాలుగా నిర్మించాడు. దుఃఖించాడు ప్రేయసిమరణానికి; కాని దుఃఖం మారింది అవ్యక్తవేదనగా; చివరకు దుఃఖాన్నేవరించ మొదలుపెట్టాడు. ప్రేమించాడు వ్యక్తులనేమో, కాని, ప్రేమతెరిచిన గవాక్షాలగుండా హృదయం పరుగువారింది, వింతమిణుగురులకు, తళుకుమెరుపులకు; పీడని ఒకవేదనతో, దొరకని ఒకతేజస్సుకై. పాటలలో ఈయనను దరిజేరగలవారు లేరు. బ్రాహ్మమతం కల్పించినస్వేచ్ఛ పక్షబలాన్ని

కూర్చినా, అంతకుయెక్కువైనస్వేచ్ఛకై పక్షాలను కదిపాడు. వైష్ణవ గీతాలలోని హృదయపక్వత మెదడునకు పట్టించుకున్నాడు. కళాసంపత్తి ఎక్కువ. కవిత్వంకోసం బ్రతుకుతాడు. రుచిగలవాడు.

జననం 1897

కృతులు: 1. కృష్ణపక్షం 2. ప్రవాసము - ఊర్వశి 3. కన్నీరు 4. శ్రావణి 5. కార్తీకి 6. మహతి.

గురజాడ -

అప్పారావు

వైతాళికులనే మేలుకొలిపినవాడు. మార్గదర్శి, మేధావి. ఈయన గీతాలలో గౌరవాశయాలు, నూతనస్వచ్ఛత, స్వేచ్ఛ, ప్రత్యేకత ఉన్నవి. కవిత్వాన్ని కళగా గ్రహించకపోలేము; కాని, సంఘసంస్కారానికి కొంత సాధనగా ఉపయోగించాడు. కవిత్వాన్ని, తన ఆశయాలను నచ్చచెప్పడానికి వినియోగించాడు. చక్కనివాడుకభాషను ప్రవేశపెట్టి, సులభశైలిని పదాలుపాడి, ముత్యాలసరము కూర్చి భాషకు నూతనాలంకారాలను కల్పించాడు. కవిత్వం పండితుల ప్రత్యేకనిధి కాకుండా అందరికీ పంచిపెట్టే మార్గాన్ని నిరూపించాడు. ముందురాగలవారికి 'స్వేచ్ఛాపత్రం' (మేగ్నా కార్టా) సంపాదించాడు.

జననం 1865, మరణం 1915

కృతులు: 1. ముత్యాలసరములు - చిన్నకథ 2. నీలగిరిపాటలు 3. సుభద్రాపరిణయం 4. కన్యాశుల్కం 5. కొండిభట్టీయం 6. మాటా - మంతి

33

చింతా -

దీక్షితులు

ఎంత ఆకాశపథాన్ని విహరించే భావాన్నయినా భూమికిదింపి సంఘానికి వెలుగుదారి చూపేటట్టు కవిత్వపథానికి పట్టించుతాడు, శిష్టవ్యావహారికాన్ని కమ్మగా హుందాగా వాడినాడు; పద్యాలలోకూడా దానికి గౌరవాన్ని సంపాదించాడు. గురజాడ అప్పారావుగారినీ, వారి ఆశయాలనూ అభిమానంతో చూసుకునేవాడు. భాషగౌరవాన్నిబట్టీ, ఉత్తమ ఆదర్శాలను బట్టీ ఈయనను పోల్చుకోవచ్చును. కథకచక్రవర్తి ఈయన.

జననం : 1891

కృతులు: 1. ఏకాదశి [కథలు] 2. శబరి [నాటకం] 3. హాస్యకథలు 4. వటీరావు కథలు 5. లక్కపిడతలు.

నండూరి -

సుబ్బారావు

తనకు సాక్షాత్కరించిన కవితను అందుకోడంలో బంధాలను తెంచివేశాడు, నియమాలను తోసిపారవేశాడు, మహాసాహసంతో. ఈయన గీతాలు గుండెలలోనుంచి సూటిగా, వెచ్చగా ప్రవహిస్తవి. ఈయన సంస్కారం స్వచ్ఛమైన భూసారంనుంచి ఉత్తేజమందింది. మహాసున్నితమైన హృదయంతో భావిస్తాడు. 'చూపుతో మాటాడి', 'ఊపిరితో తెనిగించే' నిపుణుడు. భావంలో, భాషలో, అన్నిట సాహసంతో ఎఱ్ఱబావుటా యెత్తినాడు. ఈ తిరుగుబాటు కొందరికి 'గాలిదుమార'మైంది; కొందరికి నవయుగప్రాభాతవాయుప్రసరణమైంది.

జననం 1895

కృతి : యెంకిపాటలు

నాయని –

సుబ్బారావు

పద్యాలు జీవితాన్నిచీల్చుకుని వస్తవి. అందుచేతనే అంతబాధ కరంగా ఉంటవి. గుండెలకు తగిలేటట్టు చెబుతాడు, యత్నం లేకుండా. పద్యనిర్మాణానికి పాటుబడినట్టు కనిపించడు. అదే ఈయనకళ, గొప్పది. కవిత్వం ఈయనను వరించింది : వలపులో, విరహంలో, వేదనలో, మాతృప్రేమలో. ఈయనకవిత్వానికి హృదయం గీటురాయి. ప్రియురాలి యెడబాటు పిచ్చివాణ్ణి చేసింది. తల్లి మరణం ఘోరమనిపించింది. ఆనందంలో స్వర్గవీధులలో విహారం చేయిస్తాడు; బాధలో హృదయాన్ని బద్దలుకొడతాడు; బ్రతుకులో కవిత్వం ఏరుకుంటాడు. ప్రదిపాదం జీవించే పలుకుతాడు. ఈయన గీతాలు ఉజ్జ్వలములూ, ఉన్నతములూ.

జననం 1899

కృతులు : 1. సౌభద్రునిప్రణయయాత్ర 2. ఫలశ్రుతి 3. మాతృగీతములు.

నోరి –

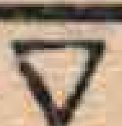
నరసింహశాస్త్రి

చిన్నవయస్సులోనే ఆశలుకొల్పి పలికినవాడు. ఆంగ్లకవుల పద్ధతులను, అనేకవిషయాలు గీతాలు చేసుకున్నాడు, చురుకైనమెదడు. కళమెలకువల నెరిగినవాడు. ఆశలుకొల్పి నెరవేర్చక వదలినాడు. సోమనాధవిజయం, ఖేమాభిఖునివంటి నాటకాలు ఈయన కళాకౌశలాన్ని ప్రకటిస్తవి.

జననం 1900

కృతులు : 1. గీతమాలిక 2. భాగవతావతరణము [పద్యనాటిక] 3. సోమనాధవిజయం [నాటకం]

పింగళి - కాటూరి

తన నూతనాలంకారాల చేతను పాతపద్ధతులవారు పరిహసిస్తున్నారని నవ్యసాహిత్యం నలుగురులోకీ రావడానికి జంకి బిడియపడుతూవున్న రోజులలో, ఆమె నూతనకైసేతను ప్రశంసిస్తూ ప్రచారంచేసిన కవులు వీరు. తెనుగునాటను కనులపండువుగా కనపడే సంక్రాంతిదృశ్యాలకు ఒక శాశ్వతత్వం కల్పించడంలో వీరు మాటల్ని రంగులుగానూ, కలాన్ని కుంచెగానూ వాడిన విచిత్రచిత్రకారులు. కృషీవలుడికి తొలకరిచినుకుల విలువవలె, వీరి 'తొలకరి'కూడ భావికృషికి ప్రయోజనకారి అయినది. వీరి కవిత్వానుభవం పరువెక్కిన తరువాత వెలువడిన 'సౌందరనందము' వీరి పూర్తివిలువను వ్యక్తపరుస్తుంది.

పింగళి లక్ష్మీకాంతం : జననం 1894

కాటూరి వెంకటేశ్వరరావు : జననం 1895

కృతులు : 1. తొలకరి 2. సౌందరనందము 3. పౌలస్త్యహృదయము.

పెనుమర్తి - వెంకటరత్నం

దేశాభిమానం, భాషాభిమానం ఎక్కువగాగల యువకుడు. ఈయన కవితలో మెత్తన, మెలకువ, గోచరిస్తవి. పాపం, తొందరలో ముగిసిపోయింది ఈయనజీవితం. ఈ కాస్తలో ఈయనపలికిన వాక్కులనుబట్టి గ్రహిస్తే, ఏ మబ్బులమలుపులలోనో దృష్టికి అనిన ఆశయాలకు తెరచాపను ఎత్తిన సాహసపునావికుడివలె కనిపిస్తాడు. ఈయన ఆసించినయాత్రకు శరీరం కలిసిరాలేదు.

జననం 1907 - మరణం 1930

కృతులు : 1. నీతిసుధ 2. రత్నాపణము

బంగారమ్మ -

చావలి

తెలుగుపుట్టింటి నుడికారం ఈమె గీతాలలోని ప్రత్యేక కమ్మదనం, సంస్కృత ఇంగ్లీషు కోటరికాలలో ఊపిరాడని తెనుగునకు ఈయవు పలుకురాక అలనాటి తీయనితెనుగుప్రాణవాయువు కాగలదు. తెనుగు కడుపునపుట్టి చేవదేరిననుడికారం ఈమె భాషపోకడలలోనూ, తాటాకు బొమ్మలకు ప్రాణంపోసి కన్నబిడ్డనుగా చంకను యెత్తగలిగిన పసినాటి తెలుగుభావన ఈమె ఊహావీధిలోనూ..... ఈమెఊహాప్రపంచంలో యెంత గారడీ వున్నదో ఆనందించవలెనంటే 'ఆ కొండ'లోని చోద్యాన్నిబట్టి గ్రహించవచ్చును. పుట్టుకతోనే కవిత్వం, పాండిత్యప్రకర్షతో దీనికి సంబంధంలేదు అనుటకు ఈమె తార్కాణ.

జననం 1897

బసవరాజు -

అప్పారావు

నగ్నంగా, నిజంగా వుంటుంది ఈయనకవిత్వం. జిలుగూ తళుకూ వుండదు. ఉండడానికి వీలులేదు. ప్రతిభావమూ గుండెచీల్చుకుని దూకుడుగా వొస్తుంది. అందుచేతనే ఈయనపాటలలో తొలిచరణాలే గుండె పట్టుకుంటవి. అనుభవాలే పాడుకుంటాడు, తనకోసమే ముఖ్యంగా అనిపిస్తుంది. జీవితంలో ఏ దెబ్బతగిలినా, ఏ సుఖంకలిగినా వెంటనే కవిగా పలుకుతాడు, మహాచురుకైన హృదయం. ఫక్కీ గురజాడ అప్పారావు గారిది, కాని కవిత్వంలో కళాదరణహెచ్చు.

జననం 1894 మరణం 1933

కృతి : బసవరాజు అప్పారావు గీతములు

బాపిరాజు -

అడవి

కవిత్వమేకాదు, చిత్రలేఖనమేకాదు, అభినయమేకాదు, సులభంగా ఈయనకు అలవడని కళ లేదు. కళలు ఈయనను వరించినవి. అందు చేతనే ఈయనచిత్తరువులు కవిత్వభాషలో లిఖించినట్టు ఉంటవి; ఆ చిత్తరువులలోనిరేకలు నాట్యవిన్యాసంతో కదలులాడుతవి. జానపదులజీవితాలూ, వారి పదాలూ ఈయనను కలతపెట్టి కళాపుష్టిని కలిగిస్తవి, ఉత్కృష్ట ఆదర్శాలు, స్వతంత్రమైన ఊహలు.

జననం 1895

కృతులు : 1. తొలకరి 2. గోధూళి 3. నారాయణరావు 4, హిమబిందు 5. తుపాను 6. గోనగన్నారెడ్డి 7. కోనంగి 8. నరుడు 9. అంజలి 10. రాగమాలిక 11. తరంగిణి 12. అడవిశాంతి శ్రీ 13. మధురవాణి 14. రాతిరథము 15. శశికళ.

రామచంద్ర అప్పారావు

ఈయనపుట్టుకను అందుకున్నది బంగారుతూగుటుయ్యెల; ఈయన పసినాటి తొలిచూపులకు పులకరించినవి కాంచనఘంటికా నినాదాలూ, ఆశ్రితుల అభిమానసేవలూ; కాని, వియ్యమందింది హృదయం విశ్వవేదనతో, కన్నులు పరిచయం అలవరుచుకున్నవి కలతగను విషాదచ్ఛాయలతో. చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రి అంతటి ఆయన, ఈయన పాలబుగ్గలనుపలికిన కావ్యం 'తరణము'నకు మెచ్చుకుంటూ, "ఈకాలమునన్ గవిత్వమనగా(, బెడత్రోవల(ద్రొక్కుచున్న గయ్యాళికి(దుల్యమై చెడుట యారయుచుం

టిమి, వారిత్రోవలన్ గాలిడఁబోకుమయ్యా! యది గాలికి ధూళికి, బోవు" అని జాగరూకత పలికినప్పటికీ, నిజమైన కవిత్వానికి, ఆకర్షణగల రసపి పాసువు ఈయనహృదయం 'కీట్స్' 'షెల్లీ'ల పైపే మరలింది, ఈయన 'ఉపాసన' లోని తీవ్రత ఈనాటి నూతనకవిత్వానికికూడా నూతనం.

జననం 1909

కృతులు : 1. తరణము 2. నీలిరత్నాలు 3. వసంతగీత 4. ఉపాసన 5. అమరకావ్యము, [ఉమార్ ఖయ్యాం అనువాదం]

రామిరెడ్డి -
దువ్వూరి

స్వచ్ఛంద ఆశయాలూ, స్వేచ్ఛానురక్తీ, నిర్మలజాతీయతా ఈయ నకు ఆవేశాన్ని ఇచ్చేవి. ఆంగ్లపారసీవాఙ్మయాల మంచిపలుకుబడిని గ్రహించినవాడు. నూతనభావాలనుసహితం తెలుగు జాతీయతననుసరించి నిర్దుష్టంగా స్పష్టంగా పలికాడు. పూర్వపద్ధతులమీదను అభిమానం మెండయినా, అభిసారికవంటి కొత్తపోకడలు కల్పించాడు. ఈయన కర్షక కవి, నగరవిజ్ఞానాన్ని చవిచూసినా జీవితాన్ని పొలంగట్టుకే మరలించాడు. వాల్మీకి కళాసంపత్తిని అనుభవించగలడు, గరికపోచ కదలికతో హృదయం శ్రుతి కలిపి విశ్వవ్యాప్తజీవితరహస్యం గ్రహించగలడు.

జననం 1895 మరణం 1947

కృతులు : 1. కృషీవలుడు 2, జలదాంగన 3. నలజారమ్మ అగ్నిప్రవేశము 4. నక్షత్రమాల 5. నైవేద్యము 6. వనకుమారి 7. పానశాల [ఉమార్ ఖయ్యాం అనువాదం]

రాయప్రోలు –

సుబ్బారావు

అన్నిట తెలుగువాడు; అభిమానంలో, భావాలలో; పోడిమిలో, పోకడలలో. తీయని మెత్తని పదాలను సున్నితంగా శ్రావణంతో ఏరి నాజూకుగా పొదగగల గొప్పా, నడకలవో కులుకువిన్నాణములు ఒప్పించగలశక్తీ, ఈయనసొమ్ము. రవీంద్రుని సాన్నిధ్యమూ, వైష్ణవగీతాలలోని రక్తిమా ఈయినకు ఒక వింతసంస్కారాన్ని కూర్చినవి. 1913నాటి ఆంధ్రోద్యమము ఈయనదృష్టికి ఆంధ్రతేజస్సును సాక్షాత్కరింపించింది. ఒకనాటి ఆంధ్రౌన్నత్యాన్ని అపూర్వకవితాదృష్టితో చూడగలిగాడు; ఆనాటి మహత్కార్యాలకు తనజాతిని పురికొల్ప తన కవిత్వాన్నీ, కళనూ, ఆవేశాన్నీ ఉపయోగించి దేశీయులహృదయాలను కలచి, భక్తితో, బాధతో, ఆందోళనతో కారుతూవున్నకన్నీటిజాలువెలుగులో పూర్వపుటాంధ్రౌన్నత్యాన్నీ, భావిశోభనూ, దర్శింపించగలిగాడు.

జననం 1892

కృతులు 1. జడకుచ్చులు 2. తెనుగుతోట 3. తృణకంకణము 4. స్నేహలతాదేవి 5. స్వప్నకుమారము 6. కష్టకమల 7. ఆంధ్రావళి 8. లలిత 9. మధుశాల, [ఉమార్ ఖయ్యాం అనువాదం] 10. రమ్యాలోకము.

వెంకటసుబ్బయ్య –

కొడవటిగంటి

సాహితీసమితి తొలిరోజులలోనివాడు. ఆరోజులలో ఈయన కవిత్వానికి చాలా పలుకుబడి వుండేది ఈయనపద్యాలలో మృదుత్వమూ, హాయీ ఉన్నవి. ఈయన 'భిక్షువు' 'సెలయేరు' ఎప్పటికీ రుచించేవే.

ఆధ్యాత్మికమైన అన్వేషణకై కుటుంబాన్నీ మిత్రులనూ విడిచి ఏ హిమాలయాలకో వెళ్ళిపోయాడు. కవిత్వంకన్నా ఎక్కువైన దానినీ, కుటుంబం కన్నా, మిత్రులకన్నా చేరువైనదానినీ దేనిని సాధించాడో, ఈనాటికీఅజ్ఞాతంగానేవున్నాడు.

జననం 1897

కృతి: సంధ్యారాగము

వేంకటపార్వతీశ్వరులు

వీరు ఒకవిధంగా యుగసంధిలోనివారు, భక్తిపట్టున మహా పరవశులు, వీరి వాణి కొండయేరువలె మంజుగానంతో అతిత్వరితంగా ప్రవహిస్తుంది. వైష్ణవగీతాలలోని ప్రేమోన్మాదం వీరి భావోద్రేకాన్ని ఎక్కువగా రగిల్చింది. భాషకూర్పులో, పలుకు విధానంలో నూతనత్వాన్ని కల్పించారు.

ఓలేటి పార్వతీశం - జననం 1882

బాలాంత్రపు వేంకటరావు - జననం 1881

కృతులు : 1. కావ్యకుసుమావళి 2. ఏకాంతసేవ 3. రత్నహారము

విశ్వనాథ

సత్యనారాయణ -

పండితుడు, కవి; పద్యాలలో ఎన్నిపోకడలైనా పోగల శక్తిమంతుడు. ఏవిషయాన్నైనా కవిదృష్టితో చూడగల కళాశీలి. ఈయనరచనలలో ఎక్కువగా కనబడేవి బలమూ, జీవమూ. రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారినివలె ఈయననూ ఆంధ్రాభిమానం పూరించింది. నేడు పాడుపడివున్న వేగి,

ముఖలింగంవంటి క్షేత్రాలు కాలాన్నిదాటిప్రసరించే ఈయనచూపునకు యెదురువొచ్చి ఒకనాటి తమశోభతో దర్శనమిచ్చి ఆవేశపూరితుణ్ణి చేసినవి. ఈయన ఆంధ్రుడు, ఆంధ్రత్వంలో మహాగర్వి. కవిత్వపోకడలలో, ప్రాచీనప్రయోగాలలో గడసరి.

జననం 1898

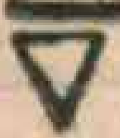
కృతులు : 1. ఆంధ్రప్రశస్తి 2. కిన్నెరసానిపాటలు - కోకిలమ్మపెళ్ళి 3. గిరికుమారుని ప్రేమగీతాలు [అముద్రితం] 4. శృంగారవీథి 5. మా స్వామి 6. ఋతుసంహారం 7. శశిదూతం 8. వేయిపడగలు 9. ఏకవీర 10. చెలియలికట్ట 11. మాబాబు 12. జేబుదొంగలు 13. ధర్మచక్రం 14. బద్దన్న సేనాని 15. హాహాహూహూ 16. వీరవల్లడు 17. దేవతలయుద్ధం 18. మూడుతరాలు 19. రామాయణం - బాల, అయోధ్యకాండలు 20. నర్తనశాల 21. వేనరాజు 22. అనార్కలి 23. త్రిశూలం.

విశ్వసుందరమ్మ -

తల్లాప్రగడ

అందరానిఊహలకు ఆసించే వ్యక్తి ఈమె. అందుచేతను భావప్రపంచంసరిహద్దులదరికిమాత్రం తీసుకుపోతవి ఈమె గీతాలు. ప్రతిగీతంలోనూ అవ్యక్తంగానైనా ఒకవేదన గుండె చురుక్కుమన్న కోకిలకేకవలె ధ్వనిస్తుంది.

జననం 1900

విశ్వేశ్వరరావు -
మల్లవరపు

భావన చిత్రగతులను విహరిస్తుంది, అనుగుణంగా గీతం నడకలు కూడా. ఏ మబ్బులలోనికో ఎగరవలెనన్న ఆశ ఈయనగీతాలకు మూలం. నియమాలకు లొంగనితనం ఈయన తిరుగుబాటు.

జననం 1904

కృతులు : 1. మధుకీల 2. కల్యాణకింకిణి

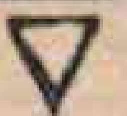
వేదుల -
సత్యనారాయణశాస్త్రి

కవిత్వపులోతులు తెలిసినవాడు; భావాన్నీ, భాషనూ ఒక్కశ్రుతికి కూర్చగలడు. భాష లొంగినపనిముట్టు. ఎంతక్లిష్టమైనభావాన్నైనా చక్కగా చెప్పి పద్యం సుఖంగా నడిపించగలడు. వృత్తాలు నడిపించడం ఈయన సొమ్ము. జీవితం దుర్భరంగాతోచినప్పుడు ఆ కుములుతూవున్న వేదన నంతా పాడుకుని ఓదార్పు చెందాడు, అందుచేతను 'షెల్లీ' పలికినట్టు ఈయన అతితీయనికవిత్వం ఏ తీరనివేదననో కలవరపెడుతుంది. ఈయన 'పూర్ణిమ' 'దీపావళినాడు' వంటిపద్యాలు తరుచు లభించవు. హరీంద్రనాధుని అంతటి కవి 'దీపావళినాడు'వంటి పద్యానికి గర్విస్తాను అన్నాడు. ఈయన పద్యనిర్మాణంలో పూర్వులశిల్పంకూడా కొత్తవొయ్యారాలు కులుకుతుంది. ఈయన ఏ భావాన్ని రేకెత్తించినా దానిలో అధునాతన తేజస్సు గోచరమవుతుంది. కాళిదాసు కావ్యాలలోని పరువమూ, బరువూ ఈయన పద్యాలలో కనిపించుతవి.

జననం 1900

కృతి: దీపావళి

శివశంకరశాస్త్రి -

తల్లావజ్ఝల

పండితుడు, వ్యుత్పన్నుడు, హృదయంగలవాడు. ప్రేమించినవాడు, బాధపడ్డవాడు, జీవించినవాడు, పూర్వపుసంస్కారమంతా బలాన్ని కూరుస్తూవుండగా రాదగిన నూతనత్వాన్ని ఆహ్వానించాడు. నూతనపంథా తొక్కిన కవులలో చాలమందికి బలమూ, హుషారు యిచ్చి నూతనకవిత్వ యుగస్థాపనకు తోడ్పడ్డాడు. ఈనాటి ఇతరకవులవలె ఒక ప్రియురాలికి ఒకగీతం కాకుండా, ప్రేమించిన హృదయేశ్వరిపై ఒక నిండుకావ్యం అల్లుకొన్నాడు. ఈయనవాణి పాతపోకడలతో నూతనఅలంకారాలకు పొందికకుదిర్చి గంభీరంగా కనిపిస్తుంది.

జననం 1892

కృతులు: 1. హృదయేశ్వరి 2. ఆవేదన 3. కావ్యావళి

శ్రీ శ్రీ-

శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు

ఈయన పలికే విధానమూ, భావించే పద్ధతీకూడా ఒకకొత్తదనాన్ని సూచిస్తుంది. 'స్పెన్సర్' సృష్టిమొదలు 'జాయిస్' విధానంవరకూ ఆంగ్ల కవిత్వపోకడలను అవగాహన చేసుకొని, నవ్యసాహిత్యానికి విశృంఖల మైన స్వాతంత్ర్యాన్ని సమకూర్చాడు. "కాలానికి కళ్లెంవేస్తాం, ప్రేమానికి గొళ్లెం తీస్తాం" అని పడుచుగుండెలకు రెపరెపలు కల్పించీ; "పుడమితల్లికిపురిటినొప్పులు"...మరోప్రపంచంపుడుతూవుంది . అదిగో "కనబడలేదా, మరోప్రపంచపుఅగ్నికిరీటపు ధగధగలు!" అని యువకనేత్రాలకు కైపుచూపుకల్పించి కలవరపెట్టీ; "ఆకాశపుదారులంట అడావిడిగ వెళ్లిపోయే" రథచక్రాల్ని "భూమార్గం పట్టిస్తాను, జనావళికి శుభం!"

అంటూ అభయహస్తంచూపించీ; నూతనోత్సాహాన్నీ, ఉద్రేకాన్నీ కలిగించడమే కాకుండా, వింతవీథులతో మానవసమాజానికి నూతన లక్ష్యాలను నిర్దేశించడంలో విప్లవప్రాయమైన విధానాలను వెతుకుకున్నది ఈయన వాణి. వింత వీథులలో పరుగుతీయడంలో మహా సాహసికుడు

జననం 1910

కృతులు: 1. ప్రభవ 2. మహాప్రస్థానం [అముద్రితం]

సౌదామిని –

బసవరాజు రాజ్యలక్ష్మమ్మ

కడుసున్నితము, మహాగభీరము; ఈయమ పలుకు, హృదయము. గుండెలు వణికే విశ్వమంతప్రేమా, ఆ గాంభీర్యాన్నంతా అణచుకుని వోర్చి యెదురుచూసే మహత్తరశక్తీ, ఈమె గీతాలలో పొంచి కనిపించుతవి. నిరాడంబరానికీ స్వచ్ఛతకూ ఈమె గీతాలు గొప్పవి. ఒక్కొక్కగీతం ఒక్కొక్క హృదయస్పందనం.

జననం 1904

35

అబ్బూరి

కవికొండల

కొడాలి

కృష్ణశాస్త్రి

బాపిరాజు

రామచంద్ర అప్పారావు

రామిరెడ్డి

రాయప్రోలు

విశ్వనాథ

విశ్వసుందరమ్మ

విశ్వేశ్వరరావు

వెంకటసుబ్బయ్య

వేంకటపార్వతీశ్వరులు

వేదుల

శివశంకరశాస్త్రి

నాయని

నోరి

పింగళి - కాటూరి

పెనుమర్తి

బంగారమ్మ

బసవరాజు

శ్రీ శ్రీ

సౌ దా మి ని

A. Rongai

33